

ANAFORĂ s. f. (Tuvachit) 5°

(a. 1802)

H. Douăzeci

Raport făcut domnitorului. Prin plecata anafora arătăm de obste într'o năsuire chibzuirea și socotința noastră. URICARIUL, p. 1802 I 7. Iscă-liră anafora de aleyere. ZILOT, CRON. 74. Se miră cineva, când vede uricele și espisoacelē vechi, care în puține rânduri cuprindeau atât de mult, și a-naforalele și hotăririle de acum, care în multe cân-duri cuprind atât de puțin. Ni s'au prilejit a vādea o anafora scrisă pe ~~pe~~coale hârtie! C. SEGRUZZI, I. 304. Gata-i anafora a cătră Vodă în predmetul

sării? ALECSANDRI, T. 1389 (p. 9) Glosar: raport la Domn^o). [Plur. -rdle.]
— Din grec. ἀναφορά, rapport, relation (Cfr. du-bletul anafură).

idem.

ANAFORĂ s. f. (Bis.) v. anafură.

ANAFORNITĂ s. f.

1°. Vas (de metal sau de lemn) în care se păstrează anafura. Tot de la meșterii brașoveni ceru el [Brâncoveanu] sfe-șnice și anafornite, precum e aceea foarte frumos lucrată, care se păstrează la biserica bucureșteană Curtea-Vechi. IORGA, B. R. 91.

2°. Văltoare.

Insotîți... de primarul și învățătorul Celeiu-lui, ne-am dus cu luntri până în mijlocul fluviului și aici, în locul unde apa face vultori sau anafor-nite, am prins cu fringhiile unul din acele pi-cioare [ale podului]. G. TOCILESCU, MON. 241.

[Pl. -fornite.]

-derivat dela anafora cu suf. -nita.

(Med.)
ANAFRODIT, -Ă adj., s. m. și f. (Per-
soană) bolnavă de o insuficiență glan-
dulară, care cauzează lipsa instinctu-
lui (apetitelui) sexual. Cf. frigid. [Pl.
anafroditi -diti, -dite.]

-N. din fr. anaphrodite idem.

(Med.)
ANAFRODIZIAC, -ă ay. (Care pro-
duce lipsa (parțială și temporară) a
instinctelor sexuale.

-N. din fr. anaphrodisiaque idem.

(Med.)
ANAFRODIZIE s.f. (Incetare (tem-
porară și parțială) a instinctelor sexuale.
[P. -zii.]

-N. din fr. anaphrodisie idem.

ANAFTEMĂ s.f. (Bis.) v. anatemă.

ANAFTIMĂ s.f. (Bis.) v. anatemă.

ANAFURĂ s.f. (Bis.) Pâine slujită

care se împarte creștinilor la sfârșitul
liturghiei. Ce se socotește anafora să fie? Anafora
s'au făcut și să dă creștinilor într'acesta chip: pen-
tru-că d'indăiu toți ceia ce era creștini... se prece-
stuia la toate svintele liturghii, de luă Xanta cu-
menecătură. ȘAPTE TAINE, ap. HEM. 1156. După
săvârșirea liturghiei merge Domnul, de ia anafora
din mâna Mitropolitului. GHEORGACHI, ~~...~~
LET. III 299/10. Bătrân... țineau drumul casei,
mestecând anafora sfințită. DELAVRANCEA, s. 51.
Se sfințesc... asupra strugurilor..., din care... oame-
nii [gustă] drept nasură. MARIAN, I. 392. Face

geamurile praș și injură de ana-
fură. G.M. ZAMFIRESCU, SF.N. II 177

Din pâne
se face și nasura. SEZ. V. 137. Soarecele care măn-
năcă nasură (anafură) din ziua de Paști, se face
liliac. 76. I. 19. cf. 192. Despre pascanii se zice:
Soarecele a mănăcat anafură și s'a făcut liliac
ZANNE, P. VI. 478. Paraua de (a)nasură = ba-
nul cel din urmă. Pentru fericirea voastră îmi dau și

paraua de nasură. s. NÁDEJDE, ap. TDRG. [Și: ana-
foră, náforă (DOSOFTEIU, V. S. 9.), náfură s.f.]

- din sl. v. anafora idem. Cf.
doublet anafora.

v

le
le

lu

și asteptau
rândul în tăcere, ca
în noaptea Învierii
la împărțirea ana-
furei. PAS, L. I 105

va

cf.

nespatiat

ANAGLIFĂ s.f. (Antic.) Lucru Sculptat (sau cu sculpturi) în (basso-) relief. [Pl. -glife.] Si: anagliptră s.f. (pl. -gliptră).]

-N. din fr. anaglyphe, anaglypte idem.

(Bis.) ANAGNOST s.m. (1. (Învechit) Târcoonic, dascăl, cetet (în biserică).

Era anagnostă, adică citeț. DOSOFTEIU, V. s. 218. Eram capabil să spun pe carte, cât oricare anagnost, de răpede. C. NEGRUZZI, I 11. (În forma anagnostis), lala ce citind, altii ascultă. CANTEMIR, IST. 7.
2. Bărit care ține arhieraulii cărja și cartea în timpul slujbei.

Erau anagnoști anume, ca să sprijinească mâna celor mai bătrâni și să le ajute a ține cartea înaintea ochilor. s. MHEDEINTI, CONV. LIT. XLII, 81. (În forma anagnostis), lala ce citind, altii ascultă. CANTEMIR, IST. 7. [Pl. -gnosti.] Si: (învechit, după grec.) anagnostis s.f.]

-N. din fr. anagnostie, grec. ἀναγνώστης lector, sclavul care făcea lectură în timpul ospățului, la Romani bogati.

ANAGRAM s.m. v. anagramă.

ANAGRAMĂ s.f.

Cuvânt format din citirea de-a'n-doasele sau din strămutarea literelor care alcătuiesc un alt cuvânt. Descoperi un anagram într-un nume. MAJORESCU, I. 99. Ikanok din pozitiile lui Konaki e anagrama numelui său. [Pl. -grame.] Si: anagramă s.n.]

-N. din fr. Anagramme idem.

ANAHORET s.m. Pustnic, si hastru.

In cetera minute,
opostul meu de
anahoret fu gata.

HOGAS, M.N. 122. [Pl. -retri.]

Si: (invechit, dupa grec.) anahori'tu
s.m. DOJORTEIU, V.S. 18.]

-N. din fr. anachorete, gr.
ἀναχωρητής idem

ANAHORETIC, -Ă adj. (Car.) (Se anahoret. Si in pri-
rezherca dirizuitoare si cu multa bagare de seama a acestei
frupturi anahoretice, nu rare ori se intampla, ca maruntul meu
meu caluzar sa-si tragă inte mana de pe cate un frib ce
nu stătea tocmai cuminte pe jaratec... HOGAS, M.N. 117.

- Derivat dela anahoret cu suf. -ic.?

ANAL, -Ă adj. (Anat.) (Care tine
de anus. Sfincter anal. | Care se afla
in regiunea anusului. Nervi anali.

-N. din ^{fr.} anal idem.

ANALE s.f. pl.

Seriere istorică

in care se povestesc an cu an intamplarile din viata
unui popor. Vezi culegerea mea cea mare sau annalii
Romanilor, la anul acesta 1467. SINCAL, HR. II 53/12
Analele lui Tacit sunt, pana astazi, un model nein-
trecut pentru acest gen de scrieri. | ... Istorie
a unui popor. Analele farii dovidesc... URICARIUL,
V 155/6. Analele contimporane ale poporului roman.
ODOBESCU, III 326. | Istorie a unei institutii. ...
unic... in litterala noastra anala parlamentare. MAIO-
ARSCU, I, II 24. | ... Publicatiie periodica
(mai ales a unei institutii). Analele inst. titului
de istorie. [Si: (invechit) anali s.m. pl.]

-N. din lat. annales idem.

In analele parlamentare din
inte de 1845-6 Mart. 1445
siglindeste, in toate legimile,
atitandea de clasa a bora
ghidului

✓ Gram incre-
dintat ca exa
menul meu va
x fi marcat cu
rosu in analele
gimnaziului
foliticinean. SAJ
VEANU, N.F. 163.

ANALECTE s.f. pl. (Aproape învechit)

Bucăți sau fragmente alese din unul sau mai mulți scriitori. „Analectele” lui T. Ci-pariu se pot consulta și astăzi cu folos.

— N. din fr. analectes ideon, lat. analecta, gree. ἀνάλεκτα lucruri alese, fărâmituri adunate într-un ansamblu.

ANALFABET, -Ă s.m. sif. Persoană care nu știe să citească și să scrie; nestăruitor de carte. În țara noastră erau foarte mulți analfabete înainte de 23 August 1944. | (disprețuitor) Ignorant, incult. Cf. agramat. Munca nu-i păcat, dice iar cu pornire Stanca Vitelaru. A avut dreptate să vă faceți analfabete. SADOVEANU, P.M. 311. [Pl. - bete, - bete.]

— N. din lat. analphabetus, -a, -um (< gree. ἀναγράφος, „care nu cunoaște nici măcar alfabetul”).

ANALFABETISM s.n. 1°. Faptul de a nu avea cunoștința scrisului și cititului, de a nu ști carte. Guvernul chiamă la luptă poporul muncitor... pentru lichidarea... sărăciei economice în jurul căreia se împlătesc analfabetismul, obscurantismul. SCÂNTEIA, 1949, nr. 1346.

Organizația unică va trebui să contribue la lupta pentru lichidarea analfabetismu- lui. AL. MOGHIOROȘ, SARC. 13.

2. Incultura, ignorantă. (Cineva) este de un analfabetism revoltător. [~~pp. -tisme~~]

[PP. -tisme.]

- N din fr. analphabétisme, germ. Analphabetismus *idem*.

ANALGÉZIC, -Ă adj. (Med.) (Substantiv) care micșorează sau înlătură senzațiile dureroase, pe un timp limitat; cf. calmant. Antipirina e un produs analgezic. | (~~Adesea~~ Substantivat) În combaterea durerii puterătorii suntem obligați a recurge ~~la~~... la ajutorul analgezicelor. POP, CHIRURG. 540. Un analgezic puternic e anestezina.

- N. din fr. analgésique *idem*.

ANALGEZIE s.f. (Med.) lipsă totală sau parțială a sensibilității ~~la durere~~ la durere (a unui organ sau a unei porțiuni dintr'un organ), naturală sau patologică, cu păstrarea relativă a sensibilității tactile. [PP. -zii.]

- N. din fr. analgésie (grc. ἀναλγησία, din ἀν(ν) privativ și ἄλγος durere) *idem*.

✓ ANALIS s.m.pl. v. anale.

ANALIS s. n. v. analizi.

ANALIST, -Ă s.m. și f. (Persoană) care scrie anale. Sincal precepuse cum se cucine relațiunea analistului grec. HASDEU, I. C. 5. | Broșură „Cronicar”. Cronicele noastre puțineplătite nu au lăsat despre creațiunile artistice ale timpilor trecuți. Analistii cei vechi ai Românilor au spus viitorimei numai nevoile fării. ODOBESCU, II, 505. [Pl. -listi, -liste.]
- N. din fr. analiste *idem*.

Persoană care scrie

[tipărit prot. datine.]

[scrierile, gândire etc.)

ANALIST, -Ă s.m. și f., adj. (Persoană) care este versată în analiza matematică, în analizele chimice. | (Rar) (Persoană) care are putere de analiză (mentală). Cu alte curiozități... și critică devenise analistă și literară. IBRAILEANU, SP. CR. 63.

- N. din fr. analyste *idem*.

ANALITIC, -Ă adj. Analitic Care procedează prin analiză. Ceea ce leagă... într'o intimă unitate împrăștiatele elemente ale acestei proceduri analitice, sânt nește sinteze. HASDEU, I. C. VIII.

(Desic din ut)

✓ Programă analitică - plan și liste anumite de materie ce trebuie predată (și învățată) în cadrul unui ~~an~~ an obiect de studiu. Prin noua lege a învățământului se prevede întocmirea de programe analitice pentru toate materiile.

Li în majoritatea cazurilor, discuțiile analitice purtate în cadrul sedințelor de producție sau facte concretizate în fapte scenice care au îmbogățit spectacolul.

- N. din fr. analytique, lat. analyticus, grc. ἀναλυτικός.

✓ În general istoria și critica noastră literară au privit munca sa [lui Thoreau] analitică cu o părținare ură. VITNER, CR. 14. Interesul primordial al criticii constă în reproducerea analitică a procesului de creație. VER, CR. 14 id. ib.

CONTEMPORANUL, S.E., 1948, nr. 105, 11/6. ✓

√ A critica inseamnă a analiza logic, a orienta, a deschide drumurile
VITNER, CR. 120. Teoria marxistă cere... ca oricare din chestiunile sociale care urmează a fi analizate să fie pusă într-un anumit cadru istoric.

V. LUCA, CL. M. 11. S-au analizat multiplele laturi ale complexei probleme pe care o prezintă raionarea.

TEOH. GEORGESCU, RAIONAREA 21. Colectivul de conducere, organizația de bază și comitetul sindical au analizat în cadrul unei sedințe lipsurile semnalate. ȘAN-TEIA, 1951, nr. 2478.

N.B.
Se va culege după
ANALIZABIL

√ În lucrarea analizată sunt citate zeci de nume și zeci de lucrări. VITNER, CR. 107.

Trans.

ANALIZĂ vb. I. 1°. (Sens propriu)

A face analiză, a descompune un lucru în părțile sale constitutive, spre a le cerceta (efectiv prin mijloace chimice), sau în mod figurat, cu mintea.

A-i face analiză chimică.

2°. Fig. A desface cu mintea părțile unui întreg, a(-l) cerceta.

S-ar putea scrie [o carte] luând cîteva de subiect cîndătoarea, spre exemplu, și analizînd pe rînd toate impresiunile ce eu produce asupra imaginațiunii. ODOBESCU, III 50. A analiza o propoziție, a scriere un discurs. Analizez faptele pentru a trage concluzii.

[Pres. ind. analizez.]

-N din fr. analyser ideea.

7 (muz) A studia și a aprecia o lucrare muzicală din punct de vedere al formei, fondului și armoniei. (T. POPOVICI, D.M.)

(Propriu și fig.)

ANALIZĂRE s.f. Acțiunea de a analiza. Analizarea unui corp chimic compus (sau a unei situații) cere timp.

[Pp. -zări.]

- Infinitivul analiza devine abstract.

ANALIZAT, -Ă adj. Căruia s'a făcut analiză, descompus în părțile constitutive. Apa nu e analizată. NEGRUZZI, I 317. Alte lucruri... bine descrise și bine analizate. ODOBESCU, III 231. V

- Participiul lui analiza are valoare de adjectiv.

Infinitivul lui

A+4, Abstract verbal abstract

ANALIZĂ s.f. (În opoziție cu Sinteză) 1. Descompunerea unui lucru (prin mijloace chimice în părțile (sau elementele) ~~sale~~ ^{componente} care se compune, spre a-l studia). | Analiză calitativă = descompunerea unei substanțe, pe cale chimică, pentru

✓ (Chim.)

a determina natura componentelor ei. | Analiză cantitativă = descompunere (pe cale chimică) a unei substanțe pentru a determina raportul cantitativ în care se găsesc componentii ei. (Chim., fiz.) | Analiză spectrală = metodă

care permite să se recunoască într-o substanță prezentă unui ~~corp~~ ^{corp} simplu sau (mai multor) corpi simpli prin examinarea radiațiilor luminoase emise de acea substanță.

✓ Analiză simplă înmădoarea că nici ipoteza că l-asi fi perdut pe cale... nu e întemeiată. SADOVEANU, N.F.

2. Fig. Descompunerea ~~cu~~ ^{cu} mintea a unui corp, unui fapt, unei situații etc. în părțile lui componente, spre a-l cerceta (studia).

96. Analiza... [împrejurărilor internaționale] a-rată limpede că viitorul este de partea forțelor democratice și socialismului. GHEORGHIU-DEJ, R.P. 13.

| Analiză matematică = ramură a matematicilor superioare cuprinzând calculul infinitesimal și teoria funcțiilor.

vorbire.
✓ În analiza și judecarea erei de artă intră și momentul estetic și cel c. VITNER, CR. 38. critica orică [este] utilă numai analiza literaturii treburii. VITNER, CR. 50.

(Analiză gramatică) = descompunerea unei propoziții în părțile ei de locuțiune. Gramatica română cu analiză URICARIU, VII, 297. | Analiză logică = arătare a propozițiilor unei fraze și a părților unei propoziții. | Analiză literară = scoaterea la iveală a ideilor principale, a frumuseții, caracterelor distinctive etc. ale unei scrieri literare. Măfumește-te, te rog, amice, ca în loc de o analiză scrupuloasă a manualului tău. Să-ți spun ael numai, în ce chip... imaginațiunea, sufletul și mintea mea au putut aievea să-și însușească plăcerile artei pe care tu o predai astăzi cititorilor. ODOBRESCU, III, 12. | Analiză psihologică = arătare a diferitelor stări sufletesti și a motivelor lor (într-o scriere dramatică etc.).

(a. 1847). respectat
respectat

Julie 1950,

[Literaturii în slujba regimului
burghezo-mosieresc] Despicau firul
de păr în iatru pretinzând că fac
analiză psihologică și apelau la
trivialități afirmând că aduceva
noii. V. ROM. 1950, nr. 7, 194.

Roman de
analiză psihologică. | Analiza muncii =
cercetare a modului cum s'a muncit
(într'o instituție, într'un colectiv,
într'o anumită perioadă de timp etc.)
pentru a scoate la iveală părțile
pozitive și lipsurile și pentru a

] Nu s'a ținut o se-
dintă de analiză a
muncii secției de în-
vățământ superior.

CONTEMPORANUL, S. II, 1951,
Nr. 223, 1/5

trage concluzii asupra desfășu-
rării muncii în viitor. | Șablon
avea sedința de analiză a
muncii. | (Filos.) metodă prin
care cineva (un gânditor, un cer-
cetător) urcă dela efect la cauză,
dela particular la general, dela
simplu la compus. | (Fig.)

Ele în ochii mei îm-
bracă o formă care, din multul analis ce-i fac, sfâr-
șește prin a se face o realitate. C. NEGRUZZI, I 320.

(muz.) Apprecierea u-
nei compozitii din
punct de vedere al
formei, fondului,
armoniei, melodiei,
modulatiilor, etc.
(T. POPOVICI, D.M.)

Loc. adv. În ultimă analiză =
la urma urmei, în definitiv. Aspi-
rațiile care, în ultimă analiză,
tind la pacea mondială. ZIARELE.

[Pt. - lize. | Si: (învechit) ana-
lis s.n.]

-N. din fr. analyse idem.

ANALIZABIL, -Ă adj. Care poate
fi analizat.

-N. din fr. analysable idem.

N.B! Aici se culege: ANALIZARE...
ANALIZAT, -Ă...

ANALIZATOR, -OARE adj., s.n.
1°. Adj: Care analizează. Sar un spirit ~~un~~ analizator trebuie să fie seamă de bunele și relele unei societăți. GHEREA, ST. CR. I 231. | (Substantivat) Persoană care analizează. Analizatorii din secția cea nouă vor lucra cu aparate noi speciale.

2°. ~~Subst~~ S.n. Aparat care servește la determinări analitice în chimie și fizică. Aparitia unui analizator, permitând a traduce imaginea în a serie de impulsuri electrice. ENC. TEHN. 155.

[Pl. -tori, -toare.] Și: (învechit) analizător, -oare adj. s.n.]

-N, din fr. analysateur ~~idem~~.

ANALOG¹ s.n. (Bis.) (Învechit)

Pupitrul mobil care se așază în mijlocul bisericii, spre a se pune cărțile sfinte pe el, și care se poate strânge; tetrapod^a. S-au înv. biserică... și

alte poale de analoghi și odăștii multe. MAGAZ IST. IV 262. Lovindu-mă din fugă cu analogu 'n spate. C. NEGRUZZI, II 243.

Întorcând fruntea spre analoghion în dreapta, văzu pe stăruță.

SADOVEANU, P. M. 252. [Pl. analoguri și ~~analoage~~ analoage.] Și: (după grec.; învechit) analoghion, analoghi, analoghiu ~~idem~~ s.n.]

⚡

— Din grec. ἀναλόγῳ ~~idem~~, bulg. analogi, rus. analogii.

ANALOG² s.n. (Fin.) / Învechit

Taxă pe care a plătea fiecare și se aduna prin cotidatie. cf. IORGA, C.I.

II 213.

... să se nevoiască spre adăugirea veniturilor... [și] spre adunarea celor din multe părți analoguri ale] cutiei. *Mold., a. 1803* URICARIUL, I. 125. I...

√(a. 1803).

să nu fie supărată cu dare de analogon, ib. II 128/113. Analogosul acelor... neaflati il vor plăti zapciif. ib. I 237/X. ↑ ~~Simplu~~

La plătenca acesta unsprezece prăvălii numai analogonut ce se cădea la talere 500, împărțindu-se pe patruzeci de prăvălii. FORNICĂ, I. C. 312.

[Pl. -naloguri.] Si: (~~din~~ din ~~grec~~ (învechit) análogon s. m. sg.; análogos s. m. sg.]

- din n.-grec. Το ἀνάλογον ceiace revine fiecăruia, cotă parte, cotidatie. cf. dubletul analog.

ANALOG, -OAGĂ adj. Asemănător

în ceva cu alt lucru sau cu altă împrejurare, situație etc.; care are analogie cu altceva. Când aflăm la noi obiecte antice, asemănate cu altele... ce s'au descoperit aiurea... [ne] place... a le rânduî printre obiectele analoage din alte părți ale lumii. ODOBESCU, III. 627. A înțelegi pe altul... însemnează a avea sau a fi avut în sine o parte identică sau anuloagă cu gândirea lui. MAIORESCU, cu. II-127. Atunci... nu vei mai găsi pe Ruben, ci un alt om, analog cu mine. EMINESCU, N. 54.

[Si: (~~fr~~) análogă adj. f.]

-N. din fr. analogue idem.

ANALOGĂ adj. f. v. analog.

ANALOGHIE s. f. 1°. (Învechit, epoca fanariată; azi pop. Munt.-Mold.) Raport, proporție,

Cf. analogie.

repartiție proporțională. Să-și izbrâncască datorin după analoghia capetelor. CARAGEA, L. 30/16. O somă, care prea puțin folos aduce... [și] nici analoghie nu avea cu a lor trebuințioase cheltuele. URICARIUL, IV

L---

22/11

Expr. Cu (sau după) dreaptă ana-
loghie = cu (sau după) o justă proporție.

Să se ia cu dreaptă analoghie de la locuitorii birnici. URICARIUL, I, 190/5 Împart banii... după dreaptă analoghie, potrivit cu suma ce ar avea a tuă. DRĂGHICI, R. 1800/4

H 306/29

2°. (Învechit). Impozit, bir. Cf.

analog².

Au strâns cât au vrut..., pus-au și analoghie de bani, de casă... câte 40 de lei. DIONISIE, C. 216.

[Pt. - ghii.] Si: analogie s. f.

- Din n. grec. ἀναλογία pro-
porție, raport. Cf. dubletul ana-
logie.

~~ANALOGHIE s. f. v. analogie~~

ANALOGHION s. n. (Bis.) v.
analog¹.

ANALOGHISI vb. IV. Trans. și
refl. (= pasiv). (Învechit). A repar-
ționa, ^{a împune} a împune după o anumită
proporție.

H 125/3

La întoarcerea ze-
streii, se va face socoteală pentru rodurile anului celui
de pre urmă, analoghisindu-se anii din ziua ce fost
primit bărbatul zestrea. PRAVILA (1814), 1125/4 Suma
de 1.600.000 lei a birului anului analoghisindu-se
pe toate zilele anului (Mold. n. 1823). URICARIUL,
I, 23. Să analoghisiti asupra lor banii ce s'ar
curent. P. 6. V. 185/10. [Pres. ind. analo-

1 au

V(a. 1804).

P(a. 1823).

ghisesc.]

— Din n. grec. ἀναλογίζω, idem.

ANALOGHISIT, -Ă adj. (Înve-
chit) Repartizat, împărțit (sau
impus) după o anumită proporție.

✓ Veniturile comunelor rurale din județul Putna
provin [între altele și] din... cecimile analoghisite a-
supra locuitorilor. IONESCU, P. 111. Atunci se face și
între aceștia împărțea analoghisită, după rân-
duca de mai sus. COD. CALIMAH, ap. TDRG. ✓

[Si: analogisit, -ă adj.]

- Participiul lui analoghisi.

✓ Prețurile sării de la oenă...
fiind doi lei șezeci bani
suta de oenă, este cu totul
neanalogisită la prețurile
sării bonelor din Valachia,
fiind legiuin acolo a să
vinde sarea la oenă cu
5 lei, 60 bani suta de oenă.
URICARIUL, I 217.

ANALOGHIU s.n. (Bis.) v. analog¹.

ANALOGIC, -Ă adj. Inteme-
iat pe ^(o) analogie.

- N. din fr. analogique,
lat. analogicus, -a, -um idem.

ANALOGICEȘTE adv. În mod
~~de~~ analogic, prin analogie.

- Derivat dela analogic cu
suf. -este.

ANALOGIE¹ s.f. Raport, asemănare parțială (între două sau mai multe lucruri, împrejurări, situații, etc.) potrivire (cu privire la mărime, formă, compoziție etc.) a două lucruri (împrejurări, situații, etc.) de altfel deosebite. ✓

2 fapte, idei,
2 fapte, idei,

✓ Mărimea silistilor nu este de o potrivă; nu mai puțin în lipsă de dovezi sau de o stăpânire în vechită și pacifică se poate îngrădi în analogie cu alți siliste alaturată. KONAKI, P. 346.

Bunurile unui debitor servese spre asigurarea comună a creditorilor săi și prețul lor se împarte între ei prin analogie. HAMANGIU, C. C. 429. Să ne închipuim lumea redusă la dimensiunile unui glonte și toate celea din ea scăzute în analogie. EMINESCU, N. 31. Aveam de gând a cerceta prin ce curioasă analogie de fapte, de idei și de imagine, vechiul zeu latin al ploilor... aduce așa de mult cu tăietele noastre de Păparude. ODOBESCU, III 228. | (gram.) Potrivire

(sau transformare) a unui cuvânt sau a unei construcții gramatice după modelul altuia cu care are o legătură (sau asemănare) în formă sau în înțeles. Pluralul „boceale” al turcismului „boceca” s'a format prin analogie cu „stea, stele”.

Cuvântul latin „vompis” s'a profăcut în limba populară în „vompis”, prin analogie cu „apis”. [P.]

-gii.] Si (după ~~gri~~ grec; învechit și pop.) analogie s.f.]

-N. din fr. analogie idem. cf. dubletul analogie.

ANALOGIE² s.f. analoghne.

ANALOGIST s.m. (Roa.) Adept al teoriei lingvistice a lui Aron Pumnul, care se înțelegea numai pe analogie în formarea și derivarea cuvintelor. Întrebuintarea, de către aceeași persoană, și a procedurii latinistilor și a celei a analogistilor, dovedeste că scriitorii beletristi nu prea aveau o idee clară de diferențele sisteme lingvistice... IBRĂILEANU, SR CR. 145, cf. 158. [Pl -gisti:]

- Derivat dela analogie cu suf. -ist.

ANÁLOGON s.m. sg. v. analog².

ANÁLOGOS s.m. sg. v. analog².

ANANÁS s.m. (Bot.) 1°. (Bromelia ananas) Plantă ierboasă, originară din America tropicală, obi. cultivată în mai toate regiunile calde ale globului și chiar în Europa (în Sere). PANTU, PL.²

√ din familia bromeliaceelor

2°. Fructul ^{comestibil al} plantei, care, când este copt, e de culoare gălbui-rosietică, cu un buchet de frunze la vârf, are gust dulce-acrișor și o aromă ce seamănă cu aceea de piersice, de mere și de fragi. id. 16. (Cu funcțiune atributivă; invariabil) Cu gust de ananas. Pere ananas. BARONZI, I 93.

√ Sudul care poleise cu umbra și parfumul ananasului reveria mesterului Firantac. KLOPSTOCK, F. 187.

[Pp. -nasi.]

-N. din fr. ananas idem.

ANĂNĂU adv. (Regional) Fără rost. Umblă

ANANDRU, -A adj. (Bot.) Cu flori fără organe bărbătești.

toată ziua a-mânău. C.V. 1951, nr. 6, 30.

-N. din fr. anandre idem.

↑ Au stii din ce ananghie mă scoti, domnule Augustatos... tunc să-ti mulțumesc? DUMITRIU, B.F. 130.

ANANGHIE s.f. (Mai ades la sg.)

Necaz mare, nenorocire. Eră ananghie în țară și... se vădicăea norodul sub povara birurilor grele. VLAHUȚĂ, ap. TDRG. 76.

băt îi la ananghie și-i stă Turcul cu ghiara'n gât, spune el boierul multe. GALAN, Z.R. 35.

se afla la mare ananghie și-a rugat pe bunici să-i traspunute un galben. STANCU, D. 383. ↑ Vreme

de ananghie = necaz (Com. S. POPESCU, Buzău); vreme de nenorociri, de necazuri. Expr. √ A ajunge la ananghie = a da de necaz.

[Pp. (rar) -nanghi.]

-N. din n. gre. ἀνάγκη nevoie.

√ (Adesca cu sens ironic)

ANAPĀDA adv., adj. v. anapoda.

ANAPERI s. (Bot.) (Regional) = cinupăr. PANȚU, PL.

ANAPĒST s. n. si m. (Metr.) (În versificatiă greco-romană, bazată pe cantitate) Picior metric format din două silabe scurte ~~si~~ urmate de una lungă (uu-). [Pp. -pestă, -pesturi si -peste]

— N. din lat. anapestus (= gr. ἀναπαιστης, din ἀνά, „iarăși” cu înțeles de reduplicare, și παιστην, „a bate”).

V (În metrica modernă bazată pe accent) Picior de vers alcătuit din două silabe neaccentuate, urmate de una accentuată (- - -').

ANAPĒSTIC, -Ă adj. (Metr.) Format din anapesti. Vers anapestic.

— N. din lat. anapesticus, -a, -um (= grec. ἀναπαιστητικός).

ANAPLASTI'E s. f. (Chir.) Operație chirurgicală estetică (bazată pe autogrefe) cu scopul refacerii unei părți mutilate din corp. [Pp. -tii.]

— N. din fr. anaplastie idem.

ANAPODA adv., adj. (Fam.)

1°. Adv. Pe dos, ~~de-a'ndoa-~~ sele; cu totul în altă direcție (sau altfel) decât trebuie. ↗

Cât este omul cu mintea întreagă și slobodă, are cumpăt și judecă lucrul cum se cade; iară dacă încrămenește mintea, ... apoi lipsește și cumpătul, și așa judecă tot lucrul anapoda pe dos. ZILOT, CRON., ap. HEM. 1158. Istimi... toate lucrurile le spune și le face anapoda: când îi zic să-mi aducă dulceași, el îmi aduce ligheanul de spălat. ALECSANDRI, T. 392. Chemă pe un cititor de stele, să-i spuie ce e pricina, de-i merg lucrurile anapoda. ISPIRESCU, L. 394. ↗

✓ sau

L...

Ți am spus că m' am sculat anapoda...
G.M. ZAMFIRESCU
S.F.N. I 207.

El [Măi] întoarce că-
ruta x..., o ia pe un
drum anapoda și pe
duce. PREDA, I. 92. Omul acesta
judecă toate lucrurile anapoda.

De la înțelegi tot anapoda cele ce-ți spun. In dezordine, unul peste altul, orb. Chiar și porcii trândavi se înfiră, pornind o anapoda, gîștînd să crezi că li s'au pus cușitul la beregată. DELAVRANCEA, SH...

H 198.

Coboram anapoda
treptele tocite
spre canal.
CA. PETRESCU, T. II, 225.

Un cap cu coade
roșcovane adunate
anapoda. GALAN, Z.R. 9. deib Goldenberg calcă anapoda,
re mai ferind Baltoacele, are un
mers de om speriat... SAHIA, N. 91. ✓

A se uita anapoda peste câmp = într'altă parte (tocmai în momentul când ar trebui să fii cu atenția încordată). „Dragul meu bărbat, scapă-mă, dragul meu, care numai cu o vorbă mă poți mîntui!” Fără el deș din umeri și se uita anapoda peste câmpii. PAVELESCU, I. 21. ISPIRESCU, ap. TDRG. A privi anapoda (Despre cei sașii) = a se uita crucis. PAVELESCU, I. 21. A umbli anapoda (Despre femei) = a umbli cu vorbe din casă în casă și a nu-și vedea de rostul casei. PAVELESCU, I. 21. Com. PAVELESCU (Ilfov) ib.

H Dar [bărbatul] sădu
P. Com.

✓ (Ilfov).

2.: (~~cu funcțione~~ ad. Adj.) (Și în forma anapoda) Abrasa, ciudat, al dracului, ✓ cămăia nu -i suflă mult, în bors (SEZ. II 125); pe dos, de mirare, îndrăcit (CREANGĂ, GL.). „Măi, anapoda lucru ș' aista”, zic eu în ciudat. CREANGĂ, A. 53. ✓ (Regional; în jurăminte și blesteme) Și fiu anapoda de nu-i așa! HEM. 1159. Firo-ai anapoda! ib.

✓ (despre un om) x

✓ In adăpostul cucutelor cu sucul lăptos și dător de visuri anapoda. G.M. ZAMFIRESCU, SF.N.I 169. Ur-mând drumul vechi [al criticii]... vom face ceva anapoda. VITNER, CR. 14.

[și : (hold.) anapoda adv., adj.]

- Din n. gr. ἀνὰ πῶδα pe dos, de-a'ndărătela, de-a-curmășisula

ANARGHİRIE s.f. (~~anarhie~~) (Jur.) (Învăchit, epoca fanariată) Faptul de a te recunoaște datornic pentru o sumă de bani pe care n'ai primit-o sau din care n'ai primit decât o parte.

H sau /5

Anarghirie săzico, când dăm capis de datorie și nu primim ori toată suma ce să primim, ori parte [dintr'Insa]. CARAGEA, L. 1906 [pl. -rii.]

H 90/33

Derivat din n.-grec. ἀναρχία lipsă de bani, penurie.

ANARH, -Ă adj. (Învăchit) Fără

inceput. Fie, a Anarhului Părinte fiu... CANTEMIR, HR. 3.

- Din grec. ἀναρχος, idem.

ANARHIC, -Ă, adj. de anarhie; răzvrătit, aducător de anarhie, care favorizează anarhia. ↑ Doctrina anarhică. (Cu

funcțiune adverbială; în opoziție cu organizat, planificat) El... a arătat că a muncit... anarhic. SCÂNTEIA,

1949, nr. 1336. Era o propagandă desăntată [a muncivilor] pentru desmățul organizatoric, pentru subminarea spiritului de partid și a disciplinei de partid, pentru proslăvirea individualismului intelectual și justificarea indisciplinei anarhice. I. P. C. (6) 66.V

Formirile anarhice ale copiilor, rezultate ale educației vechi. CONTEMPORANUL, S. II, 1951, Nr. 223, 2/5.

- N. din fr. anarchique idem.

↑ Elementelor anarhice ... păstrarea strictă a disciplinei li se pare o îndatorire prea grea. GHEORGHIU-DEJ, R.P. 36. Regimul burghez-mosieresc nu a asigurat ... o justă repartizare a forțelor de producție... datorită modului anarhic în care se desfășoară producția capitalistă. TEOH. GEORGESCU, RAIONAREA 8.

ANARHIE s. f. 1°. Conceptul utopică reactionară care consideră posibilă trecerea societății la o formă în care lipsește puterea de stat, fără ca mai înainte o luptă a proletariatului împotriva burgheziei, fără crearea unui partid proletar și fără dictatura proletariatului.

2°. Lipsa unei puteri, a unei conduceri; dezorganizare, lipsă de ordine, neorganizare; lipsă de supunere față de legi sau de autoritate. Cinci ani de anarhie sunt

√ In tara noastra
... [a fost inlaturata]
anarhia in productie.

I. CHISINEVSCHI, CORESP. 6.

~~industrii pentru a dezorganiza~~
~~a pierde a tara intrega.~~ MAIORESCU,
D. I 88. | Anarhie economica (sau
a productiei) = lipsa unui plan, a
unei organizari constiente in productie,
caracteristica sistemului capitalist. √

[Pl. - hii. | Scris si: anarchie.]

- N. din fr. anarchie, gr. ἀναρχία
idem.

√ Ameni cuminti, ase-
zati, ... mosneni la care
nu prinde agitatia, so-
cialismul, anarhismul
sau cum i-o mai fi
zicand. DUMITRIU, B.F. 74.

ANARHISM s.n. 1°. Curent politic
mic burghez care propovadeste anarhia. √

2°. Nerecunasterea ~~poterii~~ legii si
a autoritatii (de stat) ~~si~~ (in conceptia claselor exploatatoare)
[Pl. - hisme ? | Scris si: anarchism.] Miscare
revolutionara

- N. din fr. anarchisme idem.

ANARHIST - a adj., s.m. si f. 1°.
(Persoana) ^{care este} ~~adepta~~ a anarhismului; (persoana) care este
membru al unei organizatii anarhiste. P.C.(b) al U.S.
s'a desvoltat si intarit in lupta de principii dusa impotriva partide-
mic burgheze din sarmul miscarii muncitoresti: ... a membrilor anarhis-

2°. (Persoana) care nu se supune
legii si autoritatii. √

[Pl. - histi, -histe. | Scris si: anar-
chist, -a.]

- N. din fr. anarchiste idem.

√ (in conceptia cla-
selor exploatatoare)
Revolutionar. (roce
uscata, burgheza, tipa:
"socialistilor! Anarhisti-
lor!" DUMITRIU, B.F. 88. I-a
molipsit [pe tarani] exem-
plul ingrozitor al anarhistilor
acelora din Rusia. id. ib. 119.

Flora national-
istilor burg-
I.P.C.(b) 5.

↑ Se duce iar la ostrovul nostru să mai prindă o stincă poate și mai mare decât aceea pe care i-o luase cu anasâna domnul căpitân dela rohatca târgului. SADOVEANU, N.F. 144. Iar te-ai tânquit azi la Broft, domnule Elis-de, că te-au dus cu anasâna la plebiscit. PAS, L. 37. Oamenii aduși cu anasâna îi dau seama că și țina de azi au pierdut-o de-a nerdz. PAS, L. 289 id. ib. 289.

ANASÂNA interj. 1°. (Turcism)
 Injurătură trivială (pusă în literatură în gura Turcilor). V

... Turcii, dacă au văzut că le mănâncă copiii și fetele Calmacii, i-au cuprins mirare, de-au fost zicând: anastri-suetim! ce lighioane de oameni! DIONISIE, C., ap. HEM. 1159. [Ienicerii] prind pe Min de ceață, oprind căruța în loc, injurând beți morți, să te cutremuri: „Bre! Ghiaur! Anasâna sictir!” DELAVRANCEA, S. 205. Unde Turcii mi-o vedeau... La obraz să'nveselea și din gură suduea: „Anasâni Ilinca, Mult ne-ai secat inima!” TEODORESCU, P. P. 1159!

Vcf. DIONISIE, C., ap. HEM. 1159.

H 638.

↳ a duce, a aduce sau a trimite etc.

2°. (Munt.-Mold.; pop.) (În expresia:) A lua (pe cineva sau ceva) cu anasâna = a lua, a duce, a aduce etc. cu sila, cu forța, cu toporul, cu voie-fără voie, cu repezeala. IV (anasimi)
 [Si: (ad 1; învechit) anasâni interj.]
 - Din turc. anasynny „mater eius”.

↳ Gospodarii trimiși la gară sam cu anasâna, s'or împăca ei, de bună seamă că s'or împăca. GALAN, Z. R. 265

↳ Mama, în fundul patului, logată sub fâlei, fără să o doară nimic, așa, a cobo, a boală cu anasâna, a piabă-rea. KLOPSTOCK, F. 317.

ANASÂNI interj. v. anasâna.

ANASON s. m. f. (Bot.) = (Simplicella anisum) Plantă ierboasă aromatică (originară din Orient) P cu flori mici albe care crește prin Iulie-August. V se mai numește și: anason-românesc, anison, aniso, (Transilv.) bădean. [PANTU, PL. 2], badean Ion (Com. Orășul Stalin)

P din familia umbeliferelor,

Fructele ei

↳ Se înțelege ca condiment și de pentru prepararea unor rachiuși;

Mihnea... gusta rachiu-rile de săcăz și de anason. ODOBESCU, I 84.

O cultură productivă este în județul Dorohoiu aceea a hanosului, care servă la prefacerea rachiuului în rachiu zis de anison. Hanosul se seamănă odată pentru mai mulți ani... I. IONESCU, D. 161. Hemeiul, anisonul sânt necunoscute în cultura județului. id. M. 347.

Antonica, ca și hanosul se întrebuințează la velnițe. (Cristești, în Botoșani), ap. HEM. 1246

(Bot.)
 2°. (= moleră). PANTU, PL. 2.

3°. Rachiu de anason. O sticlă de anason de Chio. FILIMON, C. I 766.

4°. Compușe :

anason-frantuzesc = anason-stelat. PANTU, Pl. 2

anason-mare = molvura ^{id.} _{ib.}

anason-remitec = molvura ^{id.} _{ib.}

anason-românec = anason (1°) _{ib.}

anason-stelat = a) (illicium anisatum)

mic arbustiv, cu frunze persistente prevăzute cu punctuații semi-transparente aromatice, cu flori galben-verzi, ermafrodite și fructe în formă de stea; toate părțile lui răspândesc un miros aromatic plăcut; se mai numește: anason-frantuzesc, indian, bădian, anison-stelat; _{ib.} ; b) fructul arbustului. _{ib.}

[Si: ~~anison~~ (după gre. άνισον) anison p.m.; (după lit.) anis ~~aniso~~ s.m. PANTU, Pl. 2; (după magh. anis)

anis s.m.; (hold.) anos (Sio.), hanos s.m.]

— Din turc. anason (< grec. άνισον); cf. anason-rakisy, „eau-de-vie anisée.” SIO.

√ din familia magnoliaceelor
(originar din China și Japonia)

ANASTASIMATAR s.n. (Bis.)
Carte de tropare referitoare la înviere. [Pl. -tare.] Si: (învechit)
anastasimar s.n. PANN, ap. TDRG.]

— Derivat de la n.-grec. ἀναστάσιμος care se referă la înviere, cu același sufix ca în aghiasmatar.

ANASTASIMAR s.n. (Bis.) v. anastasi-matar.

ANASTIGMATIC, -ă adj. (Fiz.)
Care are proprietatea de a corecta efectele astigmatismului.
-N. din fr. anastigmatique idem.

ANASTIGMAT adj. invar. (Despre obiectivele aparatelor fotografice) Care este anastigmatic. Obiectiv anastigmat de 1:3,5.

-N. din fr. anastigmat, germ. Anastigmat idem.

ANASTOMOZA s.f. (Anat.) Loc de îmbinare
 a două vase sanghinare sau a doi
 nervi. / Îmbinarea filamentelor u-
 nei plante. Cf. (ADE. [Pl. - moze.]
 - N. din fr. anastomose idem.

ANASTROFĂ s.f. (Gram) Răsturna-
 re a ordinii obișnuite a cuvinte-
 lor. "Fe ~~este~~" în loc de ~~este~~ "este"
 o anastrofă. [Pl. - fe.]
 - N. din fr. anastrophe idem.

ANATEFTER s.n. (Înviechit) Regis-

tru, protocol. Au dat. toată socoteala până la al
 șaselea an cu anatefterurile ale anilor trecuți. MAG.
 IST. IV. 141. [Pl. - teruri]
 - Din turc. ana (-mama), tefter (-rogi-
 stru). idem, înalt. ȘIO.

ANATEMĂ vb. I. v. anatemiza.

ANATEMĂ s.f., adj. înv. (Acăsca
 construit eliptic de predicat, cu dativul)

Afurisenie prin care biserica excomunică pe cineva.

aceluia ce zice așa. (s. XVII). CUV. D. BĂTR. II 147.
 Cu anathema vei anathemisi pre ea. BIBLIA (1688)
 Anathemei au dat pre luptătorii de icoane.
 MINEIUL (1776). 684. Să mă bată anathema. De-
 un mai dat gură cuiva. ALECSANDRI, P. P. 313. TI
 (cu funcțiune adjectivală) etc. Jean. qui est an-
 thématisé. Anathema să fi tu! DOSOFTEIU, V. S. 14. La
 Oarei era anathema ~~ce~~ ce va (inea pâne dospită.
 P. MAIOR, IST. 1558. (și în afara de ~~biserica~~) Afu-
 risit, blestemat. De vă utolez, să stu anathema!
 ALECSANDRI, T. 1140. (Mai ales întărit prin alte cu-
 vinte de blestem) Cine ar fi ca să calce acest testa-
 ment... să fie trecuți și procleși și anafema de trei
 ori și blestemați (a. 1714). URICARIUL, I 49. VI

Verbi de ocară, blestem.
 Si concina se sfârșea
 cu anatheme și cu
 afurisenii. HO GĂS, H.
 12.

436²

[; invariabil)

V Anathema și afurisit să fie,
 cucoană hărăzată, cine a mai
 puca concina cu d'ea. HO GĂS,
 H. 10.

a rosti) anathema impotriva (sau aseupra)
 cuiva, a bovi cu anathema pe cineva = a
 blestema, a afurisi.

[Accentuat și: (azi; după fr.) anatemă. | ~~Paronim. și: anatemă~~
 Pl. -nateme. | Scris și: (învechit) ~~anathema~~
anathema, anathema. | Și: (după
 slav.) anafema, anăftima, anăftema (anătima)
 s.f.]

ANATEMATISI' vb. IV. v. anatematiza.

Trans. și alisal.

ANATEMATIZA' vb. I. A lovi cu ana-
 temă, a afurisi, a blestema, a proclama.

H 181

Anathemisiră pre Serghie. DO-
 SOFTEIU, v. s. 1147. Idolii voștri blastăm și anathi-
 mizează. id. 16. 1991. Pre voi să vă anatematiza-
tizescă. id. 16. 2122. Au anathematisit
tot eresul. MINEIUL (1776) 693. Plătesii
dregători grosav anatemază. i. VĂCĂ RES-
 CUL, p. 355/1. Alungati, anatemizati ...
actorii de estradă au menținut... contactul
cu năzuintele maselor. CONTEMPORANUL,
 S. II, 1949, nr. 126, 11/1. [Prez. ind. ana-
tematizez.] Și: anatemisi', ~~vb. IV~~, anatemisi' vb. IV;
anatemisă' vb. I; anatemisi', anatem-
izi' vb. IV; anatemă' (în rimă) anatemă'
 vb. I; (azi, după germ.) anatemiza' vb. I.]

-N. din fr. anathematiser idem.

ANATEMATIZARE s.f. Acțiunea de a
 anatematiza. [Pl. -zări. | Și: anatemizare s.f.]
 -Altețat verbal al
 -Infinitivul lui anatematiza.

ANATEMATIZI' vb. IV v. anatematiza.

ANATEMATIZAT, -Ă adj. Afurisit,
 blestemat, lovit cu anatemă. [Și: anate-
mizat, -ă adj.]

-Participiul lui anatematiza cu valoare de adjectiv.

ANATEMESI' vb. iv v. anatemati~~za~~za.

ANATEMISI' vb. iv v. anatemati~~za~~za.

ANATIMISA' vb. I v. anatemati~~za~~za.

ANATIMISI' vb. iv v. anatemati~~za~~za.

ANATEMIZA' vb. I v. anatemati~~za~~za.

ANATEMIZARE s. f. v. anatemati~~za~~zare.

ANATEMIZAT, -Ă adj. v. anatemati~~za~~zat.

(Rar)
ANATOCISM s. m. (jur.) Bobândi
la dobândă. HAMANGIU, C. C. XLIV.

- N. din fr. anatocisme idem.

ANATOMIC, -Ă adj., s. m. 1.° Adj.
de anatomie. ~~at anato~~

Voia să învețe me-
dicina, dar diseecțiunile anatomice fiindu-i prea an-
tipice a trecut la Filosofie și la Drept. MAIORESCU,
CR. II 331.

2.° Subst. (Invechit) ↗

Anatomist^o. Anatomic
[=] Ceta ce știe meșterșugul mădulelor trupului,
despicătoriu de stăvuri. CANTEMIR, IST. 7. | Fig.

Nu numai bun și adevărat filosof, ci încă și ispitit,
iscusit anatomic lupul casto. idem, 487. 65.

[Pl. -tomici.]

- N. din fr. anatomique idem;
(ad 2°) din lat. anatomicus, -a, -um.

ANATOMICESTE adv. In mod anatomic, dupa regulile sau procedeele anatomiei.

- derivat dela anatomic cu suf. -este.

ANATOMIE s.f. Stiinta care se ocupa cu cunoasterea cercetarea si cunoasterea fiintelor organizate (om, animale, plante) si a raporturilor dintre diferitele organe care le constituie. Anatomie comparata. Anatomia plantelor. Anatomia omului. [Pl. -mii.]

1. Manual sau tratat de anatomie. Anatomia de clasa a IX-a este mult mai simpla decat anatomia de anul I si II dela Facultatea de Medicina. [Pl. -mii.]

- N. din fr. anatomic idem.

Fig. Cercetare, studiere a-mănușită, meticuloasă. Lafargue se dedica unui studiu fin de anatomie literară. VITNER, CR. 128.

ANATOMIST, -ă s.m. si f. Persoană care se ocupa de studiul anatomiei, care practica sau predă (altora) anatomia; [Pl. -misti, -miste.]

- N. din fr. anatomiste idem.

Specialist în anatomie.

ANATOXINĂ s.f. (Med.) Toxină^a (micro-
crocilor (unei boli) care se ~~introduce~~^{introduce} x
introduce în sângele bolnavilor (după
ce a fost făcută nevătămătoare) pentru
a combate ~~ef~~ (sau atenua) efectele
acelei boli. [Pl. -xine.]

- N. din fr. anatoxine idem.

ANCĂR s.n. Servetel pe care-l
tine chelnerii în mână sau sub braț.
CADE. [Pl. ancăre.]

- Din germ. dial. Hangerle idem.

ANCE s.f. (Mus.) o. ancie.

ANCEAUS s.m. (Iht.) (Regional)
= hamsiu BĂCESCU, P. 19. [Pl. -coausi.]

ANCESTRAL, -Ă adj. Strămoșesc;
transmis prin ereditate, prin ata visum;
atavic. Orice act al vieții noastre psi-
hice e determinat de mediul ancestral
și social. GHEREA, ST. CR. III No. Abili-
tatea ancestrală a femeii. CA. PETRES-
CU, T. II 52.

- N. din fr. ancestral idem.

ANCHETA¹ vb. I. Trans. și intrans. A face o anchetă. Procurorul a anchetat pe fănuș timp de 2 zile. În cazul 2. (o) a anchetat de trei ori fără nici-un rezultat. [Pres. ind. anchetez.]

Verbul care anchetează nu face parte din corpul didactic.
SADOVEANU, N.F. 175

- derivat dela ancheta.

Tomul biolac... ceruse formulă superior școlar o anchetă urgentă. SADOVEANU, N.F. 164. Vă chema ancheta, judecata, poate condamnarea, în orice caz condamnarea din partea ramenilor. DUMITRIU, B.F. 150. Faptele... au ajuns la urechea regelui și acesta infuriat... a ordonat pe dată o anchetă severă și a cerut înăsprirea teroarei. AL. MOGHIOROȘ, EPIS. 12.

ANCHETA¹ s.f. Cercetare (la fața locului) făcută spre a stabili ceva, prin interogări, prin ascultare de martori etc. Un sergent burținos... începu ancheta la fața locului. BRĂEȘCU, v. 60 | Cercetare ordonată ori făcută de o autoritate publică. Vreți să mă băgați în bucluc. Ancheta, rapoarte. SEBASTIAN, T. 249. Ancheta dialectală = cercetare, adunare de material documentar, în legătură cu dialectele unei limbi. [Pl. - chete.]

- N. din enquête idem.

ANCHICEL¹ s.m. (Bati) v. aglicel.

ANCHILOZĂ¹ (Med.)
 vb. I. (Trans. și
 refl. (= pasiv)). A (se) paraliza prin
 anchiloză. In urma unei operații
nerușitate i s'a anchilozat bratul
până la cot. | Fig. A (se) întepene-
 ni prin rutină. Birocratismul anchilozat
pe cei care-l practică și, uneori,
și pe cei care-l suportă. CON-
 TEMPORANUL, S. II, 1949, nr. 156, 1/3.
 [Pres. ind. anchilozez.]

-N. din fr. ankylosis idem.

ANCHILOZĂ¹ s.f. (Med.)
 Întepenire (temporară sau defini-
 tivă, parțială sau totală) a unei
 încheieturi (articulații) mobile. [Pl.
 -toze.]

✓ Suferă de anchiloză
bratului stâng.

-N. din fr. ankylose idem.

ANCHILOZANTE, -ă adj. Care produce anchiloză. Suprafațele articulare, lipsite de șgârțuș care le acoperă și care le usurează alunecarea una pe cealaltă, se sudează, producând o Osteo-artroză anchilozantă. ENC. VET.

-N. din fr. ankylosant ~~adom.~~

ANCHILOZARE s.f. Paralizare prin anchiloză. Anchilozarea mâinii stângi îl împiedică de a mai cânta la vioară. | Fig. Intepenire prin rutină; închiștare. [Pierderea avansului pe care-l detinea poetul] se datorită... anchilozării [lui] într'un stadiu de cunoaștere inferior, aceluia pe care l-au atins alți poeți tineri. CONTEMPORANUL S. II, 1950, m. 178, 4/4. [Pl.: zări.]
 -Abstract verbal al Infinitivului lui anchiloză, devenit abstract verbal.

Invătătura lui V.R. Williams... nu trebuie să fie transformată în nici un caz într'o dogmă anchilozată. CONTEMPORANUL, S. II, 1951, nr. 224, 3/2.

ANCHILOZAT, -ă adj., s.m. și f. 1°. Adj. Paralizat prin anchiloză. Brațul anchilozat va trebui operat. | Fig. Intepenit prin rutină. Lipsa de suplete a rutinierului, anchilozat într'o disciplină excesivă. CONTEMPORANUL, S. II, 1949, nr. 156, 1/3. V

2°. Subst. ~~adjectival~~ ^{num.} Persoană intepenită sau paralizată prin anchiloză. Anchilozatii și invalizii totali se vor prezenta în viața bătă. ZIARELE. | Fig. Persoană intepenită prin rutină. ~~deși~~ ~~este~~ ~~un~~ anchilozat ca el nu poate astăptă entuziasmul. ~~și~~ ~~poate~~ ~~de~~ ~~adaptare~~.
 -Participiul lui anchiloză, devenit adjectiv. cu valoare de adjectiv.

ANCHIR s.n. (Bucov.) Odaie
de culcare, iatac. CADE. [Pl. -chire.]

- N. din ucr. alkyr . Cf. DR. I 225.

V Sint într'o stare ce
aduce cu boala, dar an-
ghira (ancora) vietii e spe-
ranta. CODRU-DRĂGUȘANU, c. 47.
Ancora, sau anghira, ce se
aruncă în apă, atârnată de
o funie groasă... de câte ori
întră corabia în vre-un port.
CODRU-DRĂGUȘANU, c. 5 + id. ib. 51.

(Invechit)
ANCHIRĂ s.f. (Mar.) (Ancoră.
Cf. măta, rac. Anchira (mătele.
N. TESTAMENT, 1648, fiarăle. BIBLIA,
1688) adurară și lepădară în tră-
mare. COD. VOR. '93/13. Corăbierii,
ridicând anghira, au întins
vîntrele. DRĂGHICI, R. 7/11 Fig.
Pre tîme te avem anghiră tare.
MINEIUL (1776) 195². ~~Fig.~~
[Pl. ~~an-~~chire. | Și : (după grece.) anghiră (seris și
anghiră) s.f.]

- Din sl. v. ankira (ankyra), iar acesta din
grec. ἀγκυρα, „cârlig, ancoră”. Cuvântul a fost intro-
dus în limbă de scriitorii bisericești. (Cfr. dubletul
ancoră.)

V (trestie)

(Mus.)
ANCIE s.f. (Mică lamă elastică de
lemn sau de metal, așezată la
gura unui instrument de suflăt
pentru a produce sunetele sau pen-
tru a le ~~măsi~~ intensifica. CERNE,
D. M. 46, [Pl. -ancii. | Și: ânce (pl.
ancele) s.f.]

L Cf. T. Popovici, D. M.

- N. din Ital. ancia, fr. anche.

ANCLICEL s.m. (Bot.) v. aglicel.

ANCLUZ s.m. Ban fermecat care (după vechi superstiții) ar avea puterea de-a aduce banii dela alții, sau de-a se întoarce singur la stăpânul lui, după ce acesta l-a dat ~~altuia~~ cuiva; ban spiridus. PAMFILE, DUȘM. 84. [Pl. -cluzi.]

1. Trans. și intrans.
ANCORA vb. A arunca an-
cora; a apări (corăbia, vasul etc.)
într'un loc, aruncând ancora. An-
corează, marinare! Iată: noaptea
s'a lăsat. MACEDONSKI, O.I 161.
Pilotul n'a ancorat bine și
furtuna a lovit vasul de stânci.
Vom ancora la Constanta. | Fig. A se
apări, a trăge, la... Am ancorat de cinci zile și astept. SEBASTIAN,
2. A fixa bine, a lega prin ancoră (2°). | T. 34.
Pilonii postului de emisie ~~sunt~~
se ancorază bine de pământ
pentru a nu fi smulsi de furtună. ‡
(Fig.) Să-l ancoreze în realitate.
VIFNER, CR. 86.

[Pres. ind. ancoraz.]

- Derivat dela ancoră.

1. (Mar.)

ANCORA s.f. (Instrument
 greu de metal, cu doi (sau mai
 multi) dinti mari in forma de car-
 lige, care se lasa in apa (de pe
 calabre sau vapor) cu ajutorul unei
 franghii, sagon sau lant, pentru sa
 sa se infinge pe fundul apei si
 astfel sa tina corabia (sau vaporul)
 pe loc; cf. macuta, racu. A arunca
 (sau lasa) ancora = a ancorea. A
ridica ancora = a pleca, a poroi
 la drum. Nu stiu cand o sa
ridic ancora. SEBASTIAN, T. 31.

Toata corabia e
prevazuta cu...
apoi cu ancora,
sau anghira, ce
se arunca in apa,
atarnata de o funie
groasa... de cate
ori intra cora-
bia in vre-un port.
 CODRU-DRABUSANU,
 C. 51.

2. (Arhit.) Piesa de fier in forma de S, T, L sau X,
 (fixata la capatul unei bare, unui cable, etc) servind
 la legarea bicurilor intre ele, a grinzilor de ziduri,
 a cosurilor de sarpana acoperisului, etc., pentru a
 impiedica deplasarea lor (datorita greutatei sau presiu-
 nilor exercitate asupra lor). Cf. LEX. TENN. | Ancora de turla =
 Cable care asigura turnul sondei petroliere contra rastur-
nații pe care ar cauza-o vantul. ib.

Z (al unui pilon etc.)

3. Fig. Refuziu, scapare. So-
gineu astei ancore mantuire.
 C. NEGRUZZI, I 287. ((Pop.) Simbolul
 credintei (pastreii curii), al stabili-
 tati, al calmului si al constantei. V

Se vedeau ancorele
tatuate albastru pe
bratele goale. V. ROM. Decembrie
 1950, 100.

[Pl. ancore. | Si: (invechit, dupa
 lat. anchora) anhora s.f. CORBEA, PSAL-
 TIRE, ap. HEM. 1201.]

-N. din lat. ancora. Cf. anchora,
anghira.

ANCORĂGIU s.f. v. ancoraj.

ANCORĂJ s.n. 1°. (Mar.) Faptul de a ancora, ancorare; ~~spatiu sau loc pentru Ancorajul~~ În anumite porturi, ancorajul este foarte dificil. | Spatiu sau loc pentru ancorare. LEX. TEHN. | Taxă plătită pentru ancorare.

2°. (Tehn.) Fixarea unei piese sau construcții metalice (ori de lemn) pe o zidărie. Masina se fixează în fundatie cu ajutorul buloanelor de ancoraj. IOANOVICI, TEHN. 351. $\frac{1}{2}$

3°. (Tehn.) Dispozitiv metalic pentru fixarea unui zid, a unui stâlp, unui pilon, pavajului etc. LEX. TEHN. cf. ancoră (2°).

[Pt. -raje și -rajuri. | Și: (rar) ancorăgin s.n. (pl. -rajii).]

-N. din fr. ancorage, ital. ancoraggio idem.

ANCORARE s.f. Acțiunea de a ancora și rezultatul ei; aruncarea ancorei. Ancorarea la chei a fost grea din cauza furtunii.

Fig. Fixare, legare. p

⁸ Este... nevoia de Cadre noua... care să asigure și științei și artei o dezvoltare nestingherită prin ancorarea lor pe temelii de interese populare. CONTEMPORANUL, s. II, 1948, nr. 109, 6/2. [Pl. - rări.]

- Abstract verbal al, ~~Infinitivul~~ lui ancora.

ANCORAT, -Ă adj. Fixat cu o ancoră, care a aruncat ancora. Marile plutitoare... au înfățișarea unor case umile de țară, ... cum stau ancorate în mijlocul apelor, legându-se înes. BOGZA, C.O. 377. Vapoarele strătau ancorate lângă mal. CONTEMPORANUL, IV, 138.

- Participiul lui ancora ^{cu valoare de} ~~devenit~~ adjectiv.

ANCORATOR s.n. Instrument care înlesnește lăsarea ancorei. [Pl. -toare.]

- derivat dela ancora cu suf. -(a)tor.

ANCOROT s.n. Ancora mică întebuitată la ^{ancorarea imbrăcatilor ușoare. LEX. TEHN.} ~~afanarea corii~~ ~~bulo.~~ 'harinarii' ... cu sistemul lor de aruncare a unor ~~z~~ mici ancoroturi legate cu parâmă. JEANBART, EUROPA 231. [Pl. -roturi.]

ANCRASA' vb. I. Trans. Si refl. (= pasiv) (despre un motor, o bujie etc.) A se imbrăcsi prin depunerea unor corpuri străine (praf de cărbune, ulei ars etc.) pe electrozii bujiei. Uleiul de proastă calitate poate ancraşa bujia motorului. [Pres. ind. ancrasez.]

-N. din fr. encrasser. idem

ANCRASARE sf. (despre motor, bujie etc.) Imbrăcsire prin depunere de corpuri străine. ✓ Ancrasarea bujiilor împiedică buna funcționare a motoarelor cu explozie. [Pl. -sări.]

✓ LEX. TEHN.

- Abstract verbal al
- Infinitivul lui ancrasa.

ANCRASĂT, -Ă, adj. (despre motor, buji etc.) ~~Se~~ Îmbăcșit prin depunere de corpuri străine. Piesele ancrasate cu reziduurii de ulei se curăță cu benzina. *

- Participiul lui ancrasa cu valoare de adjectiv.

(Transitiv de Nord)

ANDĂLI vb. IV. 1° Absol. A pleca, a bate câmpii, a pierde vremea. Cf. VAIDA. ~~FRÂNCO-CANDREA.~~

Fotoaiuca este mai zălnică în părțile marginale cu Biharia. Când Gheorghijă andălea, Maică-sa din graiu grădă. POMPILIU, pp. 128. BUGNARIU, N. Pe drum et cum andălea... ALEXICI, L. P. 176.

H B.

v, cf.

2° (Complinit printr'un verb, de obicei la infinitiv) A porni (la ceva), a începe. Bătrâna luă o mătură și

ândăli (începu) a mătura prin casă. FRÂNCO-CANDREA, M. 259

3° A trimite (ARH. FOLK, VII 120) unde (cf. 1956, 234).

4° (În forma undulei) A țese, a urzi o intrigă, a scorni ceva. ~~a pleca~~ MĂNDRESCU, UNG. 36.

[Prez. ind. andălesc.] Și. (ad 2°)

îndăli vb. IV; (Mureș, Turda) undulei vb. IV.

- Din magh. indulni a porni, a pleca. *

Andăli [imperativ] pruncu cu vacile la păscut. C.V. 1954, 3, 44. A alunga, a îndepărta. Andăli căinile aista d' aici. ib.

FRÂNCO-CANDREA, R. 54.

ANDĂLIRE s.f. Acțiunea de a andăli și rezultatul ei. Cf. MĂNDRESCU, UNG. [Pl. - liri.] Si: îndălire, îndăluire, undăluire s.f.]

- Abstract verbal al Infinitivul lui andăli.

ANDANTE adv. ^{adv.} ~~subst.~~ (muz.)

1°. Adv. (Cuvânt italianesc, care, ~~se~~ ^{poate} ~~poate~~ ^{la începutul unei bucăți muzicale}, arată că trebuie cântată:) Cu o mișcare încetă, mai cumpătată, într'un ritm lent, liniștit, rar. Cf. POENARU, cf. T. Popovici, D.M.

2°. Subst. (Mai adesea invariabil)

Bucăți de muzică ce se cântă rar, într'un ritm lent.

- N. din ital. andante (propriu: „mergând”, din andare, „a merge, a umbla”).

Partea a doua; andante calmo, este și ea statică, apăsătoare. CONTEMPORANUL, II, 1949, Nr. 138, 8/3.

ANDANTINO ~~adv.~~ ^{adv.} ~~subst.~~ (muz.)

1°. Adv. (Cuvânt italianesc, care, pus la începutul unei bucăți muzicale, arată că trebuie cântată:) Într'un tempo moderat, mai puțin cumpătat decât andante.

2°. Subst. (Mai adesea invariabil)

Bucăți de muzică ce se cântă într'un tempo moderat, mai puțin rar decât andante.

- N. din ital. andantino (dimin. al lui andante).

adv. (Regional)
ANDĂRA-~~BANDĂRI~~ adv. (Munai
în compusul) Andăra-bandăra =
alaudala. COMAN, GL.

ANDART s.m. 1°. Haiduc grec (în peninsula
balcanică).
2°. Partizan în războiul de eliberare a Greciei
de sub jugul monarho-fascistilor. În tot timpul cât
am stat acolo m'a răbit' morălel' înalt, alături n-am
ANDART s.m. v. artat. exemplară și disci-
plină andartilor. SCÂNTERA, 1947, nr. 752.
Eft. - dacti. | Si: (învechit) antart s.m.
-N. din n.: grec. ἀντάρτης.

ANDE prep. (Învechit) (Con-
struit totdeauna cu sine) Între
sine, la oalta, între oalta,
ei înde ei, unul cu (sau pe)
altul, unul altuia.

Să vo-
roviră ande sine să strige mărturisind pravosla-
via. DOSOFTEIU, ap. HEM, 1168. Fac oamenii înloc-
mală apdesine. VARLAAM, C. II 43. Ia ucideroa
ce fac coponii andesine giucând, iau o certare foarte
micșoară. PRAVLA MOLD. 143.
— Pentru etimologie, vezi inde.

ANDE pron. v. alde.

ANDERETE adv. (Bihor)
Înt'alt loc. POMPILIU, BIH. 1004.

— Etimologia necunoscută. Pare a fi o corupție
din germ. andermärs, care se va fi răspândit prin
minerii din apropiere. (Rădulescu-Pogoneanu).

ANDEZIT s.n. v. andezita.

A avut prilejul să cunoască
în deaproape viața așa nu-
mitilor „andarti”. CONTEMPO-
RANUL, S. II, 1948, nr. 107, 2/2.

1/2

1...

ANDEZITĂ s.f. (geol.) Rocă vul-
canică de culoare brună (la noi în
Muntii Căliman din Moldova și Har-
ghita din Transilv.) care se folosește ca
piatră de pavaj și de construcție. LEX.
TEHN., CADE. Dislocată de violența
exploziilor, stâncile negre de andezită
stau împrăștiate între peretii fume-
gânți ai muntilor. BOGZA, C.O. 180.
[Pp. -zite.] Si: andezit s.n. (pl.
-zite).]

-N. din fr. andesite idem.

ANDIDIE s.f. v. andivă.

ANDILÂNDI s. ♀ Pasăre cu
pene colorate și ~~luminoase~~ străluci-
toare, de care se vorbește în basme.
A venit acum din soare andilândi
catariga și-a cântat din ciup de
aur. D. ZAMFIRESCU, ap. CADE.

- Din gr. ἀνιδίος sau ture.
anadie privighetoare?

ANDIVĂ s.f. (Bot.) = cicoare de grădină. BARCIANU.

Pentru umflarea cea cu puroiu, din ierburi folosește: nalba, andidii, stevie... MSS. (a. 1790), ap. HEM. 1171.

Să-mi trimiți cevași seminți de grădină... conopidii, amidii, de varșă), căle

feliuri vei soesti, ~~Mss.~~ (a. 1799), ap. IORGA,

S.D. VIII 36. [Pl. - dive.] Si: (invechit)

andidie s.f. ~~...~~; (invechit) Vendivie (POLIZU)

s.f. POLIZU.]

√(amdidie), andivie,

-N. din fr. endive idem.

- Din n.-gree. ἐνδιβα (Legrand), ἐνδιβια, ἐνδιβί (Weigel, ap. HEM.), ἐνδιβί (Vlahos).

ANDIVIE s.f. (Bot.) v. andivă.

ANDOCĂ ob. I. A lăga un vapor în docuri (pentru reparatii). DICT. [Pres. ind. andochez].

ANDOCARE s.f. Băgarea unui obiect în docuri (pentru reparatii). Andocarea vaselor este necesara numai cand trebuie facute reparatii sub linia de plutire.

[Pl. - cari.]

- Infinitivul (cu andoca)
- Abstract verbal al

ANDOCAT, -A adj. (bepne reparare) Băgat în docuri (pentru reparatii). Vasele andocate au fost reparate înainte de termenul angajamentului.

- Participiul lui andoca devine cu valoare de adjectiv.

ANDOSĂ vb. I. Trans. (Fin.) A gira o poliță iscăbind-o pe dos. [Pres. Ind. andoset.]

- N. din fr. endosser idem.

ANDOSAMENT s.n. Operatia andosării; gir. [Pl. -mente.]

- N. din fr. endossement idem.

(2)6

ANDOSĂNT, -Ă s.f.m. sif. Persoană care andosează o poliță. Nu s'a comunicat trăgătorilor [= cei cari dau sau semnează o poliță] sau andosantilor neacceptarea sau neplata.

SCÂNTEIA, 1947, nr. 743. [Pl. -santi, -sante.]

- N. din fr. endossant

ANDOSARE s.f. girarea unei polițe prin iscălirea pe dos. Andosarea unei polițe impune aceeași răspundere și andosantului, ca și trăgătorului poliței. [Pl. -sări.]

- Infinitivul (lui andosa).

- Abstract verbal al)

ANDOSĂT, -Ă adj. (bepre polițe) girată prin semnarea pe dos. O poliță andosată oferă mult mai multe garanții decât una neandosată.

- Participiul lui andosa cu valoare de adjectiv.

42
ANDRIȘEA s.f. (Bot.) 1° = pătăria-cuculu.

PANTU, PL. 2

2° = grehetiu id. ib.

3° = năprasniă (Geranium robertianum).

~~PANTU, PL. 2~~ id. ib., cf. HEM. 1187.

[Pl. - sclē.] și: (ad 3°, cu schimb de conjug.)

andrișel s.m. HEM. 1187.]

ANDRIȘÉL s.m. (Bot.) v. andrișea.

ANDRIȘIÉ s.f. (Bot.) = andrișca (3°). HEM. 1187. [Pl. - și.]

ANDROĂCĂ s.f. (Întinac.) v. androc.

ANDRŌC s.n. (Întinac.) (Regional) (Transilv.)
~~s. n.~~ Fustă de lână lucrată în
casă (în războiu) cu dungi colorate,
pe care o poartă femeile bătrâne
(HEM. 1188); fustă de flanelă (Bi-
BICESCU, P.P. 215 glosă). ~~Stergete~~
Sterge-ți mâna pe androc. ib. 215.

v. (mai ales)

[Pl. - droace. ~~si-androacii~~.] și: (regional)
ondrŏc, handrŏc s.n. HEM. 1188; an-
droacă, ondroacă s.f. HEM. 1187.]

— Din săsește ondr (= „unter“)-rock, angder-
rock, jupon°. Borcea, Jahresber. X, 176; cfr. Ha-
sdeu, Etyrn. magn. Rom. 1188.

ANDRŌCÉU s.n. (Bot.) Totalitatea sta-
minelor, organilor bărbătești ale unei flori; staminele (DET. PL.
Androceu diplostemon. GRECESCU, FL. 12. LEMN, 16.)
[Pl. - cee și -ceuri.]

- N. din fr. androcée, androecie

ANDROGIN, -Ă adj., s.m.sif. 1°.

Adj. Cu organe de amândouă sexele; hermafrodit, fătațiu, fătarău. | ~~Sif.~~

Planta androgina = plantă care are și organe bărbătești și organe femeiești, dar în flori deosebite.

2° Subst. Persoană cu organe de amândouă sexele; hermafrodit, fătațiu, fătarău. Eni nescu nu era androgin, era bărbat. CARAGIALE, N. 530.

Merge etimol. ~~apl.~~

[Pl. - gini, - gine.]

- N. din fr. androgyné idem.

ANECDOTĂ s.f. 1° (Antic.)

Fapt curios, nepovestit de alți istorici de mai înainte.

In biografia împăratului Alexandru Sever de istoricul Lampridiu, se povestește că... o tabelă, reprezentând pe împăratul Traian, ... ce era acățată în părțe, căzută de-asupra patului de naștere al lui Alexandru Sever. Acea tabelă... era fără îndoială un portret în pictură; și negreșit nu era unicul existent... Dar din acea serie de reprezentățiuni picturale nu ne-a rămas nimic alt decât faptul raportat în această anecdotă. ODOBESCU, ICON. TR. 4. Povestirea mea e în adevăr o anecdotă din țara Moldovei. SA DOVEANU, Z.C. 287.

2° Istoricară

hazlie și scurtă, de multe ori batjocuitoare. ~~hazlie~~ Cf. сповай. Începură a ne spune feluri de anecdote. C. NEGRUZZI, I 319.

[Accentuat și: (după grec.), mai ales ad 1°) anecdota.] Pl. - dote.]

- N. din fr. anecdote idem. X

ANECDOTIC, -Ă adj., ~~cu~~ Cu caracter de anecdotă, plin de anecdote. O istorie anecdotică a științelor. | (Substantivat, n.) Caracter sau continut de anecdotă. Operele unui Steinbach, Caldwell... prind [mizeria condiției umane a cetățeanului american] în linii destul de puternice, dar rezumându-se la anecdoticul acestei mizerii.

CONTEMPORANUL, s. II, 1948, nr. 112, 13/5.

- N. din fr. anecdotique idem.

~~ANELAT, -Ă adj. (Zool.) (Despre viermi) Inelat, cu trupul alcătuit din inele. Râna are corpul anelat. | (Substantivat, la pl.) Numele încrângăturii care cuprinde artropodele și viermii. diplitoarea face parte dintre anelate.~~

~~- N. după fr. annelé idem.~~

ANELID s. m. și ~~n.~~ ^{Animal} din clasa viermilor inelați, cu sânge roșu; inelat. Tot astfel... se potree lucrurile cu reproducerea de noi organisme din segmentele realizate experimental, prin secționarea transversală a unor anelide. PARTON, B. 124.

[Pl. -lizi și -lide.] Și: anelidă s. f.]

L (neobisnuit)

- N. din fr. annelides idem.

ANELIDĂ s.f. v. anelid.

ANEMIA' vb. I. Trans. și refl. (= pronominal) A ~~sa~~ aduce în-
tî o stare de slăbiciune prin ane-
mie. Vegetalele și florile se des-
volta și prosperă sau lăuceșesc
și sfârșesc prin a se anenia, după
coloarea luminii în care sunt che-
mate să evolueze. MACEDONSKI,
O. IV 145. Regimul alimentar pe
care ti-l impui, va sfârși prin
a te anenia. | Trans. Fig. A face
(pe ~~pe~~ cineva sau ceva) să fie
fără putere, fără vlagă, a slăbi.
El [= omul] trebuie să-și aneniceze
poftete. RALEA, E.O. 237. [Pres.
ind. anenicez.]

(sau a ajunge)

- N. din fr. (s) anémie idem.

ANEMIARE s.f. v. anemiere.

ANEMIAȚ, -Ă adj. Slăbit din
cauza anemiei. Mintea voastră e ane-
miată și funcționează numai la su-
praferă. CĂ. PETRESCU, T. II 206.

- Participiul lui anemia cu valoare
de adjectiv.

→ Atins de anemie;

ANEMIC, -Ă adj. ~~Slăbit~~ Slăbit, din cauza anemiei. E anemică, totdeauna a fost ea așa validă. VLAHUTĂ, D. 156.

Dona M^{xxx}, anemică și reumatică, a îmbătrânit mult în anii din urmă. IBRĂILEANU, A. 34.

~~de~~ Cui i-au plosit...
Măinile anemice
care tremurau
apărând bibliote-
VENTILĂ, O. 15.

Fig. Fără putere, fără energie (în activitatea sa), fără vlagă.

Tar poezia lor:
Anemice avânturi
de simboluri.
CA. PETRESCU, V. 8.

- N. din fr. anémique idem.

ANEMIE s.f. (Pat.)

Stare de slăbiciune pricinuită de sărăcia în globule roșii a sângelui. O altă înrăurire a umozelei de la ecuator e și anemia. Apa neputând să iasă din corp, sângele devine apos, se slăbește și aceasta se vede îndată din paliditatea feței celor ce întârzie mult timp la ecuator. MEHEDINȚI, G. F. 189. | Anemie pernicioasă =

x
Vgravă

formă de anemie, cronică și progresivă (produsă de îmbolnăvirea măduvei oselor) datorită acțiunii unei toxine care împiedică formarea elementelor celulare din sânge. [Pl. -mie.]

- N. din fr. anémie idem.

ANEMIERE s.f. Slăbire din cauza anemiei. Anemierea se datorește uneori sebalimentării. [Pl. -eri.] Si: (rar) anemiare s.f.]

- ~~Infinitivul~~ lui anemie.
Abstract verbalae

ANEMIOGRAF s.n. (Meteor.) Instrument care înscrie în teala sau puterea vântului. [Pl. -grafe.]

- N. din fr. anémographe idem.

ANEMOMETRU s.n. (Meteor.) Instrument pentru măsurarea înălțimii și a puterii vânturilor; măsurător de vânt. Anemometrul lui Voltmann. HASDEU, I. C. 220. [Pl. -metre.]
- N. din fr. anémomètre idem.

ANEMOMETRIE s.f. Știința măsurării vitezei și puterii vântului.

- N. din fr. anémométrie idem.

ANEMONĂ s.f. (Bot.) Zădătel. BRANDZA, FL. 25. [Pl. -mone.]

2° Compus: (Zool.) anemonă de mare = actinie.

- N. din fr. anémone

Anemonele de mare
Pe luntrea noastră, o
spavă... Vor tesa lumina
lor suavă. BENEVIC, V. 69.

ANEMOSCOP s.n. (Meteor.) Instrument care arată ^{directia} ~~directia~~ vitea vantului. [Pp. -scope.]

- N. din fr. Anémoscope idem.

III

ANERISI' vb. ^{Trans.} IV. (Jur.) (Învechit, epoca fanariată)

A desfiinta, a retrage, a șterge, a anula, a abroga, a obori. Aneriseste dania de mai înainte. URICARIUL, IV, 338; ~~1817~~ Numisii targovești s'ar fi împotrivind a le mai plăti ceva... voind a le anerisi acest privilegiu. ~~ib. id.~~ II, 187. (a. 1832). [Fuz. ind. anerisese.]

✓ (a. 1817).
in inproxi

P (a. 1832).

- Din n.-grec. ἀναίρειν (aor. ἀναίρειν) a anula, distruge.

III

ANERISIT, -Ă adj. (Jur.) (Învechit; epoca fanariată) Desfiintat, retras, retractat, șters, anulat, abrogat, oborât. ↑

↑ Rămânând și înlăritura schimbului... anerisită, ca una ce schimbul este anerisit. URICARIUL, II, 21.

- Participiul lui anerisi cu valoare de adjectiv.

III

ANERISIS s.n. (Jur.) (Învechit) Anulare, desfiintare, ștergere, abrogare.

Si scoată anerisis asupra acestei cărți. FURNICĂ, i.c. II 234. [Pt. anisisuri și anise?]

Citarea în corespundență cu anisisuri

- Din n.-grec.

(~~Met~~)
 ANEROID, -Ă adj. (Fără lichid.
 Barometru aneroid = barometru meta-
 lic. | (Substantivat) Barometru aneroid.
 cel mai sensibil aneroid. CARAGIALE,
 N.S.83. [Pronunt. -ro-id.]

- N. din fr. anéroide idem.

ANESTEZIA vb. I. Trans. și
 refl. (= pasiv)

A aduce
 în stare de anestezie, a suspenda sensibilitatea la
 durere. [Preg. ind. anestezică.]
 - N. din fr. ~~anesthésie~~ anesthésier idem.

ANESTEZIC, -Ă adj. (Med.)

Producător de anestezie, dormitor, amortitor.
 (Substantivat) ~~anestezic~~. El [protoxidul de azot] este
 întrebuințat ca anestezie. PONI, CH. 100.
 - N. din fr. anesthésique idem.

ANESTEZIE s.f. (Med.) Stare de
 insensibilitate la durere, de amortire
 (generală sau parțială) datorită ab-
 sorbinii (prin inspirație sau injecție)
 a unei ~~st~~ substanțe adormitoare (sau
 amortitoare) ori datorită vreunei boale.
 [Pt. și] Anestezie totală = ador-
 mirea pacientului. Anestezie locală =
 amortire locală (a unei părți din
 corp). [Pt. - și.]

- N. din fr. anesthésie idem.

ANEVATO s.n. sg. Broderie în relief. DDRF.

— Din n.-grec. ἀναβάτος (în κεντήματος) idem (de la ἀνα(τ)άβαται, „monter“).

ANEVOIE adv., s.f., adj. 1° (Ades în opoziție cu lesne, usor) Greu, cu greu; abia (2°)

Anevoe va intra bogatul întru împărăția cerurilor. BIBLIA (1688), ap. TDRG.

Unde cură apa ~~văpăde~~, anevoie este împotriva reperiunii ei a nota. N. COSTIN, LET. II. 77/100.

Ceea ce făgăduiește voinicul, anevoe o lasă nefăcută. EMINESCU, N. 17. Se ascundeau în desimea stuhului, unde numai a nevoe și cu greu îi era omului ~~lui~~ străbate. MARIAN, O. II, 290. Am dus-o cam anevoie, numai cu răbuzul. CREANGĂ, A. 18.

Hde-a

Anevoe vremea trece,

Când uritul greu te-apasă. VLAHUȚĂ, P. 10. Soldatul, găfâind, împingea ~~anevoie~~ în talpa cizmei ce intra anevoie. BRĂEȘCU, V. 6. ✓

La umbră de roșmalin M'am culcat ș'am adormit, Anevoe m'am trestit. IARNIK-BĂRSEANU, D. 237.

Focul când se-ncinge, Anevoie se stinge. ZANNE, P. I, 176. Cel pă jos cu cel călare anevoie se-neoesc. Id. ib., IV, 288. Lesne-i a da ș'anevoie a lua. Id. ib., V, 245. Lesne din gură, anevoie din mână. Id. ib., II 171.

Țărele... scârțâiau... urmindu-se anevoie din... noroi. DUMITRIU, B.F. 97. Și se ridicară anevoie, cu ciolanele amortite de frig. PAS, L. I 63. Vorbeau anevoie cu glasuri încâlcite. V. ROM. Decembrie 1950, 86.

Subst.

2° (Cu funcțiune substantivă) (După analogia lui cu greu, în ~~loc.~~ loc. adv.) Cu anevoie = cu greutate, cu căznă.

Cu anevoie putură breștină, de o scoasă. DOSOFTEIU, V. S. H. H. H 45. ~~Unde ea-Dumnezeu~~ Cu anevoe se poate mura cu sfatul. MAG. IST. III 74/20. Cu anevoe se pot înțelege Italianii cu Românii în vorbă. P. MAIOR, IST. 268/21

Pământurile... în timpul cel săcetos... se ară foarte cu anevoe. ECONOMIA. BARAC, ap. TDRG.

O atmosferă groasă și grea, pro care cu anevoie o răsuflai. C. NEGRUZZI, I 291. Sacul gol cu anevoie stă drept. ZANNE, III 343.

| s.f. (rar) Anevo-

† ...

H 45

L...

H 26/21

x
x

infă. Cu răbdurea... toate se'nlesnează : Anevoi, amoruri, necaz și patimi. PANN, E. III 118f. /18

Adj.

3°. (Cu funcțiune adjectivală, După analogia lui greu de... (a..., să...) în loc. :) (Cu) anevoie de... (a..., să...) Anevoios, greu.

Iti Dumnezeu nu iuste cu anevoie a mântui. CALENDARIU (1814) 117/ Nu este vreo propunere anevoie la un filosof. GORJAN, II. 143. V.

LIV.

x
v. cf. CALENDARIU (1814) 117/3.

Este anevoie să dobândească cineva prietozugul. MARCOVICI, C. 42/10.

Sânt cuvinte de minune și cu anevoie a se scrie una câte una. MAG. IST. V. 123/10.

It

Oiu căuta să-l imblâncesc, deși e lucru cam anevoie (subînțeles: „de făcut“). ALECSANDRI, T. 1197. A face un tot din amănunturile ce se află răspândite în deosebitele scrieri și documente este o lucrare lungă și anevoie. BĂLCESCU, ap. TDRG.

[O istorioară, povestită la sfârșit] va fi ca păhărușul de „fine champagne“ după un prânz îndesat și anevoie de mistuit. ODOBESCU, III 214. Este foarte cu anevoie de mers până acolo. CREANGĂ, P. 93.

[Pl. (ad 2°, neobișnuit) - voi. |
Scriș și : anevoe | Și : (în vechit) anevoae s.f.]

- Din a (3°) + nevoie.

A-NEVOIE s.f. (Med.) v. nevoie.

ANEVOINȚĂ s.f.

L.M.V.

Greutate; necaz. Peste puțință a oprî intrarea Turcilor în țară, din anevoința d'a strejui toate hotarele. BĂLCESCU, 109. [La noi, guvernul constituțional] încercă mari anevoințe spre a da statului român consistența

L...

și prosperitatea. ODOBESCU, II 334. ↑

Cu mare anevoință se deslîpi calul de stăpîn. ISPIRESCU, I. 162. [Plur. -ințe și -inți.]

?

— Derivat dela anevoiie cu suf. -ință, de scriitorii noi („pentru traducerea frap. difficulté” TDRG.). Cf. $\frac{1}{2}$ nevoință.

— Derivat cult dela anevoiie cu suf. -ință. Cf. TDRG. Cf. nevoință.

ANEVOIOS, -OASĂ adj.

Greu, obositor. După multe și anevoiioase rugăminte dobândise în sfârșit ajutor de la împărăția turcească. ODOBESCU, I 87. Când era ceva de făcut mai greu sau mai anevoiios, își chemă calul. ISPIRESCU, I. 163. Locuri răle, anevoiioase de umblat. SEZ. II 224.

(Cu funcțiune advertivală) Umblu le citea anevoiios celorlalți fituicile acaruului.

— Derivat, dela anevoiie cu suf. -os. DUMITRIV, A.F. 10.

ANEVRISM s.n. (Med.) Punga Dilatare patologică

(umflătură, tumesare) formată de peretea unei artere (sau venii) prin distinderea tunicelor și care comunică (mai larg sau mai puțin larg) cu vasul respectiv. [Pl. -vrisme.]

— N. din fr. anévrisme idem.

ANEX s.n. v. anexă.

ANEXĂ vb. I. Trans. g.

x A alipi, a alătură la (de) ceva, a uni (cu), a adăoga (la). A anexat la cererea sa toate actele necesare. Spec. A anexă o țară (provincie, oraș); a o încorpora la o altă țară, (mai mare), (în alta comunitate colectivitate etc.). In 1800 - 12 apostoli... ortodocșii ne anexară formal țara. [N. din fr. annexer idem. [Rus. ind. anexet.]]

respatiat

x \ CH.

ANEXĂ s.f. g

f. Ceea ce este alăturat sau

alipit pe lângă alt ceva mai mare ori mai de seamă; lucru alăturat, adaos. Semintele... conțin embrionul și anexele sale. GRECESCU, I. Am voit... în conformitate cu articolul IV din anexă, să surprindem fraudele. ALECSANDRI, T. 1705. Ne cerem voie a... adăoga câteva rânduri de anexă. MAIORESCU, CR. III 47.

FL.

2° Parte secundară a unei publicații, apendice.

Capitalismul în coboară pe omnicitori la nivelul unei existențe animalice, privind omul ca pe o rită de omnie și transformându-l într'o anexă a mașinii. KEMENOV, C. 67

↑ In întreprinderi [anexă loc] o acțiune de decalificare a tineretului, de transformare... în simple anexă ale mașinii. AL. MOCHIROȘ, EP. S. 7. Toate încercările dușmanilor... să restabilească Rusia burghez-mosierească și să o transforme într'o anexă a imperialismului, au eșuat complet. CONTEMPORANUL, S. II, 1954, Nr. 224, 3/2.

[Pp. -nexe. | Si: (Transilv. 3, după lat.) anex s.n.]

-N. din fr. annexe, lat. annexus, -a, -um (part. lui annectere a lega a uni la...).

✓ cu forta,

ANEXARE s.f. Adăogore, alăt~~ur~~, ~~supra~~
~~teritoriu~~. Anexarea actelor la
cerere este obligatorie. | ~~Sup~~ Axi-
pise ✓ incorporare (a unui stat sau
provincii). Anexarea Nisei și Sa-
voiei de către Franța. [Pt.-xări.]
- Infinitivul lui anexa.
- Abstract verbal al

✓ s'a făcut sub Na-
poleon III al III-lea.

✓ Zona sediului conferin-
ței este o zonă circulară
... așa cum se arată pe
harta anexată. ȘCANTEIA,
1951, nr. 2478.

ANEXAT, -Ă adj. Adăog~~at~~, ală-
t~~ur~~. Scrișcarea anexată tre buște
trădușă. ✓ (despre state sau provincii).
Regimurile anexate sunt făcute de statele imperialiste suferă
~~buște~~ ~~trădușă~~. sub jugul exploatare.
- Participiul lui anexa cu valoare
de adjectiv.

ANEXIONISM s. n. Tendință a
unor state capitaliste și imperialiste
de a anexa teritorii străine.

- N. din fr. annexionisme idem.

ANEXIONIST, -Ă adj. Care urmă-
rește anexiunea de teritorii străine.
O pace pe care o impun guvernele an-
tipopulare, fără a ține seama de voîn-
ta celor ce muncesc, o pace injustă,
anexionistă și deci subredă. CONTEM-
PORANUL, S. II, 1949, nr. 160 II/I.

- N. din fr. annexioniste idem.

ANEXIUNE s.f. = anexare ↑

Cucerirea nu mai este o „plăscă”, precum se zicea pe atunci, ea s'a prefăcut acum în „anexiune”. ODOBESCU, III 372. Alipirea cu forța a Austriei la Germania nu constituie decât a brutăli anexiune imperialistă a unui teritoriu străin. I. P. C. (B) 464. [P. - uni.]

V Atitudinea Unirii So-
vietice față de statele mai
mici, față de fasciști în
în războiul injust
contra Tării Socialismului,
se caracterizează prin prin-
cipiul, pace fără
despăgubiri și fără anexi-
uni.

- N. din fr. annexion idem.

ANGAJA vb. I. Trans. și

refl. 1: Angaja (pe cineva) printr-o învoială care(-i) impune o situație determinată; a (se) tocni, a băga (sau intra) ca salariat. Trans. Fără îndoială că trebuie să faci ceva.

Nu te-am angajat degeaba. SAHIA,

N. 102. ↑ Am angajat un nou funcționar.

De angajat ne-am an-

gajat pe toată vara. CONTEMPORANUL,

IV 392. Si [Muncitorii] n'ar putea

trăi dacă nu s'ar angaja ca lucră-

tori în fabrică. ZAHARESCU, E.P. 64. V

S'a angajat ca voluntar în armată. Su

angajat un nou funcționar.

↑ Si-a închis atelierul
și s'a angajat ca sala-
riat. VITNER, CR. 94. Aci
voiau să se anga-
jeze pentru muncile
noi. PAS, L. I 145.

Directia tea-
trului a anga-
jat în ultimul
timp un mare
număr de stē-
mente tinere și
dotate. CONTEMPO-
RANUL, S. II, 1951, Nr.
224, 2/5.

2°. A (se) îndatora, a (se) obliga; a (și) lua angajamentul;
 (fig.) a (se) lega, ~~a intra în...~~
 începe (Trans.) Prezenta mea nu-
 angajează în destul existența. IBRAI
 LEANU, A. 108. (Ref.) hă angajez...
să respect... drepturile Sale de Suvera-
mitate VARICARIUL, I 365 √ Nu vrea
să se angajeze cu nimic în privința
aceasta.

√(a. 1866).

3°. A lua făgăduială cuiva pentru
 o acțiune comună. Fiecare tânăr a an-
 gajat câte-o fată pentru dansul urmă-

4°. A începe, a intra în...; (fig.)
 a intra, a pătrunde, a participa
 la ceva. (Trans.)

Octul angajează cu muntii a mare
convorbire despre originea lor. BOGZA,
C.O. 174. ↑ Au angajat în luptă mari
unități de tancuri și formații nume-
roase de avioane cu reacție. ZIARELE.

(Ref.) Poezia
populară are... o însemnătate ca-
re ne se opreste la pitoresc,
ci depășindu-l, se angajează
în istorie. VITNER, CR. 128. Ar

vrea să se angajeze în discuție, dar
n'are curajul. S'au angajat cu bani în
întreprinderea aceasta. X) Trans. A vâri, a pune,

X | Intrans.
 (Sport) A pune
 mingea sau puckul
 la centru pentru
 deschiderea sau
 continuarea jo-
 cului. Sacii sunt
doi arbitri, fieca-
re dintre ei, cu
rândul, au sar-
cina să anga-
jeze la centru:
primul angaje-
ază în timpul pri-
mei reprize.
HOCKEY, 21. cf. ib.
28.

↑ Optzeci de mii de colho-
zuri sunt angajate
în bătălie. id. P.M. 10.

§ Frontul Democratiei So-
vietaș... va angaja condi-
țiile necesare pentru mun-
ca creatoare în care
suntem angajați. GHEOR-
GHIU-DEJ, R.P. 43.

√ Guvernul laburist
... a angajat țara x
în crima aventură
militară americană
din Coreea. SCÂNTEIA,
1951, nr. 2178.

(Memoria saucim)
 a face oă între, să participe (la ceva). √ Imperialistii
du angajat în luptă din Coreea
unități de
tancuri și formații numeroase de avioane
cu reacție. ZIARELE.

Imperialistii au angajat
capitalluri imense în coloni, pentru exploatarea
pozoarelor și sursele de materii prime locale. ZIARELE ib.

§ trebuie să înceapă scotirea timpului dela primul

[Pres. Ind. angajez.]

- N. din fr. (s') engager idem.

finier al arbitru-
lui când angajea-
ză puckul. HOCKEY,
28

ANGAJAMENT s.n. 1.° Toamnă, e-
gă mânt, îndatorire, obligație (verbală sau scrisă).

19c Nu le-au zis nimic hotărâtor... N'au luat nici un
angajament. ALEXANDRI, T. 1429. [Vom] pune

avea [cucoana]
despre tine bine
pereri... pentru că
nu privesi a-
sumite vizite,
cum făcuse alții
sau altele care
nu-și respectau
angajamentul.

√ Deficiența cea mai mare
a întreprinderilor noastre
este... nerespectarea anga-
jamentelor fixate în
contracte. V. LUCA, BUG. 37.

PAS, Z. I. 12. √ Expr. A(-si) lua an-
gajamentul (de a..., să...) = a se an-
gaja, a se lega, a(-si) lua obligația.
[Vom] pune câteva în trebări, la
care luăm angajamentul a răs-
punde cu raționamente necontes-
tate. MACEDONSKI, O. IV 85. Liniarii
și-au luat angajamente concrete
pe care vor să le realizeze în
cinstea lui 7 Noiembrie. CONTEM-
PORANUL, S. II, 1948, nr. 107, 1/1. √

↑ 3.° (Sport) Pune
rea în joc a
mingii sau a
puckului. În
momentul an-
gajamentului,
toti jucătorii,
mai puțin cei
doi care anga-
jează vor fi
"on side" și la
minimum 3m.
de locul unde
se face anga-
jamentul.
HOCKEY, 28. cf.
ib. 21.

2°. Acta, convențione prin
care cineva își ia obligația de a
face un anumit lucru. Constant
Popescu avea angajamente [teatrale]
peste marginile repertoriului. KLOP-
STOCK, F. 103.

↑ [Pt. -mente. | Si: (rar) anga-
jământ s.n. (pt. -mânturi).]

-N. din fr. engagement + deus

ANGAJANT, -Ă adj. (Frantuzism, rar)
tare angajează, captivant. Acea căldură
lăuntrică, angajantă și sinceră. BOGZA, P.M. 15.
-N. din fr. engageant

! când se luau an-
gajamente în cadrul
întregerilor socialiste.
V. ROM. Decembrie 1950, 147.
Comunistii și-au luat
atunci angajamente con-
crete de muncă pentru
îndeplinirea sarcinilor
ce le reveneau. SCÂNTEIA,
1951, nr. 1949. Cei prezenti
... și-au luat angaja-
mentul să-și sporască
eforturile în întrecere.
ib. nr. 2178.

✓ La întreprinderile de stat, la C.F.R. ... era interzisă angajarea muncitorilor de alte naționalități. AL. MOȘHIOROS, EPIS. 6.

ANGAJARE s.f. Acțiunea de a (se) angaja și rezultatul ei. ✓ Angajarea lucrătorilor se face de către Serviciul Cadru. [Pl. -jări.]
- Abstract verbal al
- Infinitivul lui angaja.

§ | (Sport) Angajarea mingii = punerea în joc a mingii, serviciul. El [jucătorul] va reveni în dreptunghiul propriu, unde trebuie să-l găsească noua angajare a mingii (serviciul). VOLLEY, 20.

ANGAJAT, -Ă adj. ~~simplită~~ (persoană) Legată printre'un angajament. Un junc graf... ceru mâna tinerei domnițe... însă [ea] împotriva voinței sale, tatăl său se aprinse de mânie și-i hotărî ca a doua zi să fie gata de a se cunună cu tânărul Polon, către care era angajată parola sa de Domn. C. NEGRUZZI, 1x107.

192

H prote

Păcat că ești „angajat” în ziua Sărbătorii, c'ar și pentru dumneastea o partidă strâmbă. CALINESCU, E.O. II 446. Unde ești Walt Whitman ... Angajat la o fermă! BARANGA, V.A. 20. Situații neprevăzute în care se pomenește angajate toate personajele. ZIARELE

✓ (Substantivat)

✓ [teatral]

- Participiul lui angaja cu valoare de adjectiv.

§ | (Substantivat) Greșirea [impozitelor] provine pe de o parte din impozitul pe salarii, datorită măririi numărului angajaților în producție. V. LUCA, BUC.

ANGAJAT s.n. = angajare. 38.
Angajatul de funcționari noi este suspendat temporar.
- Participiul lui angaja.
- Abstract verbal al

ANGALĂ vb. I. Refl. (Regional)
A se compromite, a săvârși fapte nedreptă
în vederea unui câștig material. TOMESCU,
GL. [Pres. ind. angales.]

ANGARA' s.f. (Travochit) și re-
gionat Convoadă, dare, contribuție (în
bani sau, în natură sau în muncă),
câte stăpân sau domnitor; (regional,
ad. la pl.) greutate (mai ales bă-
nești). Cf. beilie, clacă, robota.

✓ PAMFILE, J. II),
dare către stat (JAHRESBER.
VII 82).

Să avești) a
lăsa foarte în pace de toate angăriile satul Boră-
lestii...; nici ilie să dea... nici unlu...; nici o angărie.
DOC. (a. 1629), ap. HEM. 1198. Și mai întâiu s'ă-
tuiră să scoasă o angarea. Pro boleri de toată starea
și pă breste, foarte grea. ZILOT, CRON., ap. HEM. 1194.
O picniță, care să fie scutită de toate dările și angă-
riile. URICARIUL, I. 275. Căsele acestor oameni vor
fi scutite de 6 zile ale drumurilor și de tot felul de
angarale. I. IONESCU, M. 273. Norodul nu se liniștea...
până nu se vîdea scapat de angării. C. NEGRUZZI, I.

L...
284.

✓ O poruncă merge după
alaltă Pentru angării,
dările, împlineli. BUDAI-
DELEANU, ap. CADE.

E!
E! dragul meu, vitorii tăi de bine-s boii, luaca,
oile... și mălaiul sacului mai ales. Aia te scapă dă
angarale, aia te feresc de belăla. JIPESCU, O. 29.

L...

Si apoi foarte ar hi,
cuku ar hi, dar ne
mărimed angaralik,
că țare p'o mai în mul-
tit de la o vreme încore.
HOGAS, M.N. 67. Vesii așa mai

poti ara să mai scap de angara,
... să trăim și noi mai bine. STANCU,

H că
D. 10.
Nici ~~mai~~ mai este de stat, Că te fine'n muncă-
afară, Cât fine ziua de vară, Numai pe zece parale,
Pentru bir și angarale. TEODORESCU, P. P. 297. [Pt.

-rale. | Si: angarie, angărie, an-
gărie

gărea s.f.; (Sălaj) angărie
s.f. VAIDA; (Tulcea) hangărea
JAHRESBER. IX 224; hangăriele
s.f. pl.]

— Din m.-grec. ἀγγαρία, „corvee“ (la început însemna serviciul prestat de mesagerii persani, ἀγγαροί), trecut și la Turci (angarija), la Albanezi (angari), la Sârbi și la Bulgari (angărije) și chiar și în limbile romanice (ital. angheria). G. Meyer, Alb. Wörtb. 12.

ANGAREĂ s.f. v. angara.
ANGĂRIE s.f. v. angara.
ANGĂRIE s.f. v. angara.

r (ION CR. XIV 82)

ANGĂRIE s.f. (Mold.) Multime de păsări de curte; gălăte multe. PAM-FILE, J. II.

— Etimologia necunoscută. Poate că a însemnat la început un fel de contribuție în pasări de curte a țăranului către stăpânul moșiei. În acest caz are aceeași etimologie ca angură.
~~ANGĂRIAC s.n. v. agărlac.~~

ANGĂRLĂC s.n. v. agărlac.

ANGĂȘ s.n. (Regional) ~~una~~ Ficau
 dintre carâmbii dela loitrele carului,
 în care se vâra spetebele; (în forma
angâslă) una din loitrele cele lungi
 (ale carului țărănesc) cu țepusi pentru
 snopi. HEM. 1996. [Pl. - gâșuri. Si:
 (Tulecea) angâslă s.f. (pl. - gâsle).]

— Probabil, din turc. angış. „grand chariot pour le transport de la paille”, şio. I, 395 (: angış).

ANGEL s.m. v. anghel.

ANGELIC, -Ă adj. Îngereşc.
 Are un chip angelic. | Salutarea
angelică = Ave Maria. TDRG.

- N. din f. angélique idem.

ANGELICA s.f. (Bot.) v. anghelică.

ANGELINĂ s.f. (Bot.) 1° = anghelică, PANTU, PL. 2
 Ia rădăcină de anghelină... cuisoare... la pîntecă gros în
 la pune într'un săculeț. CARTE DE BUCATE (a. 1747), ap. GCR. II 45/
 2°. Compusă: angelina salbatică =

(Angelica silvestris) Plantă ierboasă
 din familia umbeliferelor, cu flori numeroase
 alb-rosietice; crește prin fânete
 și locuri umede din păduri, prin
 Iulie - Septembrie. id. ib.

dispuse în umbelax
 compuse;

[Pl. - line. | Si: (rar) probabil ~~gaură~~ anghelină s.f.]

ANGER s.n. v. hanger.

ANGEROANE s.m. = oblet. BĂCESCU, P. 20, cf. 133.
[Si: ageroane, argeroane s.m.]

- Din germ. Argone (?) cf. id. ib. 133.

ANGHEL ^x s.m. ~~sf.~~ (Cuvânt literar întrebuințat în scrierile vechi bisericești; azi învechit) Inger. Cf. arhanghel.

H 24¹ Nu tremise anghelă, nice arhanghel. VARLAAM, C. 288, Anghelii lui Dumnezeu. BIBLIA (1688)
| fr. anal. (În forma angel; despre femeia iubită) →

H slăvese Te mai văzuți odată, ființă do-
bire, O, angel ce ~~prezintă~~ ALEXANDRESCU, M. 119. Angel
radios! de când te-am văzut în-
tâiasă dată... mi-am pierdut uzul
rațiunii. CARAGIALE, T. II 25. [Pl.
anghelii anghala. | Si: (pe vremea
curentului latinist, după lat.) ângel
s.m.]

- Din grec. ἄγγελος idem.

ANGHELÉS s.n. v. anghilest.

ANGHELICĂ s.f. 1. (Bot.) (Archangelica officinalis) Plantă ierboasă aromată din familia umbeliferelor, cu rădăcină grosă, tulpină cilindrică (ajungând până la 2 m. înălțime), frunze mari, flori numeroase alb-verzui și fruct oval; crește pe lângă țărâni și râuri în pădurile de munte, prin Iulie-August; se mai numește: angelică, (Transilv.) angelină, bu-cinis, (PANTU, PL. 2), antonica. [HEM. 1246] PANTU, PL. 2, cf.

Faci ceai rusec tare, pui zahăr cât vrei să fie de dulce, pui imipere, izmă creată, anghelică și coji de portocală. HO-GAS, M.N. 121.

Rădăcina ei se întrebuințează în farmacie!

2. (Farm.) Rădăcina plantei, întrebuințată în farmacie. Rădăcina de anghelică [traduce pe] Angelikawurzel, CALENDARIU (1814), 183/4.

2. Băutură alcoolică tare făcută cu (rădăcină de) anghelică și "întrebuințată ca leac în durerile de stomac, și în colici sau vătămături" (HEM. 1198).

U! pardon...! oi fi mirosind!...

Am gustat de dimineață miște anghelică de casă... Nu știu ce pîndalnicu îmi venea... dela stomac! CARAGIALE, M. 309.

[Decentuat și anghelică. LB. | Și: angelică, anghelică s.f.]

-N. din lat. angelica idem. Cf. anghelina.

ANGHELINĂ¹ s.f. (Bot.) (Primula longiflora) Plantă ierboasă, din fam. primula celor, cu tulpină cilindrică (de 10-30 cm. înălțime), cu frunze linguete ~~și~~ frunze pe partea superioară și albi-făinoase pe cea inferioară, și flori roșii-violete dispuse în umbelă; crește pe pajiștile umede din regiunea alpină, prin Iunie-Iulie; se mai numește: anglici, țânță-vacii. PANTU, PL. 2

Pila

-În loc de anghelică, după numele propriu Anghelina. 2.

ANGHELINĂ² s.f. (Bot.) v. angelină.

Extratul este luat din
Articolul 214, din vol.
MOMENTE ȘI SCHIȚE,
Pentru pt. totu, EPLA 1950

(lat.)
 ANGHEMĂHT s.n. frâncare de
 pui sau de vitel cu sos de făină și
 lămâie. [Pl. - mahturi. | Scris și:
angemacht, anghemacht. | Si: an-
ghimăht s.n.]

- N. din germ. Eingemachtes con-
 pot, conservă.

ANGHENRIE s.f. v. angherie.

ANGHEREST s.n. (Bis.) v. anghilest.

ANGHERIE s.f. 1° = angara. Trojetii
la Jolduri și la angherii mai mărunte.
 BIANU, ap. T. PAPA HAGI, C.L.
 2° Pocitanie, monstru. Ce face, ce
brege, Busuioacă și zboară capul an-
gheriei. SEVASTOS, ap. CADE. [Pl. - rii | Si:
 (ad. 1°) angherie (T. PAPA HAGI) s.f.]

-

ANGHERIST s.n. (Bis.) v. anghilest.

ANGHILĂ s.f. (Zht.) (Anguilla anguilla)

~~vulgarizat~~ Peste din familia moronoidelor, asemănător cu un sarpe, care vine rar prin apele noastre; se mai numește: țipar, țipar de mare, chisear, pisear, sarpe-de-apă. BĂCESCU, P. 59, cf. ANTIPA, F. I 237.

√ (impropriu) și:

[Pl. -ghile.] și: anguilă s.f. id. ib.]

- N. din fr. anguille idem.

(In limbajul bisericesc)

ANGHILEȘT s.n. (Bis.) (In-

vechit)

Octoih*. De taste slab la priclapere, citească Osmoglasnicul, adică Octaiul ce-i dzicem noi Anghileștul, că va află toate cuvintele acestuia psalom răschirate, tâlcuite prin canoane. DOSOFTEIU, ap. HEM. 1202.

[Pl. -lesturi?]

și: Anghilist.

(CATASTIVUL BISERICII SF. NICOLAE din Brașov, I, 19-20.) anhelés, angherést, angherist (HEM. 1202-1203) s.n.; anghiréte (CADE),

anghiriâte (a. 1588, GALATA. CUV. D.

BĂTR. I 196) s. ? .]

— Etimologia necunoscută/Hasdeu, *Etym. mag.* Rom. 1203, presupune că e singularul unei forme *anghelești, prin care s'ar fi tradus cuvântul rusesc *angeliskia* (cfr. paleosl. *angeljakü*), „cântări) ingeresti“.

ANGHILICA s.f. (Bot.) v. anghelică.

ANGHILIST s.n. (Bis.) v. anghilest.

ANGHIMAHHT s.n. (Bot.) v. anghemahht.

ANGHINĂ¹ s. f. (Comert)

Pânză tare de bumbac (de cânepă². ~~Angl.~~ COSTINESCU) sadea, mai ales de culoarea gălbui a pânzii neîngălbite; Se întrebuințează cu deosebire pentru învăltoarele („to-curile“) în care se bagă fulgii, la perini. Cfr. anghinet. [Pt. -ghine.]
 — N. din fr. sau germ. Nankin (orașul din China din care se importă în Europa pânza aceasta). Cfr. și: sard. *anchina* = „tela di Nankin“. Hasdeu, *Etyrn. magn. Rom.* 1200 — 1201.

ANGHINĂ² s. l. (Mod.) v. anghină.

ANGHINAR s. m. (Bot.) v. anghinare.

ANGHINARĂ s. f. (Bot.) v. anghinare.

ANGHINARE s. f. (Bot.) 1°. (*Cynara scolymus*) Plantă ierboasă spinosă, din familia Compositelor, cu frunze mari spinosae și flori mici-violete; este originară din regiunea mediteraneană și se cultivă pentru solzii cărnoși ai receptacolului floral, care sînt foarte gustoși. PANTU, PL. 2.

√ Sălcuile dandezo
 și anghenarele
 cele monstruoase
 care se produc
 împrejur. CODEU-
 DRĂBUȘANU, C. 225.

Foi-
 cică d'anghinare, Cât mi-e Argeșul de mare, Iaz ca
 Săbărelul n'are: Săbărelul mititel, Se vede pestele'n
 et. POP., ap. HEM. 1200.

V; se mai numeste
anghinan, anghe-
tare.

2°. Corupuse:

anghinară sălbatică = scain-mă
 gărescu. PANTU, PL. 2, cf. BARCIANU.

anghenare-mică = cardon. PANTU, PL. 2

anghinarea-oilor = (*Hypochaeris uniflora*) plantă ierboasă din familia compositelor, cu rizomul gros, flori galben-aurii, reunite într'un capitul; crește prin pășunile regiunii alpine, prin Julie-August. id. ib.

[Pt. -nare.] Si: anghină ^{s. f.}, anghinări ^{s. f.},
anghenar, anghenării, anghenare, anghenări s. f.]

— Din n.-grec. ἀγκινάρα idem.

ANGHINAT s.n. (Comer.) v. anghinet.

ANGHINET s.n. (Comer.) (Învechit)

Pânză ceva mai fină decât anghina.

Viganul de anghinet ✓ 2 parékj de nadražj de anghinet ✓ ~~IOREGA, S.D.~~

✓(a. 1813). IOREGA, S.D. 811 146.

✓(a. 1817). id. ib.

XII 146, 174. Anghinaturi vârgate (a. 1821).

id. ib. VIII 171. [Pl.-neturi.] Si:

anghinat s.n. (pl.-naturi).]

-N. din fr. Nankinette +idem.
cf. anghină¹.

ANGHIRĂ s. f. (Mar.) v. anchiră.

ANGHIRIATE s.n. (Teol.) v. anghilist.

ANGINĂ s.f. (Med.) Boală infecțioasă constând din inflamarea (cu sau fără membrane false) a mucoasei gâtului și faringelui; gâlei, bolfe, sopărlaită, sopărlaită cea rea (LEON, MED. 122). Într-o zi de iarnă, tonilica a murit de anghină ori de scarlatină. IBRĂILEANU, A. 49. Anghină pectorală ✓ turburare nervoasă în regiunea inimii (însotită de dureri) care pricinueste adesea accese de înăbușire și chiar asfixie. În cele mai multe din ele [cazuri studiate] nu se găsește însă simptomele de anghină de piept. PARTON, B. 14.

✓ descântece de bolfe (anghină). SEZ. IV 18.

✓(sau de piept)

2°. ((In forma anghină)) (Orășul Stalin, pop.) Sifterie.

[Pl. -gine. | Si: (~~1~~ 2°) anghină s.f.]

-N. din fr. angine +idem.

ANGLEZESC, -EASCĂ adj. v. englezesc.
~~(Bot.)~~

ANGLICAN, -Ă adj., s.m. și f. ((Persoană) care ține de Biserica anglicană. [Pl. anglicanism, -cani, -cane.]

-N. din fr. anglican, engl. an-glican idem

ANGLICANISM s.n. ~~(Bis.)~~ Re-ligia de stat a Angliei, o formă a protestantismului.

-N. din fr. anglicanisme idem.

ANGLICEL s.m. (Bot.) v. aglicel.

ANGLICESC, -EASCĂ adj. (Învechit) englez, englezesc.

Le-au întărit cu strejari și cu baliste
anglicești. ȘINCAI, HR. I. 337/34.
— Derivat din Anglia, prin suf. angl. -icesc.

?

(Bot.)
ANGIOSPERMĂ adj. s.f. (Hai ades la pl.) (Planti) care are semințele închise în cavitatea fructului. [Pl. -Sperme.]

-N. din fr. angiosperme idem

ANGLICISM s.n. Expresie proprie limbii engleze; idiomatism englez. Stilul era deci mai viu, mai unitar, dar si mai neglijent, presarat cu anglicisme. HARK, c. 54. [Pl. -isme.]

-N. din fr. anglicisme idem

ANGLICIU s.m. (Bot.) v. aglicel.

v. si aglicel. cum e tratat

ANGLIE s.f. (Comerc) (Pop.; rar) ↗

1°. Un fel de stofa. S'au adus co-au avut di pe suflet mai bun... si bani si argintul si contoşul de anglic roşu (ca. 1700). IORGA, S. D. XII 10. Cu antereu de canavala, Ce se finea numa'n afa, Si cu nădragi de anglic, Pelece pe ei o mie, CREANGĂ, P. 148. Să-ți faci iie de anglic. [Transitiv] BIBICESCU, P. P. 385. Si din seie in călecie, Tot in călluni de anglic. SEZ. II, 34.

✓ (probabil englezească)

2°. Oțel englezesc; anglicus. BARCIANU.

(Probabil)

3°. Creion, v. (X). 5

✓ cărbune.

Sede doamna Irodie Si Maica Sântă-Marie Si tot scrie Pe hârtie... Vii-i scrie Cu anglic, Morții-i scrie cu cerneală. MARIAN, IX, 177.

✓ Accentuat si: anglie. BARCIANU.

[Pl. -glicii.] Si: danglic

s.f. Pop., cf. HEM. 1204.

— Din Anglia (cfr. anadol, olandă etc.), adică „stofă, oțel, creion (?) importat din Anglia“. Pentru sensul 1°. cfr. și sârb. anglija, „stofă englezească“.

ANGLIUS s.n. (Comerc) (Transito.)

1°. = anglie (1°).

2°. = anglie (2°).

[Pl. -use.]

- Din mag. angolos idem.

ANGLIUS, -Ă s.m. s.f., ~~regional~~ (Regional) = englet. Com. A. GRAUR (Transito.)

pag. 70

ANGLO - Element de compo-
 zitie frecvent in neologisme
 (v. anglofil, anglofol, anglo-
man) si in formatii oca-
 sionale, aratand ca in con-
 tinutul notiunii exprimate
 prin cuvântul respectiv
 intră ideea de englez:

anglo-american adj. ^(si substantivat) care
 apartine cãrdãşiei econo-
 mice si politice a Englezilor
 si Americanilor. Partidul
Comunist Francez ... duce [luptã]
impotriva ... imperialismului
anglo-american. VITNER, CR. 57.
Scindarea in dorã a Germa-
niei .. o sãvãrşesc imperia-
listii anglo-americani. GHEOR-
GHIU-DEJ, R.P. 7. Burghezia si mo-
sierimea .. trateazã simultan
cu trãdãtorul Antonescu
si cu imperialistii anglo-a-
mericani. ANA PAUKER, 23 AUG. 8.
Magnatii anglo-americani
au urmãrit ... ruinarea si
zdrobirea Uniunii Sovietice.
id. CUV. 9. S'au prãbusit ma-
nevrele imperialistilor an-
glo-americani. V. LUCA, CUV. 12.
Imperialismul anglo-ame-
rican este imperialismul

cel mai reactionar, cel mai
turbat. SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178; [
(~~substantivat~~)

anglo-saxon s.m. 1.º (Ist.)

Nume generic al populațiilor germanice (Anglii, Jutii și Sasi) care au invadat Anglia în sec. al V-lea, întemeind o serie de regate. ↘

2.º Nume generic al populațiilor de ~~origine~~^{origine} engleză răspândite în Marea Britanie, în coloniile engleze și în Statele Unite ale Americii.

În mod exagerat
sau admiră (Anglia, sau

ANGLOFÍL, -Ă adj., s.m. și f. (Per-
soană) care iubeste pe ^{pe} ~~Englezi~~ și obiceiurile lor; ~~sau~~
~~Anglia~~ [Pl. -fili, -file.]

- N. din fr. anglophile idem.

ANGLOFÍLIE s.f. Iubire ~~față de~~ ^{pentru} Englezi și obiceiurile lor. + sau admiră

- N. din fr. anglophilie idem.

ANGLOFÓB, -Ă adj., s.m. și f. (Per-
soană) care urăște pe Englezi și obi-
ceiurile lor, care are oroare de ei. [Pl.
-fobi, -fobe.]

- N. din fr. anglophobe idem.

ANGLOFÓBIE s.f. Ură față de
Englezi și obiceiurile lor.

- N. din fr. anglophobie idem.

ANGLOMÁN, -Ă adj., s.m. și f. (Per-
soană) care ^{firea} ~~admira~~ (în mod exagerat
pe englezi și obiceiurile lor) și
caută să-i imite! [Pl. -mani, -mane.]

- N. din fr. anglomane idem.

ANGLOMANIE s.f. Admirație exa-
gerată pentru Englezi (firea limbii
și obiceiurile lor) și imitare a lor.

- N. din fr. anglomanie idem.

ANGORA s.m. si f. ~~invar.~~ 1°. (Zool.)
 Varietate de pisici, iepuri si capre ori-
 ginare din Angora (Anatolia) acoperite
 cu par lung si matasos. CADE. (Cu
 functie adjectivala) Pisica angora,
iepure angora. Lana angora.

2°. S.f. ~~si~~ Peri $\frac{1}{P}$ (de
 capra, pisica sau iepure angora)
 folositi in industria textila. (LEX.
 TEHN.); Un sal de angora. Am
luat niște angora ~~albă~~ flana
foaia) albăstră ca să-ni fac
un pulover.

√ lana toarsă din
astfel de peri

[Pl. -gora si -gore.]

- Din Angora.

ANGRENA ob.T. (Mecan) Traus.
 si refl. A face ca dintii unei roate
 dintate să intre în locurile goale
 dintre cei ai altei roate dintate,
 transmitându-i mișcarea sa de ro-
 tatie. Axel motorului angrează
axa planetară transmitând mișca-
rea asupra rotilor dinărat ale vehi-
culului. Cele două roți dintate se
angrează perfect. | Fig. A (se) în-
 cadra (într-o desfășurare de eveni-
 mente, într'un curent de idei etc.);
 a fi părtaş la... Imperialistii au
angrează în lupta lor diferite coci
de topor pe care le plătesc ca să-si
trădeze poporul. Oamenii cinstiți
de pretutindeni s'au angrează în
frontul general al luptei pentru pace.

[Pres. ind. angrează.]

- N. din fr. engrener ~~idem~~

Lucrările de reparații la angrenajul cupto- rului Nr. 2 au fost... terminate. SCÂNTEIA, 1951, nr. 1949

ANGRENAJ s.n. (Mecan) Sistem de roți dințate, care se înbrucă unele într' altele; înbucare. Aceste două giroscopae sunt solidare prin ajutorul unor angrenaje, puse în mișcare de un motor de precizie. LEX. TEHN. ✓

Angrenajul intim dintre viața socială și faptul literar, ră- mâne... pentru Sainte-Beuve o limită. VITNER, CR. 126.

Fig. Complex de lucruri sau împrejurări care se țin strâns unele de altele sau care se complică unele pe altele. Lumea scriitoricească de pre- tuteindeni își dă seama de marea operă mondială, în angrenajul căreia este prinsă. SAHIA, URSS. 199. [Pl.-naje.]

-N. din fr. engrenage idem.

ANGRENARE sf. Acțiunea de a angrena. Angrenarea roților dințate se face automat după pornirea motorului. Fig. Incadrarea, participare (la o desfășurare de evenimente). Angrenarea lui în munca acestor cerc timp. [Pl.-naje.] Infințiunea lui angrena. devomit abstract verbal.

ANGRENAT, -ă adj. Care s'a angrenat. Roțile angrenate au trebură aprite brusc. Fig. Incadrat, părtaş (la o desfășurare de evenimente). Poporul nostru muncitor este angrenat în construirea acestei lumi noi, în care se plămătește țara noastră. CONTEMPORANUL, S. II, 1949, nr. 159, 1/4. Participial lui angrena cu valoare

→ Abstract verbal al

Alături de intensa agitație vizuală dusă pentru angrenarea în sport a muncitorilor. SP. POP. 1951, nr. 1814, 4.

de adjectiv.

ANGRIȘAI s.m. pl. (Bot.) v. indrisaim.

meori în forma
~~grositi~~ grositi în
angro)

ANGRO adv. (Comerc.) (În opoziție cu
în detaliu.) În cantități mare; cu ridicata,
cu hurta, cu toptenul. Zahărul, Ș-am vândut
angro, tot, la un oarecare anume gheorghie
- băcan FURNICĂ, I. C. 450. [Comerciantii]
iau mărfurile engros dela producători. ZA-
HARESCU, E. P. 268. (Cu funcțiune adjectivală.)

Întreprinderea

industrială efectuașă

vânzarea en gros a pro-

ductelor sale. (Eliptic)

Comerciantul de en

gros preia marfa de la

întreprinderile industri-

ale. ^{id. id.} ZAHARESCU, E. P.

267. (Cu ^{funcțiune} ~~va~~ vare sub-

stantivală.) În lipsa u-

mi pret de cumparare
in monedă străină sin-
pozitul se calculează la
valoarea în lei de engros
din țară. LEG. EC. PL. 155.

~~V. si: (gros) în engro~~

Pret de engros. [Pronunt. angros] F

Scris, si (după fr.) angros, engros]

- N. din fr. en gros.

ANGROSIST, -Ă s.m. & f. Comerciant(ă)

care vinde marfa angro. [Pl. - sisti, - siste.] Scris
si (după fr.) engrosist, -ă.]

- Derivat dela angros cu suf. -ist.

~~ANGRISĂI s.m. pl. (Bot.) v. indrisăi.~~

~~ANGRŌ' adv. (Comert) Cu top-
fanul, cu ridicata, cu horta, Zahă-
rul, l-am vândut angrō, tot, la un
oarecare anume George - băcan,
FURNICĂ, i. c. 450. | (Cu funcțiune
atributivă) Face comert angrō. [Seris
și: (după ~~ortografia~~ fr.) angrōs,
engros.]~~

~~- N. din fr. engros idem.~~

ANGUILĂ s.f. v. anghită

ANGULĂR, -Ă adj. (Frantuzism)
= unghiular.

- N. din fr. angulaire idem.

(Frantuzism)
ANGULŌS, -ŌASĂ adj. (Coltușos,
cu unghiuri. Fata acestui clădiri
este anguloasă, n'are linii curbe
de loc. | Fig. (despre fața omului) Cu
pometii și maxilarul inferior mult
ieșite mult în relief; cu oasele în
relief. Fată anguloasă. Ș. CĂLINESCU,
IST. LIT. 536.

- N. după fr. anguleux idem.

Cerată în
conspicuade

ANHIDRIDĂ s.f. (Chim.) Nume dat corpiilor rezultate din eliminarea de apă din ~~oxidurile~~ grupările oxidriile ale unui acid; combinație oxigenată, care, unindu-se cu apă poate produce un acid. LEX. TEHN., cf. PONI, CH. 32, cf. 89. Anhidride carbonică numită de ordinul [găsit] acid carbonic. Id. ib. 135. [Pp. - dride.]

- N. din fr. anhydride idem.
Cf. anhidru.

ANHIDRU, -Ă adj. (Chim.) Fără apă, din care s'a eliminat apa pe care o conținea.

- N. din fr. anhydre idem.

ANIHILA vb. I Trans. și refl. (pronom. sau pasiv) A (se) reduce la nimic, a (se) nimicici, a ~~de~~ ființa, a face să nu mai aiă (sau a nu mai avea) ființă; a pierde personalitatea, a renunța la ea. Te simt doar... prezentă... care anihilează tot ce nu-i ea și al ei. IBRAILEANU, A. 125. ↑

N'a fost guvern care să se fi anihilat, ca acesta. MAIORESCU, D. II 210.

Miliarde de stropi pot-tingi între celulele humani și anihilează orice rezistență, îngăduind omuncilor să se modelizeze ca pe o țărâ.

→ Pașul înainte pe care-l face admitând necesitatea "luptei în stradă", este anihilat de zece pași făcuți înapoi. VITNER, CR. 100. [Pres. ind. anihilat.]

- N. din fr. (s') annihiler idem.

ANIHILARE s.f. Nimicire, desfiintare
reducere la nimic. Ultima batalie s'a sfarsit
cu anihilarea fortelor armate ale adversarului.
[Pl. - lani.]

- Infinitivul lui anihila. ~~deservit abstract verbale.~~
- Abstract verbal al

ANIHILAT, -A adj. Nimicit, desfiintat,
reduc la nimic. Tramicele n'a nuni putut in-
locii fortale anihilate, si ~~restaurate~~ capitulat.

- Participiul lui anihila. ~~deservit adjectiv.~~ cu valoare
de adjectiv.

ANIHILATOR, -OARE adj. Care
anihileaza. giroscopul pastreaza cadrului
in care este fixat, aceeași pozitie, avand
astfel un efect anihilator fata ~~omisiilor~~ de orice
miscari de alt sens venite dinafara.

- N. din fr. annihilateur +dem.

ANIL s.n. sg. (Bot.) Planta din
care se extrage substanta coloranta
albastra, numita indigo.

- N. din fr. anil +dem.

ANILINA s.f. (Chim.) Amină
(extrasa din huida) derivata din
benzen prin substituirea unui ra-
dical amonogen prin hidrogen;
este un lichid toxic incolor (care
la aer devine galbui, apoi brun)
care servește ca baza in industria
colorantilor. LEX. TEHN. [Pl. - line.]

- N. din fr. aniline +dem.

✓ Cum absoarbe o vada
de apa catens picături de
anilină. ZAMFIRESCU,
A. 28.

ANIMA sb. I. Trans 4 de
Suflet, viață (la cova), a însufleți,
a pune în acțiune.

1- acele sfere (sferele terrene)

Intimează pre locuitori... ca să nu se teamă. SINCAL,
HR. 1, 306/22. Banda de căluseri... venise tocmai după
malul Mureșului, ca să intimize poporimea din Bra-
șov, în acele zile solemne, prin dansurile ei minu-
tate. ODOBESCU, 1, 468.

Cf. URICARIU, (R. 1866),
X 364.

Animal cu faluce cântări. ALESAN-
DRI, P. III 182. Contrazicerile interne... animă și im-
ping mai departe în mod neconștient istoria victii

Fig. A da mai multă putere și
căldură (de viață) la covă, a face mai viu, (mai a-
prins, mai interesant). A animă o discuțiune. Refl.
A se însufleți (din ce în ce mai mult), a se aprinde.

socială ca și pe aceea
a literaturii. VITNER, CR. 89.

[Pres. ind. animéz și (rar) animu.]

Si: (artificial și învolunt) animă sb. I.]

Cf. animă.

- N. din fr. (s) animé, lat. animare idem.

✓ Dacă n'as trăi pe lângă
moara asta ca un
pui de animală, aș
fi de pierit. SADOVEANU,
N.F. 100. În albia râului

ANIMĂL s. n. Animal. Ființă organică care are
facultatea de a simți și de a se mișca; captură,
viață, viețuitoare. Jivină, vită, dobitoc.
Imi plutea pe dinaintea, cu al timpului amestec. Ba
un soare, ba un roze, ba alt animal domestic. EMI-
NESCU, P. 232.

Franklin îl defi-
nește pe ou drept...
un animal care con-
ducându-se în insu-
mă. I.P.C.B. 177.

... cuseseau animalul
după care îl trăgeau la mal
și-l jupuiiau. P.A.S., L. I 70. Trupele
gonesc fără ca animalele să se
încordeze în ham. Si sunt ani-
male truse, bine hrănite. id. ib. 83.

Om nesimțitor, brutal, animă
influința lui „vită” dobitoc, vită 'ncălțată' (sub
- N. din fr. (s) - lat. animal, tot ce respiră,
ființă însuflețită, din anima, suflare, suflet. Cf.
dubloul nămaie.

See (învechit)
Pl. - male.
animal.

Fig. Ești o coadă de câine
... o animală.. te judeci cu
oameni cinstiți. CAMILAR, N. II
312. Sunt niște animale [tă-
ranii], săracii, înapoiati.
DUMITRIU, S.F. 121.

X Doarme, animală duhul
mâne-sa. CAMILAR, N. II 309.

ANIMAL, -Ă adj. de animal, propriu

animalelor, cu însușirile unui animal. La d-ta [vir- tutea] [înseamnă] puterea animală a trupului. C. NE- GRUZZI, I. 257. [Un bețiv] Cu-alăta e mai vesel..., cu cât e mai aproape de starea animală. id. 16, II 206.

1...

✓ Regnul animal = tola- litatea vietii Foarelor. Reg- nul vegetal = totalitatea plantelor.

✓ Omul ... nu va mai avea nevoie... să recurgă & nici la regnul vegetal, nici la cel animal. CONTEMPORANUL, S. II, 1950, nr. 185, 2/2.

Am avut lipșuri serioase în planificarea în general a sarcinilor de aprovizionare a orașelor cu carne și grăsimi ani- male. V. LUCA, BUG. 33.

- N. din fr. animal idem.

✓ Când la impresio- niști, ... senzația în- săși capătă un ca- racter grosolan ani- malic. V. ROM. Decembrie 1950, 185.

ANIMALIC, -Ă adj. Propriu victuitorilor, cu însușiri de ani- mal; (fig.) înjosi tor (pentru om), dolitorcesc. Capitalismul îi coboară pe numei tori la nivelul unei exis- tențe animalice, privind omul ca pe a vită de muneă. KEMENOV, C. 6. ✓

- derivat dela animal cu suf. -ic (după germ. animalisch).

✓ Accentuat și animalcîl.

x

ANIMALCUL s.n. [Învechit] Ani- mal microscopic. [Pl. -cule. { S. i: (cu schimb de conjug.) } animalcîla, s.f.]

- N. din fr. animalcule idem

x

ANIMALCULĂ s.f. v. animalcul.

√ stare se referă la animale, de animal.
 Cercetările de endocrinologie comparată interesează în egală măsură biologia și economia animalie-
 nă. CONTEMPORANUL, S. II, 1950, Nr. 184, 7/2.

√ animale

ANIMALIERI, Ă adj. 1. (despre pictori, sculptori, scriitori etc.) care reprezintă în operele sale (despre o pictură, o sculptură, o operă literară etc.) care ~~reprezintă~~ ~~despre~~ (re)prezintă animale. Un pictor animalier de mare talent. | (Substantiv) În școală de pictură olandeză sunt mulți animalieri.
 2. √
 - N. din fr. animalier idem.

ANIMALITATE s.f. Totalul însușirilor animalului; (fiz. adesea în opoziție cu însușirile specifice omului) stare, însușire, fire de animal.
 - N. după fr. animalité idem.

ANIMALIZĂ ob. I. Trans. A face să aibă însușirile unui animal, a aduce, a preface în stare animală. Literatura burgheză, decadentă și pornografică, animalizează pe om. | Refl. A se îndoițosi. [Pres. ind. animalizez.]
 - N. din fr. animaliser idem.

ANIMALIZARE s.f. Actiunea de a animaliza. In societatea burgheza, capitalistii au urmasare desca animalizarea nuncitorilor, pentru a-i putea exploata mai bine.

- Infinitivul lui animaliza.
- Abstract verbal al

ANIMALIZAT, -Ă adj. Adus la (sau prefăcut în) stare animală, redus la însuşirile unui animal. Figurile animalizate ale celor ce-au fost salvati din lagărele de exterminare hitleriste, trădau regimul la care au fost supusi.

- Participiul lui animaliza. cu valoare de adjectiv.

ANIMARE s.f. Insuflare, punere în actiune. Prietenul meu se pricepe deopotrivă la animarea discutiilor ca si în animarea echipei noastre sportive în timpul meciurilor. [Pl. - mări.]

- Abstract verbal al
- Infinitivul lui anima.

ANIMAT, -Ă adj. Insuflălit. Sim înimă cea mai curată au primit septele lei, inspirate, animata, pătrunse de o dragoste aprinsă și nestrămutată. STURZA, E. 7. O senină de Caracii.... inimati de pilda Românilor, apucarea armule. BĂLCESCU, M. V. 66. [Profesorii] în genere sunt inimati de cel mai mare zel patriotic. ODOBESCU, III 332.

Cf. MAIORESCU, D. II 79. Nu se vede din poezia d-tale că esti animat de o ură adâncă împotriva exploatareilor. CONTEMPORANUL, S. II, 1950, nr. 179, 5/4. Viu, viu, înfățișau un tablou foarte natural și animat. C. NEGRUZZI, I 104. Plin de animatie, aprins, discutii cele mai animata.... i-au apropiat și i-au înprătețit. MAIORESCU, CR. II 337. [Si: (circul) animat, -ă adj.]

- Participiul lui anima. cu valoare de adjectiv.

V. N. Iorga [era] animatorul acestei publicații. VITNER, CR. 27.

ANIMATOR, -OARE adj. ~~Care~~ Care produce animație, care însufletește (3°). Exemplul lui este animator. (Substantivat) Uniunea Sovietică este... animatorul luptei popoarelor pentru independența lor națională. CONTEMPORANUL, S. II, 1949, p. 161, 14/6. Un animator al școlii românești a fost Gh. Labăr. [Pl. -tori, -toare.]

-N. din fr. animateur +idem.

ANIMATIE s.f. Insufletire, viorieune, vivacitate, căldură (2°), aprindere (?). Animația de

pe stradă me sperie parcă. SAMIA, U.R.S.S. IV-15.

Ceva mai la stînga de animația poeziei se aud strigăte ascultate de copii. id. ib. 122.

Un furnicar de lume agitată și un respectabil număr de turiști alinați din capitolul... o rară animație. MELEDINTI, R. 23. [Pl. -matii.]

-N. din fr. animation +idem.

ANIMISM s.n. (Fil. Fiziol.)

1° Doctrină

care privește sufletul (considerat ca ceva imaterial, deosebit de corp) ca principiu de acțiune al fenomenelor sufletoști și al celor fiziologice.

2° Formă primitivă a religiei, constând din credința în spirite și în explicarea fenomenelor naturale prin acțiunea unor spirite.

- N. din fr. animisme idem

ANIMIST, -Ă adj. (uneori substantivizat) care ține de animism; care admite animismul, adept al animismului.

- N. din fr. animiste idem.

ANIMIZITATE s.f. ≠ larmă (urăjmășească) împotriva cuiva, înversunare, adversitate violentă. [Pl. -tăți.]

- N. din fr. animosité idem

ANIN s.m. (Bot.) v. arin-negru.

Requiem a popoarelor
care potrivit căreia
fără de Dumnezeu are spiri-
tual lui; în sufletul și
constituirea a forțelor și
fenom. naturii; animism
(la la bapă credința
supersticioasă)

Etym: Studiul în dezvoltarea
gândirii primitive, în care
omului i se reprezintă
ca fiind un obiect care aparține
„sufletului” lui, în suflet
forța tuturor fenomenelor.

care conține închipuirea și
naturii a sufletului
Teoria animismului este
despre originea superstițiilor
religioase, în care alții de
care presupune că
religia omului primitiv
și are originea începutul
în înșufletirea naturii.

Urmează pagina 85
pg 88 și apoi la numărul
284

?
este de dor să
T.

82
83-
84

ANIMISM s.n. (fil.) 1°. Stadiu
al dezvoltării gândirii primitive în
care omul își închipuie că fiecare
obiect are „sufletul” lui.

2°. Insufletire și personificare
a tuturor fenomenelor naturii.

-N. din fr. animisme.

ANIMIST, -Ă adj. (adesea sub-
stantivat) (persoană) care-și închipuie
natura ca fiind însufletită. Teoria
animista = teorie a superstițiilor religioase,
care presupune că religia omului pri-
mitiv își are ^{originea} ~~inspirația~~ în însufletirea
naturii.

-N. din fr. animiste.

ANIMOSITATE s.f. Pomișă
(răjmășească) împotrivă cuiva; în-
versunare, adversitate violentă. [Pl.
-tăți.]

-N. din fr. animosité.
~~Animi~~

ANIN s.m. (Bot.) v. arin. ~~arin~~

Urmează pag. 85
paginile 83 și 84 din
omnis dela nomenclatură

ANINA vb. I. ~~Trans. si~~

~~Def.~~ 1°. ~~Trans. si refl. (= pasiv)~~

Him corespunde

"A lega ușor de ceva". [Pluta] se anină cu un laț de curmeiu de un par bătut în ballă. I. IONESCU, C. 147. Un grindeiu de stejar stă prins în zid de amândouă laturile, iar în mijloc este o verigă ruginită de care se anină ștreangul. Călăul n'avea de cât să învârtască grindeiul, ca să sugruma pre pașient! C. NEGRUZZI, I 311. Ca să prindă peste cu vârșă și coșul, te acufundă în ballă... aninându-le și câte o piatră, ca să le ție la fund. SEZ. IV 115.

V a prinde

2°. ~~Trans. A prinde de ceva.~~

Vreți s'anin pe frunte-ți mărgăritărele? ALECSANDRI, P. II 29. Și anină 'n haina nopții Boabe mari de piatră scumpă. EMINESCU, P. 34. Puse juvătul în gâtul

mosneagului cu pieptar vechi, aninându-l de-o cracă lungă deasupra gropii. CAMILAR, N. I. 206.

Anină rochita 'n tiran Si dă fuga. IARNIK-BĂRSEANU, D. 13.

2°. ~~Trans. si~~ ^(trans) ~~intrans.~~ A atârna, a agăta, a spânzura ceva (de ceva).

le-a

St-au aninat traista în umăr. DRĂGHICI, R. 97. Arvinte: Da bine, măi, la că să-ți folosească fie un cuiu în părete? Popeloa: La nimic, doar' numai să am unde să-mi anin căciula, când oiu vîni la d-ta. ALECSANDRI, T. 830. Ivan leagă turbinca la gură... ș'o anină într'un copac. CREANGĂ, P. 312.

Anină armele la oblauc.

id. ib. 197.

Vom schimba o nouastro nume, Precum alții au schimbat, Care-o coadă latinească la slărsit au aninat. I. NEGRUZZI, I. 48.

O piatră al-bastri ce anină de un cântuc. AR-DELEANU, D. 67.

Frig or'o cinci berbeci, Dar nu-i frig ei cum se frige, Ci-i anină în cărlige. ALECSANDRI, P. P. 262.

Ți-siu anina doi cercei..., Să tragă ochii la ei. id. 288. Expr:

(Bucov.; după germ. jeman dem etwas anhängen) A-i anina cuiiva ceva

z a-i trage

o minciună: Crezând că voeste să-mi anine una și bună îi ziseiu cam surzărând... SBIERA, F. S. 127.)

(Despre oameni sau personificări)

Refl. (= pronom.) A se agăta, a se

√ Tulai... a aninat ceamul în clenciul lui, deasupra flăcării. SADOVEANU, N. F. 69. Făina e aninată în cornul din fund al colibei, măi tulai. id. ib. 70.

atârna de ceva. Butcă de trecea, trei-patru [leniceri] în coadă se aninau. BELDIMAN, ap. HEM. 1210. Cu brațele-amândouă De gâtul meu te-anini. EMINESCU, ap. TDRG.

~~se~~ Dar pe ferestre ~~se~~ încă Edera se anină
MACEDONSKI, O. I 18. | Fig. A

se (a)lega, a se agăța de cineva, a nu-i da cuivă pace. Taro-s îndrăznești tinerii de astăzi! Cum văd o femeie frumoasă, s'anină de ea ca scutul. ALECSANDRI, T. 1154. Să nu-i zici nimic de rău, nici să nu te anini de dînsa. SBIERA, P. 160. Dracul se anină de prent și caută să-i facă ispile. ȘEZ. IV, 180.

Tubirile... Se așin pe la politici... De voinici tineri s'anină. ALECSANDRI, P. P. 304.

(= pasiv) (Exprimă rezultatul acțiunii)

A rămânea aninat, atârnat, agățat, spânzurat de ceva, prins în covă. Lacrimă ce din ochi mi au zburat... pe cer s'au aninat. ALECSANDRI, P. II 69. S'a aninat acolo [zburătura], n'avem cu ce mai zburături. RĂDULESCU-CODIN. Juliana n'are p'ia se anină de

ile...

zâmbetele tale n'șelătoare. CAZIMIR, L.U. 87.

4° ~~Trans.~~ (= pronon) A începe ceartă, a se lua la bătaie. Turcii toți, vumit zărea, între dîșii se grăia... Și pe loc ei s'aduna și de Grui s'anina. ALECSANDRI, P. P. 144

și căt

3° ~~Fig.~~ Refl. (= pronon) A se vâri

(nepoftit) undeva. Ap' vrea să știi și eu, se anină cu în treburen. Neulacș.

SADOVEANU, P.M. 158. S'anină printre țesti miei și câte-un handralău de cei mari. ȘEZ. III. 179. (Joc de cuvinte) Amin, amin, și eu m'anin... se zice când cineva nepoftit, dar cu duhul blândeței, își face loc la masa sau petrecerile altora. HEM. 1210.

loc

4° ~~Fact.~~ (Vână) (Muscel; în expresie)

Poare
scapra

A anina capra neagră = a a face să se cațare pe piscurile cele mai înalte, a o aduce la strămtoare. HEM. 1210. Cf. aninat, aninatoare.

[Prez. ind. anin și (rar, pop.) aninez.] Si: (regional) alina vb. IV. CADE.]

— Correspondentele romanice ital. ninnare, „einwiegen“ (cfr. star a ninnare, „schwanken“), v.-berg. anina, „wiegen“, sic. ninnare, „wiegen“, engad. niner, „einwiegen“, n.-prov. nina, „faire dodo“, presupun un tip *anninare (din ad + *ninna, vorbă copilărească pentru „somn“ și „leagăn“, cfr. alb. ninule).

„leagăn“ și rom. nineră), cu sensul „a legănă“. Acest sens trebuie să-l fi avut și cuvântul românesc. Leagănul Românilor era mai de mult, și e încă în mare parte și astăzi (v. leagăn), un coș care „se legă“ cu două funii de grindă, pentru ca să poată oscila. „Legănarea“ era deci mai de mult identică cu „legarea“ coșului, în care se află copilul, de grindă. Astfel se explică cum *aninarea* = fran. „l'action de bercer“, pută deveni sinonimă cu *legarea* sau *legănarea*, „l'action de lier le berceau“, iar mai târziu să însemneze, prin extensiune, „l'action de lier, d'attacher n'importe quoi“, după-ce ideea „bercer“ a trecut asupra verbului *a legănă* (care la început însemnă ceea ce însemnează astăzi „a anina“). Din nefericire, neavând exemple vechi și negăsindu-se cuvântul *anina* în celelalte dialecte — căci arom. *alină*, „a se săli, a se urcă“, este alt cuvânt, — nu putem stabili astăzi, când și în ce chip s'a întâmplat prefacerea aceasta interesantă de sens. (Cf. desnina; legănă.)

ANINĂ¹ s. f. (Bet.) v. arină¹

ANINĂ² s. f. v. arină²

ANINĂCIOS, -OASA¹ ady. Care se anină ușor. HEM. 1213.

- derivat dela anina cu suf. -(a)cios.

~~ANINARE~~

ANINARE s.f. Astinența de a (se) anima. fii atent la animarea căsu-
pri în ciun t. (despre capre negre)
Animarea unui capre nu-i luere tocmai
usor. [Pr. - nări.]
 - Abstract verbal ab-
Infinitivul (lui anima, devine
 abstract verbal.

ANINĂRIE s.f. = anorie. C.A.D.E.
 [Pr. - ri.]
 - derivat dela anima cu suf. -arie.

~~ANINARE~~

ANINAT s.m. = animare. Este o
piatră de răsrit, și e bună de-animat
se un gât de visovat. ALEXANDRI, P.P.
 136.
 - Participiul lui anima cu valoare de
stant verbal. adjectiv.

ANINAT, -A adj. Agățat, atârnat,
 spânzurat; legat, prins de ceva. Fata se cul-
că în lăcănuș [l] ai, care-i țesut cu fire de
aur și se stă animat la grindă. Pop. f. din Bar
ant, ap. HEM. 1209. Ca [o] lampă animată la
la poarta de vecie domnea în dulcea
taină a umbrelor făclie (luna). ALEXANDRI,
 P. I 134. Era animat într'un ciun bustel...
unii copil ca de ~~un~~ un o optăzeci
ani. EMINESCU, N. 35. În belciugul de la ca-
râmbul de deșub, din stânga, era animată
o bândă CREANGĂ, P. 106. Eărașt animat
de părete ceva. ALETEGANUL, P. II 5.

Tie

de părete cea. ROTEGANUL, P. II 5. | Fig. ^{inf.}
 Când roua stă încă animată pe firele de
 iarbă. ODOBESCU, III 16. Căscăcare de piatră
 animată de stânci. id. I 227. Truditeles lui gău-
 duri au rămas animate, cine stie unde. VLAHUTA,
 N. 32. | Care atârna, atârânănd. [Plina de
 umoare] Crengile-animată'n cale Ning stălite
 și se'ndoaie. ALECSANDRI, P. III 16. | Adăpost,
 alăturat, anexat. Bepă cum arată acesta,
 aici animate, mânturii. URICARIUL, VI 165.

1 n

2° (Vânătoare, despre capre negre) Adus la strămutare.
 Capra neagră au mai Scapă, Cât olipesti; e
 animată. RUCĂ REANU, op. HEM. 12ii.

3° (Regional, despre oameni) Râu îmbrăcat. PASCA, GL.

- Participiul lui anima cu valoare de
 adjectiv.

N.B.!
 se culuze
 înainte de
 ANINAT s.m.!

ANINĂS s.m. (Bot.) ^[Liliacul la pl. animat]
~~al lui anima~~

2. = liliac-de-munte. Cf. aninas.

PANU, P. 2

[Pl. -nasi.]

- Derivat dela anima cu suf. -as.

ANINĂTOARE s.f. (vânător) Poare

Colț de stâncă (unde se prinde capra neagră). Când vânatul... stă pe loc, ca să facă rezistență, atunci... bat câinii. Pot astfel... se zice când el (= copoiul) a închis pe capra-neagră în colț sau aninătoare. RUCĂREANU, ap. HEM, 1213. [Să ne ducem] prin aninătorile... unde se ițește sfiel sau îngrozitor vânatul de la munte. ODOBESCU, III 90. [Plur. -tori.]
 — Derivat de la anina cu suf. tor, -ătoare.

ANINĂTOR, -OARE adj. Care anină. [Si: (dial.) aninătoriu, ^{poare} adj. m.]
 — Derivat de la anina cu suf. -ător.

ANINĂTORIU, -OARE adj. v. animator.

ANINĂTURĂ s.f. (Cu o nuanță de dispreț) = aninare. HEM. 1273.
 [Pl. -turi.]

— Derivat de la anina cu suf. -ătură.

ANINE s.m. ^(Bot.) v. abain.

ANINET s.n. v. arinet

~~ANINET s.n. (Crina) Pădure mică de anini; HEM. 1213 sq., cf. 1662. [Pl. (probabil) -nete și -neturi. | Si: arinet s.n.]~~

— Derivat de la anin cu suf. -et.

~~ANINI'S s.n. (dant.) Loc lo-
gat în anini, pădurice de anini;
aninet, crină. De acolo... până la
muncel și până la sfârșitul ari-
nisului. Doc. (a. 1646), ap. HEM. 1214.
Din livada Cățărașului în sus...
până în vârful aninisului. Doc.
(1699), ap. ib. 1214. [Pl. -nisuri (MA-
RIAN) și -nise.]~~

x
x

- derivat dela anin cu suf. -is.

ANINI'S s.n. v. arinis.

ANINIȘTE s.f. v. ariniste.
- aninis. [Pl. -niste.]

- derivat dela anin cu suf. -iste.

ANIS s.m. (Bot.) v. anason.

ANIS s.m. (Bot.) v. anason.

ANISÓN s.m. (Bot.) v. anason.

ANIȘOR s.m. diminutiv al
lui an.

Ani mama doi ficiori...
Alba fețișoara lor... După căștoa anișori, Veni vre-
mea la ficiori, Veni carle și poruncă. Din doi unul
să se ducă. HODOȘ, P. P. 205. (Mai ales când se
vorbește de vârsta copiilor mici) Almar să fi avut
șapte anișori. CARAGIALE, S. 1004. Căți anișori are
bătuțul acesta? — Va avea vreo trei anișori. MARIAN.

1...
→ 109.

[Pl. -sori.]

- derivat dela an cu suf. -ișor

ANISTORIC, -Ă adj. (Neobismuit) care nu
este în concordanță cu istoria. ✓

ANIVERSA ob. I. Trans. A sărbă-
torii un eveniment cu prilejul împlinirii
unui număr de ani dela data la care
s'a petrecut. Aniversăm azi 30 ani dela Marea
Revoluție din Octombrie, ZIARLE. [Pres.
ind. aniversez.]

- N. din fr. anniverser idem.

✓ În „Istoria literaturii
române”... [d.l.] G. Băli-
nescu... are, în ma-
terie de istorie, un
punct de vedere
anistoric. VITNER, CR.
78.

ANIVERSAR, -Ă adj. (Către obicei în legătură despre ziua numelui, a nașterii etc.)

Care se întoarce în fiecare an, care corespunde zilei din an în care s'a întâmplat un eveniment oarecare cu unul sau mai mulți ani înaintea.

Am adus poeme inspirate din ziua aniversară a Revoluției. CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 108, 4/1. (Substantivat. ~~sf.~~)

Aniversarele și jubileele aflării artei tipografice. URICARIUL, XIII 341. La aniversară.

EMINESCU, N. 86. În cinstea celei de-a 31-a aniversare a Marii Revoluții din

Octombrie. ZIARELE [Pp. - sare.] Si: (învechit) aniversării ~~adj. nr.~~

- N. din fr. anniversaire + ~~tover~~.

Cea de-a 30-a aniversare a înființării Partidului Comunist Român a prilejuit o sărbătorire în sufletită.

ANIVERSARE s.f. 1°. Faptul de a aniversa.

Tar peste tot e-atât de alb și nou se-mi pare că-i azi o ideală aniversare. CA. PETRESCU, V. 102.

2°. Aniversară. Sovieticii sărbătoresc aniversarea lui Octombrie 25... SAHIA, URSS. 22. V

[Pp. - sări.]

- ~~Infinitivul~~ lui aniversa. - Abstract verbal al

✓ Zi în care se aniversa ~~za~~ un fapt, un eveniment;

✓ Comenzii muncii din Republica Populară Română sărbătoresc astăzi a 7-a aniversare a eliberării Patriei noastre de sub jugul cotropitorilor hitleristi, de către glorioasa Armată Sovietică. V. LUCA, p. 114. 7.

ANIVERSARIU, -A adj. v. aniversar.

✓ Cu deosebită însofletire se desfășoară întrecerea socialistă în cinstea celei de a 34-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178.

ANOCÁTO adv. (Învechit, rar)
de-a'ndoaselea, cu fundu'n Sus,
de-a-valma, ta lmes - balmes.

1... Nepoată-mea cu prietenele ei... îmi fac casa anocato.
ALECSANDRI, T. 656. Trase mereu cu băful, până ce
se făcù azima ano-cato, adică una cu conușă, de nu
se mai alese nimic de dinșă. POP., ap. HEM. 1223.
— Din n.-grec. ἀνοστό *idem*.

ANÓD s.m. (fiz.) Electrood
pozitiv. LEX. TEHN. [Pl. -nozi.]
Și: anódă s.f. (pl. -node) MACA-
ROVICI, CHIM.]

(cu schimbare de gen)

- N. din fr. anode *idem*.

ANODÍN, -Ă adj. Care po-
tolește (durerea); ~~este~~ ~~fără~~ ~~mult~~
~~efect~~ (din pricină că în medicină
leacurile anodine potolese temporar
răul, dar nu-l vindecă) fără
mult efect. Un leac anodin.

Fig. (Ironic) Inofensiv,
fără nici o însemnătate. Stăruise și volase pentru
modificarea anodină și o damă. CARAGIALE, N. BOX. L.S.

Cinematograful american ... este comercial
... lipsit de scopuri educative, în aparență
anodin și neutru CONTEMPORANUL, S. II, 1949,
nr. 120, 12/4.

✓ [dar, în fond, tendențios].

- N. din fr. anodin *idem*.

ANOMAL, -ă adj. Care se abate de la regula naturală, de la legea firii, care reprezintă o anomalie; dispareat. Cf. anormal.

- N. din fr. anomal idem.

ANOMALIE s.f.

Neregularitate, abatere de la regula obișnuită, firească. Toată anomalia și rătăciră s'rif la d'nsa vom afla. CANTEMIR, IST. 146. Vroim să vorbim numai de oarecare anomalii ce există în literatura limbilor. C. NEGRUZZI, I 346. Naș și îndrăsnit... să vă iau timpul..., dacă ne-am afla într'o stare parlamentară mai normală. Dar mie mi se pare că sântem tocmai într'o anomalie parlamentară. MAIORESCU, D. II 224.

merge
citate?

[Și Stănică luă mâna lui Simion care i se întindea și o puse în dreptul inimii.] Simion crezu a constatata o mare anomalie ... CALINESCU E. D. T. III

(Astr.) Neregularitate a mișcărilor planetare, datorită atracției planetelor vecine. | ~~Perihelion~~. Distanța unghiulară a unei planete de la perihelle.

[Pl. -li.]

- N. din fr. anomalie idem.

ANONIM, -Ă adj., s.m. și f.

I. Adj.

Fără nume, care nu-și dă numele; Nenumit, necunoscut, nedat pe față; Sfatul acestui înțelept și anonim sfoatnic. CANTEMIR, IST. 60. Felicită pre autorul anonim. C. NEGRUZZI, II. 147. Un articol anonim. HĂDORESCU, CR. I 236.

O carte anonimă

serisoni
despre (opere literare, artistice etc.) fără numele autorului.

și face munca trozeste din brate, din picioare, din fier. - Mulțimea anonimă se va apleca în vedere. BACOVIA, p. 97. [Șuvsaiete] toate;

se supune [Oltului] intrând anonim în forestul lui. BOGZA, C.O. 96.

(Jur.) Societate anonimă - Vîntreprindere al căreia capital aparține mai multor acționari, care nu figurează cu numele. Scrisoare anonimă = scrisoare care nu poartă numele scriitorului.

II. Subst. 1°. S.m. și f. Persoană al cărei nume nu se cunoaște.

Anonym [-] Ceta ce izvodind coru, numele nu i se știe, fără nume. CANTEMIR, IST. 7.

2°. S.f. Spec. Scrisoare anonimă.

3°. S.m. sg. (după fr.) Anonimat.

Adăpostiti sub modestul umbrar al anonimului, editorii..... vor fi răsplătiți cu prisos. ODOBESCU, III. 263.

[Pl. - nimi, - nime.]

-N. din fr. anonyme idem.

v (în sistemul de exploatare capitalista)

§ (cu funcțiune adverbială) O fată cu coadite, pe peron... fără de anonim și monoton.

CAZIMIR, P. 147.

ANONIMAT s.n. Faptul de a fi anonim. Combinând această mărturisire cu anonimatul pe care tine să-l păstreze... I. TEODOREANU, L. 349. [Pl. - mate și - maturi.]

-N din fr. anonymat idem.

ANONIMITATE s.f. (Rar) Calitatea anonimului; anonimat.

- Derivat dela anonim cu suf. -itate.

ANORGANIC, -ă adj. Fără organe, neînsușit. Diamantul este anorganic. MAIORESCU, CR. II

155. Corpuri anorganice = minerale. Privitor la corpuri (sau substanțe) anorganice. Chimie anorganică.

-N. din fr. anorganique idem.
inorganique

ANORMAL, -ă adj.

[Care se abate de la normă, de la regulă, de la legea (calea etc.) firească]. Subita introducere a unei formule atât de anormale devine suspectă. HASDEU, I. C. 20.

↳ Cf. abnorm.

Astfel se explică... modul anormal și „neuman” în care clasa asuprită își satisfacea nevoile de existență. KEMENDV, C. 7. / (Substantivat)

Anormalii se simteau niște schilози buni pentru hârdaiele acestea de ciment. JAR, E. 134

[Si: (rar, după germ. abnorm) abnorm, -ă adj.]

-N. din fr. anormal idem.

ANORMALITATE s.f. (Rar) Faptul de a fi anormal; caracter, însușire care se abate de la normă, de la regulă, de la legea firească; diformitate; lucru, fapt anormal.

Această anormalitate psihică, această duplicitate a caracterului este partea esențială a lui Hamlet. GHEREA, ST. CR. II x 217. În arta burgheză formalistă mo-

✓ Credem că oricine va admite că o atare critică e o anormalitate într-o literatură. id. ib. I 26.

9.
Inanta lungheză
formată din
denă a triumfat
fatis subiectivis-
mul ultradesua-
tat... care preama-
reste anormalita-
tea psihică. KEMENOV, c. 44.

Internarea infractorilor cu anor-
malități de ordin fiziologic, COO.

PEN. R.P.R. 89. [Pl. -tati.]

- derivat de la anormal cu
suf. -itate.

ANOȘCÂND adv. v. anuscând.

ANOST, -Ă adj. Fără gust, ne-
sărat (în sens fig.), searbăt, plicticos.

S-au ridicat acel obi-
ceiu..., socotindu-se ca un lucru anosto și foarte săr
de cale. GHEORGACHI LOGOFĂTUL, LET. III 321/13.

Breco! că anoști mai sânt! ALECSANDRI,
T. 1704. Un joc, despre care sânt de acord cu toții, că
e cât se poate anost! VLAHUȚA, SP. TDRG. [Și:]

(în vechit; formă direct grecească)

anosto adj.]

- Din n. grec. ἀνοστος idem. Cf.
nostim.

(Învechit, rar)
 ANOSTEALĂ s.f. (Plictis, scală).
 Să mai răsuflăm de băduful și anosteala capitalei. VLAHUȚĂ, ap. TÂRG.
 (Cămplinit plin de om) Persoană plicticoasă. BARCIANU. [Pt. -feli.]

- Derivat dela anosti cu suf. -eală.

ANOSTI vb. IV. Trans. și refl.
 (=pronon.) A (se) plictisi, a i se ură.
 Cum mă anosteste omul ăsta. VLAHUȚĂ, D. 95. Stii că te-ai anostit toată seara. id. ib. 285. [Pres. ind. anostesc.]

- Derivat dela anost.

ANOSTIE s.f. (Învechit, rar)
 Fleac, nimic plictisitor, prostie (în sens fig.). Cf. ALECSANDRI, T. 1783.

Nu-mi pare rău de trecut, când văd prezentul atât de frumos. - (în parte:) Ce anostie! id. ib. 1427.

[Pt. -tii.]

- Derivat dela anost cu suf. -ie.

(Învechit)
 ANOSTIT, -Ă adj. (Plictisit, căruia i s'a urit.
 La balul din agună avertise în zădul voinicesc al vârstei coze mai mult de o un mger anostit de serafice simfonii.
 MACEDONSKI, O. III. Fi.

- Participiul lui anosti cu valoare de adjectiv.

ANOTĂ vb. I v. adnota.

ANOTĂ vb. I v. înnota.

ANOTIMP s.n. Una din cele patru diviziuni (aproape egale) ale anului, timp[al anului]; intervalul de timp în care pământul ajunge de la un echinox la solstițiul următor (sau invers).

Z (epocă, perioadă, vreme)

Cf. Timp, vreme. Primăvara, vara, toamna și iarna sânt cele patru anotimpuri ale anului. HEN. 1944.

V | Epocă, eră.

! Omul se schimbă ca anotimpurile.
BENIUC, V. 22.

VA dogorît un soare străin peste orașe, peste sate și câmpuri; peste lume, semnul altui anotimp. SAHIA, N. 63. [Pt. - Tim-puri. | Si: anotimp s.n. CADE.]

- Compus din an și timp (cf. germ. Jahreszeit).

ANSĂ s.f. (Transilv.) Ocazie, prilej. (Mai ales în expresia) A (nu) da ansă (la ceva). Nu doim să dăm ansă la iubirea în sufletul lor a vreunei note discordante. SBIERA, F.S. 301. [St. ansă s.f.]

ANSAMBLU s.n. g

Faptul de a fi (de a lua, privi etc.) laolaltă, în același timp; totalitate.

[Visătorii]... nu-și integraseră răzuițele în ansamblul luptei de emancipare a poporului...

SAHIA, URSS. 203. În ansamblul lor, toate aceste expoziții exprimă un aspect al vieții noastre sociale. SCÂNTEIA, (nr. 734, 1947), 2/4.

[Unii savanți]
✓ Fiecare savant nu și-a dat osteneala să cunoască raporturile științei pe care o profesă cu ansamblul realității științifice și sociale. CONTENPOKANOC, S. II, 1948, nr. 109.

! Nicii producători... joacă și au de jucat ... un rol de seamă în ansamblul economiei noastre. GHEORGHIU-DEJ, R.P. 26.

Fiecare savant

~~... nu s-a dat osteneala să cunoască raporturile științei pe care a profesat cu ansamblul realității științifice și sociale.~~

↳ istoric presupune o înălțare causală care să poată oferi la sfârșitul lecturii o perspectivă de ansamblu.
VITNER, C.R. 78.

~~CONTEMPORANUL, S. II 1948, nr. 109, 6/2.~~
Loc. adv. ^{si alt. (sau de)} În ansamblu = în general, în totalitate. ↳ Spec. ↳

(Muzic., Teatru). Cântarea izolată a mai multor voci (părți, instrumente). Clasa de ansamblu. Orele de ansamblu. O probă de ansamblu.

Colectiv de artiști sau amatori (mai ales cântăreți și dansatori) ↳ Ansamblul C.G.M. Ansamblul Teatrului de cântec și jocuri al Teatrului Armatei. [Pl.-sambluri.]

↳ consonanță, unitatea, notunji-mea în executarea unei piese pentru mai multe voci sau instrumente (T. POPOVICI, D.M.)

- N. din fr. ensemble idem.

↳ Teatrul Armatei s'a dovedit a fi preocupat de îmbogățirea cadrului ansamblului cu elemente tinere. CONTEMPORANUL, S. II, 1951, Nr. 223, 2/4
Corul și ansamblurile corale

ANSLOV s.n. (Regional) Pucioasă. COMAN, G.L.

ANSLOVĂRI vb. IV. Trans. (Regional) A afuma butile cu pucioasă. COMAN, G.L. [Pres. ind. anslovăresc.]

se mențin... la un nivel necorespunzător. ib. 2/4

- derivat de la anslov cu suf. -ări.

V(Archit.)

ANT- v. anti-

ANTABLAMENT s.n. Volument de arhitectură, așezat la partea superioară a unui zid sau deasupra unui sir de coloane. LEX. TEHN. [Pl.-mente.]

-N. din fr. entablement.

ANTAGONIC, -Ă adj. Care este în antagonism cu ceva; contrar, opus. Simțământul fricii, dar, care de multe ori întovărășește simțământul sublimului, îi este antagonic. GHEREA, ST. CR. II 37.

Trairi spatii anta-
gonice păreau că
se devoră între ele.
BOGZA, P.M. 29.

In el [=Alexandri] s'au luptat ^{tot} deasupra două tendințe... care au rămas alături, antagonice. IBRAILEANU, SP. CR. I 117.

Se contrazic și își opun forte proprii într-o vastă agitație antagonică. VITNER, CR. 7.
Clase antagonice = clase ale căror interese și scopuri sunt ^{opuse, contrarii}
-N. din fr. antagonique idem.

ANTAGONISM s.n. Proivnicie, stare de opoziție, de luptă, de rivalitate, de vrăjmășie.

Indată ce aplica
antagonismul a-
devor- eroare in
afara domeniului
restrâns arătat
mai sus, el va
deveni relativ
și deci inutilizabil

8 / Antagonism de clasă v. luptă de clasă

pentru terminologia științifică precisă...
ENGELS, ~~Anti-D~~ ap.
LENIN, MAT.-EMP. 144. ✓

În societatea socialistă. Nu mai există ... antagonisme de clasă. ZAHARESCU, E.P. 481.

Antagonismul de clasă [este] inerent societăților bazate pe proprietatea privată.
KEMENOV, C. 7. ✓

Contradicția între producția socială și însușirea capitalistă duce la antagonismul între burghezie și proletariat. CONTEMPORANUL, 57, 1949, nr. 122 3/6. | (Anat. Fizic.)

Acțiuni în sensuri ~~contrari~~ contrarii a doi mușchi, două forțe etc. [Pl. -nisme.]

- N. din fr. antagonisme + idem.

✓ În regim capitalist... nu poate fi vorba de altceva decât de antagonisme ... între diferitele țări capitaliste. ANA PAUKER, DEM. POP. 12.

✓ Lagărul imperialist este zguduit de antagonismele de neîmpăcat între exploatați și exploatați. ANA PAUKER, CUV. 14.

ANTAGONIST, -Ă s.m. și f. adj. 1. Subst.
 Persoană care este în luptă, în vrăjma-
 sie cu ...; protivnic, împotrivitor, adver-
 sar, rival. Catavencu este ... antagonistul
timidului Farfuridi: IARĂILEANU, SACR. 233.
Antagonistul meu examină și el convins-
riile lui ... GALACTION, O.I. 233.

2. Adj. Care este în luptă, în vrăj-
 măsie cu ..., protivnic, adversar, rival. ✓

În societățile de clasă lup-
ta se dă între clasele an-
tagoniste, între acee clasă
care reprezintă viitorul și
duce societatea înainte și
clasa care reprezintă trec-
utul și caștă să opre-
ască dezvoltarea. CONTEMP-
ORANUL, SII, 1948, nr. 104,
14/4.

Unirea Sovietică a
lichidat clasele
exploataoare și a
rezolvat toate con-
tra dicțiile antagoniste
care sânil ... și alte țări. ib. nr. 110, 1/1.

În construcția inițială
a criticului se loveau ...
ecourile ideologice și
două structuri princi-
pial antagoniste. VITNER, CR. 4.
Națiunile burghoze, alcă-
tuite din clase antago-
niste, nu pot realiza ...
impăcirea de clasă.
V. LUCA, CLM. 25.

(Fizic, Anet.) Care lucrează în sens con-
 trariu. Muschi antagonisti = muschi care
 (contractându-se succesiv) produc mișcări
 inverse sau care (contractându-se simul-
 tan) mențin un membru într-o anumită
 poziție. Forțe antagoniste = forțe a
 căror rezultantă este egală cu diferența
 lor.

- N. din fr. antagoniste idem.

Urmează
 pag 103 b

ANTANTĂ s.f. Nume dat unui nr de conventii, alianțe și blocuri ale statelor imperialiste care au fost încheiate în preajma și în timpul primului război mondial. În 1907 se constituie Tripla Înțelegerere sau Antanta, alianță încheiată între Anglia, Franța și Rusia. I.P.C. (b) 224. / Blocul principalelor state imperialiste (Anglia, Franța, Statele Unite ale Americii și Japonia) împotriva puterii sovietice (1918-1920). Guvernele Antantei hotărăscă ... să înceapă o intervenție militară în Rusia, spre a răsturna puterea sovietică și a reînscăuna în locul ei puterea de stat burgheză. I.P.C. (b) 314. Acestui „guvern”-marionetă [al contrarevolutionarilor] i se ordonă [de către imperialismul anglo-franco-american-japonez] să joace farsa invitării trupelor Antantei pentru „ajutor.” SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178. / Nica Antantă = alianță politică defensivă încheiată în 1921 prin acorduri bilaterale între România, Cehoslovacia și Jugoslavia pentru menținerea tratatelor de pace de după primul război mondial. [Pe. tante.]

→ -N. din fr. entente

1
ANTAL s.n. Poloboc, vas
mare de stejar (de tinut vin.
CREANGA, G.L.), butonii (mare de
vin sau rachiu de peste 100de vedre.
TDRG.), ~~butonii~~ implicând notiu-
nea de măsură de capacitate de
50 de vedre (HEM. 1225).

Ostasiu destupă antale, beu L... T...
iacom fără cupe. ALECSANDRI, P. III. 206. Ia să fie
un antal cu vin ori cu rachiu și să vezi atunci, ar
ședeu carul strical? CREANGĂ, P. 127. Eu mânănc
patru cuptoare, patru boi mi-ajung abia și de vin
patru antaluri abii trag la o măsea. EMINESCU, I.
P. 131.

S'a slobozit osterilor curții
vinul pregătit în antale. SADOVEANU,
D.P. 12. [PP. - tale și - taluri.]

- Din pol. antal butonias, ucr.
antal butoni, rus. antal butoni
de 60-70 măsuri vechi (a 0,8 - 2 l.).

N.B. Aici culege ANTANIĂȘII.

ANTARCTIC, -Ă adj. Opus polului
arctic; de niasăzi, sudic, austral.

Polul antarctic.
CANTEMIR, IST. 132. Polul austral sau antarctic. CU-
LIANU, C. 74. [Si: (după pronunția n. grec.)
andartic, ~~andart~~ adj. (CANTEMIR, IST. 308).]

-N. din fr. antarctique idem. X

1
~~(L. antart)~~
ANTART s.m. ~~italian~~ grec (în pe-
ninsula balcanică).
20. Partizan în războiul de eliberare
a Greciei de sub jugul monarho-fascistilor.

In tot timpul cât am stat acolo
m'a izbit moralul înalt, atitudi-
nea exemplară și disciplina an-
dărilor. SCÂNTEIA, 1947, nr. 752.

Simona Terog a avut prilejul să
cunoască în deaproape viața ase-
numitălor „andarti”. CONTEMPORA-
NUL, s. II, 1948, nr. 107, 2/2.

[Pl. - tarti.] și: (după pronunția
n. grec.) andart s.m.]

- N. din ~~fr~~ n. grec. ἀνταρτης *idem*.

ANTART s.m. v. andart.

N.A.
culege după
ANTAL

ANTĂNĂȘII s.f.pl (Regional)
(În superstiții) Sărbătoare care cade
în zilele de 16 și 17 Ianuarie și pe
care poporul o pădea, ~~ca să~~ ^{pentru că} altfel credea că ar
capăta boale rele, ameteli sau
boala copiilor. CANDREA, F. 211.

- Compus din Anton + Tănase. Cf. CADE

ÁNTE - Element de compoziție, care adaugă cuvântului cu care se compune noțiunea de anterioritate, de ceva petrecut, așezat mai înainte. Cf. pre, înainte. Se u.: antebelic, antebrat, ante proiect. | (La scriitorii ardeleni traduce uneori pe germ. vor-): a) (după germ. Vorkämpfer) anteluptător = protagonist, campion; b) (după germ. Vorreiter) antevorbitor = preopinent. [fr.: (prin confuzie imprumutat astfel din alte limbi) anti- (cf. anticameră, antidat)]

- Din lat. ante idem.

✓ Faptul că în anul antebelic 1940 cheltuielile pentru apă-rarea Statului Sovietic reprezentau 32,6 la sută. SCÂNTEIA, 1951, nr. 1971

ANTEBELIC; -Ă adj. de dinainte de război. ✓ Societatea antebelică. Criza ~~cap~~ antebelică a capitalismului ~~este~~ din toate statele occidentale.

- Compus din ante + belic.

ANTEBRÁT s.n. Partea bratului dela cot până la încheietura mâinii. Pe antebratul drept trei tăieturi laterale prin epidermă. ARDELEANU, P. 100. [M. - brate]

- Compus din ante + brat (după fr. avant-bras, ital. antibraccio idem).

ANTECAMERĂ s.f. v. anticameră.

ANTECEDENT, -Ă adj., s.n.
1°. Adj. Care precede, care se află (se întâmplă etc.) înaintea altui lucru (fapt etc.); premergător, precedent, anterior.

~~2°. Subst.~~
2°. Subst. (Logică) r

Termen, într-o înălțuire de fapte sau de idei, anterior din punct de vedere cronologic sau logic termenului următor. Cauza este, în același timp, antecedentul cronologic și logic al efectului său.

1... Primul termen al unui raport matematic. În raporturile a-b și a:b, a este antecedentul. CLIMESCU, A. 188. | (Gram.) Cuvântul anterior la care se raportează un pronume relativ. | ~~Span.~~ Faptele anterioare ale cuivă.

v (La pl.)

Nimicai datările
anterioarelor d. v. m. n. r.
mă multumesc a
nu potepsi cu sofele) de
inchiisare. - BRĂESCU,
M.B. 32. | v

Văpetenia bandelor de mer
cenari trimisi de slugorii
Wall-Streetului în toarea are
antecedente războinice ma
directe decât țigul său di
film. CONTEMPORANUL, S. II, 1951, nr. 22
414.

[Pp. - dente.]

- N. din fr. antécédent idem.

ANTECEDENTĂ s.f. ~~Antecedență~~ Faptă, întâmplare sau stare care precede ceva. | Spec. (Astr.) Mers al planetelor, retrograd în aparență, de la răsărit la apus.
- N. din fr. antécédence idem.

ANTECESÓR, -OÁRĂ adj., s.m.sif.
(Persoană) care precede, premerge cuiva;
premergător,

...; prodecesor. Inocentiu al IV... nu au
fost așa de înfocați la fire, cum era Grigorie IX, an-

tecesoriul lui. SINCAI, HR. I 268/9.

[Pt. -sori, -soare.] Și: (în vechit) ante-
ces(s)oriu, -orie adj.]

— N. din lat. antecessor, -orem. care mergo in-
nainte.

ANTECESÓRIU, -ÓRIE adj. v. antecesor.

ANTEDATĂ vb. I. Trans. A pune
(pe un act, o scrisoare etc.) o dată an-
terioară celei adevărate. Și-a ante-
datat scrisoarea. [Pres. ind. ante-
dates.] Și: (prin confundarea lui
ante - cu anti-) antidată vb. I.]

- Compus
— N. din ante + data (după
fr. antidater ideem).

ANTEDATĂRE s.f. Acțiunea de
a antedata. Antedatarea unui act
oficial e pasibilă de percepție pe-
nală. [Pt. -tări.] Și: (în vechit) antidatara]
~~Participiul verbal al lui antedatara. Antidatara~~
~~antidatara~~.

p.s.f.

ANTEDATĂT, -Ă adj. Purtând
o dată anterioară celei adevărate.
Scrisoarea te antedatată nu m'a
putut induce în eroare asupra
datei când ai plecat de acasă.

— Participiul lui antedatara cu va-

loare de adjectiv.

ANTEDILUVIAN, -ă adj. de
dinainte de diluviu, de potop;
(fig.) foarte vechiu, de pe vremea potopului.

Simi se părea că tot ce trăise
altă dată... nu putea fi decât...
amintirea neguroasă... despre
care... îmi povestise cândva
vreun funebru iscoditor de
memorie vechi și antediluviană.
HOGAȘ, M. N. 172-173.

Rotativa părea pentru sîl ce n'o
vedea o dilanie antediluviană.
CĂLUGĂRU, M. 10. La noi [=în U. R. S. S.]

nu mai există... vechi gospo-
dării țărănești cu utilaj ante-
diluvian. STALIN, PROB. LEN. 306. [și]

(gresit) antediluvian, -ă adj.; (prin
confundarea lui ante- cu anti-) antidi-
luvian, -ă adj.]

- N. din fr. antediluvien idem.

ANTEGARDĂ s. f. (Mil.) (Neobis-
mit) = avangardă.

ANTEHÂRS s. m. v. anticrist.

ANTEHRÂST s. m. v. anticrist.

ANTEMERIDIAN, -ă adj. Înainte
de amiază, ~~înainte~~ de prânz; de
diniuneată. Oare de diniuneată
sau antemeridiane. CULIANU, C.
180. [Si: (prin confundarea lui
anté- cu anti-) antimeridian, -ă
adj.]

-N. din lat. antemeridianus,
-a, -um idem.

(Mar.)

ANTENĂ s. f. 1° Prăjină lungă și
mlădioasă prinsă pieziș printr'un
scripete, spre a ține pânza triunghiu-
lară a unei corăbii. O, navă!... Ante-
nele gem toate, carena ta lipsită De
funii, abia poate cu marea întetită
Să lupte. OLLĂNESCU, H. O. 59.

2° (Radiofonie)

Dispozitiv de
fire metalice cu care se emit sau
se prind undele electromagnetice
în radiofonie. ✓ Din dreptul lor [al clă-
dirilor] oamenii au făcut să se ridice
spre cer stâlpii de fier ... între care
antena e întinsă ca un lamac
fantastic ... BOGZA, C. O. 202.

✓ si radiotelegrafie.

Fig. (Despre
ref)

oameni) forki spune despre scriitorii că sunt
"antenele societății".

x

30. (Mai ales la pl. ~~st.~~) „Coarnele”, „mustățile” insectelor, apendice articulate și mobile din creștetul capului insectelor (organele pipăit). [Ogăză] Și pipăie drumul cu antenele de arnici roșu... CAZIMIR, GR. 38. [Fig. (Despre oamenii gorki spune despre scriitorii că sunt „antenele societății”).] [Pl. - tene.]

[Pl. - tene.]

- N. din fr. antenne (= lat. antenna anteră de corabie, aplicată în sec. XV și „mustăților” sau „coarnelor” insectelor, iar acum și vergelelor dela aparatele pentru telegrafia fără fir sau dispozitivelor de fire metalice în legătură cu un post de radiorecepție sau radiemisiiune.)

✓ PANTU, PL. 2

ANTEP s. m. (Bat.) (Invechit) = visin-turcesc ✓ o multime de ciubuce de antep și de iasonie. FILIMON, C. I 603. [Pl. - tepi. | Si: (Mold.) antip s. m. TDRG.]

- din turc. antep prunus mahaleb. Sio.

ANTEPENÚLTIM, -ă adj. Înainte de penultimul, al treilea de la urmă. Silaba antepenultima. (Substantivat) Antepenultima este accentuată.

-N. din lat. antepenultimus, -a, -um *idem*.

ANTEPROIECT s.m. Proiect prealabil, redefinitiv.

[Pl. -iecte.]

- Compus din ante + proiect.

ANTERĂ s.f. (Bot.)

Săculețul din vârful staminelor, care conține, înainte de fecundație, pollenul. Anterele biloculare. GRECESCU, FL. 15. Apa necesară filamentului provine din anteră. SANDU, S. 86.

V. cf. DET. PL. LEMN. 215

- N. din fr. anthère *idem*.

ANTEREIÁS s.m. (Imbrăc.)

Diminutiv al lui anterior. Cf. HEM. 1231. [Pl. -iase.]

- Derivat dela anterior cu suf. -as.

ANTEREU s.m. v. anterior.

ANTERIOR, -OARĂ adj. de mai înainte (în timp), precedent. Perioadele anterioare. HASDEV, i. c. VII.

Lui Albert Lévy
i-a devenit clară
poziția fundamentală
a oricărui mate-
rialism, ~~și nu numai~~
și nu numai a celui
marxist, a „întreg
materialismului
„anterior”!
LENIN, MAT-EMP. 110. | (În

Spatiu) Din ~~față~~ față. Partea
anterioară a corpului. (Cu funcțiune
adverbiale) Mai înainte de... Cele
petrecute anterior.

- N. din fr. antérieur ~~idem~~,
lat. anterior ~~idem~~.

ANTERIORITĂTE s. f. ~~anterioritate~~ Faptul de a
fi anterior, prioritate în timp.
- N. după fr. antériorité ~~idem~~.

(~~Sub~~)

ANTERIU s.n. (Îmbrăc.) 1°. (În-vechit) Haină lungă, orientală (care se pune peste cămasă și peste care se încingea un brâu sau taclit) pe care o purtau boerii și boeroșicele (până prin a doua jumătate a sec. al XIX-lea).

! Trecu pe lângă monumentul lui Voivă Balimă în anteriu lung de metal și caștic de bronz DUMITRIU, B.F. 90.

Au grijit Doamna banii toți, tot galbeni de aur, prin antere cusuți, îmbrăcați de oameni. N. COSTIN, LET. II, 36. Un antereu femeiesc de alăge, tapite, cu adaos de astariu (a. 1792), URICARIU, IV 134/20. L-au pus într'un car (numai cu antierul și cu nădragii. MAG. IST. I, 358). Anteriile erau de ghermesil, de citario, calencheriu, cutnie, selmie sau seraiu. GHICA, ap. ȘIO. (de proveniență orientală, cf. ȘIO.) Cămașa e mai aproape decât antierul. C. NEGRUZZI, I, 249 =

1 p
1...
1 e

√ Haină de aceeași formă pe care o purtau lăntarii țigani. Șantau... țara furii de lăntarii în anterie curate.

Fi-e mai multă de tine însuți, decât de altii. (cf. kilă mi-e de țelță, dar Anai mi-lă mi-e de mișel). Halat de noapte. Pe la 12 oasuri se desbrăca de hainele sale și se îmbrăca cu antierul de noapte al coconului. FILIMON, ap. ȘIO.

! tine, dar de mine mi se rupe inima.

PAS, L. I 57.

2°. Haină pretească, caftan purtat de țurci.

Popa Buligă, deși era bătrân, ... unde nu-și pune poalele antereului în brâu, zicând: "...chef și voie bună!" CREANGĂ, A. 94. Antereu se numește și haina ce o poartă preșii pe sub giubea, lungă până jos. (Văneșii, în Vasilin), ap. HEM. 1230.

√ Antierul părintelui mătură praful drumului. PAS, L. I 14.

√ Caftan purtat de țurci.

pe el un antereu lung. STĂNCESCU, ap. ȘIO.

(Regional)

3°. (Minteau (HEM. 1230-31), un fel de zeghe cusută cu găitan negru împrejur (ib.), zeghe albă, zeghe nouă (nepurtată), ilic, Zăbun, coporan (HEM. 1230-31); haină vătuită (bumbăcită) și înseilată (îndilată) ca plapoma (DAME, T. 169). Vezi bătută cum se poartă? Anterieu cu vrâsta lată. SEVAȘTOS, P.P. 182.

! nu sputuți în bibliop

[Pl. -rie, -reie, ^{-ree} (învechit)
-rei.] Si: antereu, antiriu, an-
firu (SEZ. II 198) p.n.; (Oltenia)
hantiriu s.n. (Sio. II 401).]

- Din turc. anteri haină lungă
pe care Orientalii o poartă sub
rochiile (vestimentele lungi) lor,
cămășă cu mânecile întregi. cf.
CIHAC, II 543.

ANTERLIC s.n.

↳ Bucată de stofă pentru un anteriu. Anterlicuri
bune, de unul 90 bani. DOC. (Mold. a. 1761), ap. HEM.
1231. [Pl. -licuri.]
- Din turc. anterilyk, idem. §10.

ANTERT adv.

→ Se-l mai intim-
pinariam, pentru ea,
cu glumele sale, să ni
scruteze rasele, ca an-
tert. COBRO-DRĂGUSĂNU, c. 73.
Socoate tu cum vei lori
mai bine se-acei șmun-
tati care la tine'n casă
se-antert stăpâni cu tr-
tul se făcure. MURNU, c.
129. tert (tărt)

Acum doi ani*
Au pus an ferș un om acolo, de și-au făcut bordsiu (e. 1738).
URICARIUL (a. 1728) x 204. Să nu mai pătimească
lăcutorii..., ca an-fărți, când cumpăra cu 25 și 28 lei
merfa. I. IONESCU, c. 212. (Adesea în opoziție cu
an*, est-timp* etc.) Anfărș am păgubit, an n'am
câștigat și nu știu, sau, dacă est timp nu voi pierde
tot. ZANNE, p. v. 153. (În legătură cu mai*, capătă
un sens mai nedeterminat) Acum câțiva ani*. Mai
anfărși ne-au zis noă, tuturor Leșilor, cratul... NE-
CULCE, LET. II. 367/21. Mai anfărș și eu am purtat
bairacul, și eu am giucat hora Unirei în colț la Pe-
treă bacatul. ALECSANDRI, T. 39. (Cu funcția de
adjectivală, precedat de prep. de) V
Dar unde sânt ză- I...
pezile de anferș? ODOBESCU, ap. DDRF (după fr. Oâ
sont les neiges d'antan ?). [Accentuat și: antert.]
Scris și: anterti. Si: antert adv.]

- Din lat. anno tertio, în anul al
treilea

V Galbenă ca
ceara de ante
verzi ca nucii
de an. COBRO-
GUȘANU, c. 143

ANTET s.n. Inscriptie tipărită în partea superioară a unei hârtii (de scrisori, ~~carti~~ oficiale sau unui plic) indicând numele instituției (~~sau~~ întreprinderii) sau persoanei trimitătoare. Antetul întreprinderii (organizației, instituției).

EVID. CONT. 156, cf. CONTEMPORANUL, s. II 1949, nr. 156, 7/3. [Pl. -teturii.]

- N. din fr. en-tête idem.

ANTETRÉN s.n. Partea dinaintea a unui atelaj de artilerie (pe două roți, la care se înhamă caii) ~~și~~ de care se agăță un tun sau un cheson.

Soldatii sesc... tunurile, încercă în chesoane duble, și așteaptă momentul de luptă cu antetrenale, ca să imperieșeze.

PAS, z. III 202. [Pl.V-trenuri.] [-trenes și

- Compus din ante + tren (după fr. avant-train).

ANTI - ~~profir~~. (Tutrat în limbă prin neologisme din limba latină și franceză. Folosit mai ales în limbajul cult, literar și în presă, ca și în terminologia medicală și tehnică) ~~Gre~~ *Element de compoziție*
~~fi~~ ~~de~~ ~~origine~~ ~~grecească~~ care dă cuvintelor compuse cu el un sens opus noțiunii cuprinse în cuvântul (substantiv sau adjectiv) la care se adaugă. (cf. cuvinte cu: ~~contra~~, ~~-lob~~, ~~-lag~~ ^{etc.} și ~~filos~~)

De ex.: antialcoolic, ~~care este~~ antiaerian,
~~contra alcoolului~~, ~~antidomestic~~
antipapă = ~~papă~~ ales ~~împotriva~~ celui
~~presuscut~~. ~~Ex:~~
~~Ulciori~~ (după lat, ital sau fr. etc.) în
 loc de ante, anticameră, antidat etc.
 - din grec. ἀντί în contra, îm-
 potriva.

ANTI - v. ante.

ANTI AERIAN, -Ă adj. (milit)

Care este destinat să combată atacurile aeriene. Cea mai mare parte din avioane ... nu și-au putut ajunge țelul propus, din cauza focului intens al artileriei antiaeriene. ZIARELE: Apărarea antiaeriană

a fost foarte activă. (Substantivat, f.) Artilerie antiaeriană. A făcut armata la antiaeriană

Compus - Formet din anti + aerian.

ANTI ALCOOLIC, -Ă adj. Care este contra alcoolismului. Societate antialcoolică. (Substantivat) Este un antialcoolic convins.

Compus - Din anti + alcoolic (după fr. antialcoolique + ideea).

ANTI ALCOOLISM s.n. Luptă (atitudine, măsură) contra alcoolismului.

- N. din fr. antialcoolisme + ideea.

ANTI AMERICAN, -Ă adj. Impoziția americanilor. Cei mai mari artiști din Statele-Unite sunt dați în judecată pentru așa zisa activitate antiamericană (= activitate comunistă)

CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 106, 8/3.

- Compus din anti + american.

ANTIAMERICANISM s.m. Atitudine antiamericană.

~~Si întâmplat de curând cu Shakespeare, pe care cenzura Wall-Street-ului... l-a descoperit în ... flagrant delict de antiamericanism.~~ CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 712, 16/2.

→ [americană]
✓ [pe autor]

- Derivat dela antiamerican cu suf. -ism.

ANTIAN s.m. (Bot.) ^(Invechit) ~~recenzionari~~ = ghintură.
Redăcirea de antian. CALENDARIU (1814), 163/27.
- din germ. antian.

ANTIAPOPLECTIC, -ă adj. (Med.)
Care se folosește întruvințarea contra apoplexiei.

- N. din fr. antiapoplectique idem.

ANTIASTMATIC, -ă adj. ^(Med.) (Care combate sau alină astma. Tigări antiastmatice.)

- N. din fr. antiasthmatique idem.

ANTICAMERĂ s.f.

^{Camera} ~~idom~~ do a-
asteptare așezată la intrarea unui apartament; loc ^{(de sală, odăie) de}
asteptare, săliță. El cască cu răbdare, zădărnici
priu anticamerei. C. NEGRUZZI, II 1918. (P. 19.)

Astea recursuri conducătoare ^{[Impu-}
trabilități] se îngăduie în artica-
merele americane. CONTEMPORANUL, S. II, 1949, nr. 126, 2/5. ✓ Expn.

(după fr.) A face anticameră (la cineva) = a aștepta sau a fi lăsat să aștepte (cam mult), până a putea vorbi cu cineva; antecamera (v.c). [Pl. - camere.] Si: antecameră s.f.]

- N. din ital. anticamera, idom (în care anti- prezintă pe lat. ante).

✓ Intre poem
ni mișcarea
rietii socialiste

nu există
anticameră.
Artistul este
prezent în
fiecare colt
al Uniunii.
ib. 1950, nr. 184,
3/1.

N.B.!
Culege
după
ANTIC, -ă!

ANTIC, -ă adj. s.m, și f.
I. Adj. s. Vechiu, din vechime,
dintr-o perioadă foarte veche a
unui popor sau a omenirii.

Pe antice monumente am văzut ades scul-
tate... ALEXANDRESCU, M. 161. In vale se află pe sub
pământ ruinele unui castel antic. ODOBESCU, III. 628.
Au zidit munte pe munte în antica lor trufie. EMI-
NESCU, P. 67.

2°. ~~Spec.~~ Care ține de civiliza-
ția ~~vechi~~ vechilor Greci și Ro-
mani.

Original și chiar istoricul... to-
saurului să fie lămurite prin... analiza mai tuturor
lucrărilor de aurărie și argintărie artistică despre
care ne-au rămas vorbire în autorii cei vechi sau
imagine pe monumentele antice. ODOBESCU, III. 632.
Anticul Erodot. HASDEU, I. C. VIII. De-ai și cerut pă-
mântul cu Roma lui antică... EMINESCU, P. 202. Uită
în membru antic. id. ib. 37.

3°. Care are caracterul came-
nilor, vietii, creațiilor etc. din anti-
chitate; clasic, desăvârșit, rar.

Maistrul Ru-
ben era un bătrân de o antică frumusețe. EMINESCU,
N. 52. Auzi cum muzica răsună clar
În parcul fabric, antic și solemn.

BACOVIA, O. 98. Om de a virtute
antică. Era fată delicioasă, a fată
bună, plină de virtute antică. CALINESCU, E. O. II. 34.

II. Subst. 1°. S.m. și f. Persoană din
epoca cea mai veche a unui popor
sau a omenirii; (spec.) Grec sau
Roman. Anticii au fost maștrii
epopeii.

2°. S.m. sg. Artă antică. Model
după antic.

3°. S.f. Obiect de artă din
antichitate, (spec.) camee. cabinetul
imperial de antice din Viena. ODOB-
BESCU, II. 192.

[Pl. antici, antice. | Accentuat și: antic.]

-N. din fr. antique ideam

ANTICANONIC, -Ă adj. Împotriva canoanelor.

- Compus din anti + canonic.

ANTICAR s.m. 1° (Învechit)

lch

Cel care se ocupă cu obiecte antice, cunoscător și adunător (pasionat) de antichități, arheolog. Anticarul, la patima-i supus, Culege vechea-aramă ce nu mai are curs. ALEXANDRESCU, M. 11. [Dumnezeu] a inspirat omului amorul pentru trecut, știința arheologiei, acea nobilă patimă a anticarului, care-l face să cerceteze pretutindeni urmele zilelor sburate. ODORESCU, I. 462.

lg

2°. Negustor de cărți vechi sau de ocazie.

Faci rost de bani și-ți cumperi niște terfelvoage dela anticari și niște caiete. PAS, L.I. 262.

[Pl. - cari. | Si : (Transilv.; după germ.) anticar s.m.]

N. (ad 1°) după fr. antiquaire ~~idem~~, (ad 2°) după germ. Antiquar ~~idem~~.

după bilimec
anti-...
L. C. 11

N.B.!
Culege după
ANTICAR adj.!

ANTICĂREASĂ s.f. Sotie de anticar (2°); negustorie de cărți vechi sau de ocazie. [Pl. - reșe.]

- Derivat dela anticar cu suf. -easă.

ANTICAR adj. invar. (Mil.) (despre o armă, o fortificație, o unitate militară etc.) Care acționează (sau servește ca mijloc de apărare) împotriva celor de luptă.

[Generalul]

se furisă după arbori spre șantul anticar.

CAMILAR, N. 242. S' furizat până la șantul

anti-car. id. ib. 273. Apărarea anticar sovietică s'a dovedit a fi foarte dâră.

CONTEMPORANUL, S. II, 1949, m. 126, 7/4.

- Compus din anti + car.

N.B.!

Aici selege ANTICĂREASĂ!

ANTICARIAT s.n. 1°. (Rar)

Occupatie, pasiune pentru lucruri vechi. Cf. S.G.L.I 74.

2°. Prăvălie de cărți vechi și de ocazie.

3°. Meseria anticarului.

[Pl. - riate. | Si: (după german.)

antivariat s.n.]

- Derivat dela anticar cu suf. -at

(după german. Antiquariat idem).

ANTICĂRIE s.f. 1°. Prăvălie de antican; anticariat (2°).

2°. Negot de antican; anticariat (3°).

3°. (Cu o nuanță de dispret) lucru vechiu, învechit.

[Pl. -rii. | Si: (ad. 1°-2°) anticărie s.f.]

- derivat dela anticar cu suf. -ie.

ANTICĂRIU, -IE adj. (Învechit) Grivitor la anticități, arheologic.

Se află pus sub direcțiunea unui om cu cunoștințe anticării spectale. POPESCU III 632. Rămășițe arheologice ce se învederează în dosarul anticării al Romanilor. ~~1894~~ 425. — N. după lat. antiquarius, -a, -um idem.

— id.

— I DOBESCU, II

ANTICĂT, -Ă adj. (Rar)

Învechit, de modă veche. Cartea (teoria) aceasta e acum anticată. Aperi un principiu anticat.

[Si: (Transilv.)

anticvăt, -ă adj.]

- N. după germ. antiquiert idem.

ANTICATÓD s.n. (Tehn.) Placă
 metalică (de molibden, wolfram etc.)
 montată în interiorul unui tub de
 raze X și care, oprind razele cato-
 dice, produce raze X. LEX. TEHN.
Sub impulsivitatea lovirilor razelor
catodice, anticatoda emite raze X.
 MACAROVICI, CH. 184. [pp. -tode.]
 Si: Anticatodă s.f. (pl. -tode).]

✓ (cu schimb de gen)

- N. din fr. anticathode idem.

A22

ASPUMĂ vb. I. (Invechit) ~~trans. și refl. (aspumare)~~ 1°

1

Sau

intrans. (mai rar trans. și refl.) A face spumă, a scoate a arunca (din sine) spumă (a nitecva, odată cu spuma), a spuma, a spumega.

sau

mon. fäumon. L.B. Valuri sferice

aspumându-a sa răceală. CORESI, ap. GCR. 12/4. (= valuri-cumplete a mărei ce să-aspumă într-un-dole sala. MSS. (ante 1618), ap. GCR. 14/19; valurile mărei groaznice, a spumându-și nocurățile lor. N. TESTAMENT 1618, ap. HEM. 1885. ~~des vagues impétueuses de la mer, jetant l'éoume de leurs impuretés.~~ Voroava amestecând, limba bolboră-sindu-i, balele mergându-i și gura aspumându-i, scârșnetul glasului articolul și infelogeza cucân-tului îi astup. CANTEMIR, IST. 309. Hamelonul... cum mai de grabă la Șoim se duse... și, ca [și] cum de duh rău tulburat ar fi fost... cu buzele lăsate și cu balele aspumate, cuvinte cu stropi... amestecate într'acesta chip a împrăștiia începutu... CANTEMIR, IT. 258. Alții aspu-mași... alții cu toată spurcăciuno[și] din talpe până în capu. CUV. D. BĂTR. II. 470.

Valuri sălbatice ale mării care își spumegă a lor mugine. BIRIA 1788

la

Fig. Tastă altă a-tocma acestuia lunatoc... carilo asudă și aspumă să zică, precum [că] limba ellinoasă taste din limba sferască abătută. id. HK. 701.

2° (Regional) Trans. A îndemna câinii să muste, a sumuti (NOVACOVICI, C.B.); a i asmuti (fecăniți). [Inez. ind. aspum.]

- Din lat. exspumare idem. Cf.

Spuma

(Invechit)

ASPUMĂRE s.f. (Actiunea sau faptul de a aspuma; spumegare. Aspumare. Spumatio, expumatio; die Schäumung, Fäumung, L.B.

- Infinitivul lui aspuma devine abstract verbal. Ab.

(Invechit)

ASPUMAT, -Ă adj. (Plin de spumă, aruncat cu spumă; aspumat. Hamelonul... cum mai de grabă la Șoim se duse... și, ca [și] cum de duh rău tulburat ar fi fost... cu buzele lăsate și cu balele aspumate, cuvinte cu stropi... amestecate într'acesta chip a împrăștiia începutu... CANTEMIR, IT. 258. Alții aspu-mași... alții cu toată spurcăciuno[și] din talpe până în capu. CUV. D. BĂTR. II. 470.

U si

- Participiul lui aspuma devine adjectiv.

La. /ă /ă

~~aspumare~~ loc. adv. v. ~~asta~~

ĂST, ĂSTA pron. v. ăst, ăsta.

✓ (In opoziție cu ă(a), ăia)

ĂST, ĂSTA pron. ^{si adj.} Pronume demonstrativ al apropierei; ăst, ăst, ăhăsta. Cf. ăcest, ăceasta.

I. Pronume. 1° Ăsta, ăceasta, ~~ăsta~~ Sau ceva de lângă noi, din apropierea noastră; ăcest, ăceasta (). Uf, ce anost, cine-i ăsta? într'un colț se'ntroabă două. VLAHU-ȚĂ, P. 137. Pe ăhăsta sau pe ăsta l-am văzut ăceasta.

FRĂNCU-CANDREA, R. 58.

Ista-i Grupa lui Novac. ALECSANDRI, P.

le

→ Poate nu asta e asta, BE
NIUC, V. 30. Toate astea sunt
prostii. DUMITRIU, B.F.
De, asta e cea mai bună
explicatie. id. ib. 88.

2°. Cineva sau ceva despre care s'a
vorbit înainte sau se va vorbi îndată; Acest,
aceasta ().

„Ei, dragul tatii,
aşă-i că s'a împlinit vorba ceea: apără-mă de gă-
ini, că de câni nu mă tem?” — „Ce fel de vorbă-i
asta, tată?” zise fiu-său ruginat. CREANGĂ, P. 188

Ce-ati disuclat voi
intre voi, asta neau
să afle. SAHIA, N. 68.5

Ista-i loc făr'de noroc. SEVASTOS, C. 135. Astea-s
vorbe! ZANNE, P. II. 823. (Urmat de un adjectiv
cu funcție atributivă) Mun-
tenii tremetea totdeauna la Duca-vodă, de cerea da-
toria cea veche și eastă nouă. NECULCE, LET. II
297. (In Muntenia și Moldova se poate arti-
cula și adjectivul următor)

Mai șmecheri decât cărturarii cei
vechi, ăștia, mai noii, vor să fie... și cu gloatele.
ISPIRESCU, V. 125. (Cu de partitiv) Lui Dum-
nezeu îi plac pui de cei mai tineri, mie însă-mi
plac de ăști, mai bătrâni, numai să fie bine fșipți.
CREANGĂ, P. 33. O fată a unui uriaș o întâlnit
odată niște oameni de ăști, de azi, arând pe o coastă.
SEZ. II. 25. (Cu formă feminină și sens

neutru) ăștia „Năframa tă cea nouă,
Eră ruptă bad'e'n două”. — „Asta, măndro, nu-i
aşă, Nu-i ruptă năframa mea, Ci-i ruptă inima
ta!” ZARNIK-BĂRSEANU, D. 256. (Cu ăștia = de-
spro.) De asta (— in(tru) cât privește lucrul acesta),
aşă este. ISPIRESCU, L. 12. (Se găsește și forma plu-
ralului, subînțelegându-se lucrurile.) Lasă astea
acum! ISPIRESCU, L. 37. Unde vrea să știe pocitul
de toate astea? id. 43. Loc. adv.:

Cu toate astea = cu toate acestea, totuși. Ștom-
tofois, quand même | Pentru asta = de aceea.
(ce)st pour cela (quo...)? Cum se poate... să stea
omul trei zile la poarta mea...? Pentru asta vă plă-
tesc eu simbric? Pentru asta vă am eu la mine pe
procopsală? ISPIRESCU, L. 44. Expr.: Asta e (sau asta-i)!

a) iată (care e cauza), asta e pricina. Tu ești co-
pîlă, asta e! Hai, ș'om fugi în lume... Vei pierde
dorul de părinți și visul de luceferi. EMINESCU,
P. 275. (C) (ca replică la o comunicare sau la o
scuză pe care nu o admitem sau nu ni se pare
potrivită) Ce se potrivește! „Nu pot veni la tine,
căci aștept un prieten!” — „Asta-i! Par'că nu-i poți
spune să vină altădată!” (Asta încă-i una! Excla-
marea în fața unui accident neașteptat) — na-și-o bună!
Mă! asta încă-i una! De-oiu fi eu Dănilă Prepe-
leac, am prăpădit boii, iar de n'oiu fi eu acela, apoi
am găsit o cărușă. CREANGĂ, P. 42. N'apuc'a merge
nici douăzeci de prăjini și prrr! se rupse un capăt.
„Na, asta încă-i una!” id. ib. 124. | Asta-i asta! =
iată lucrul de căpetenie; acesta este momentul ho-
tărîtor. (Cf. acu l-acu). Asta-i asta! Stau să-i
pice polcoavile, și tot cere să mai trăească. PANN,
ap. HEM. 1889. Asta-i asta! Din ciaslov și psal-
tiresă treci la gramatică, și încă ce gramatică!
CREANGĂ, P. 87. | Ce-i asta (de...)? = ce va să zică,
ce însemnează lucrul acesta, cum se face, cum se
explică (că...). Dar ce-i asta, codru des? Vara ver-
de și frumos, Iarna putrezești pe jos! ZARNIK-BĂR-
SEANU, D. 224. Nu știu, măndră, ce-i asta; Ori iu-
besc alta, ori ba, Pe tin' nu te pot uita. id. 80-81.
Ce-i asta, de nu-mi mai scrii nimic? (Mold.) Iasta,
ceea = (ba) una, (ba) alta. (tantôt ceci, tantôt cela)
Iar în casă, iasta, ceea, tot au spus și-au tot vor-
bit. CONTEMPORANUL, V. I. 40.

δ Ce fuse asta, frate? DUMITRIU, B.F. 9. Cum vine asta? id.

(Exclamare în fața unui
accident neașteptat)

H 41

F. ib.

ib. 104

L...

3° (Urmând după o descriere, o constatare, o afirmare, etc. și resumând cele spuse, conține ideea unei asemănări) Așa ceva.

Co-i pri- cina de ești vesel, la-asta nu mă pot pricepe. GOR- JAN, II, 1, 6/2. Să umblați numai așa, frunza fră- sinelului, toată viața voastră și să vă lăudați că sântefi feciori de crain, asta nu miroasă a nas de om. CREANGĂ, P. 188. „Vai de mine, moș Nichifor, avem să innoptăm în pădure!” — „Ta nu mai meni a rău, jupănescică-hăi, că doar n'am pătit eu asta numai odată în viața mea!” id. 124. Exp.

/e

V = așa ceva.

Una ca asta! Nu putea ei crede una ca asta. ISPI- RESCU, L. 20. Ferească Dumnezeu, înălțate împă- rate, să cuget eu, om bătrân, la una ca asta! CREAN- GĂ, P. 83. Asta e... = așa e... Între morți fără de veste te-aruncară dintre vii! Asta-i lumea, asta-i viața! KONAKI, P. 204. ~~Pe ai mei nume, tu n'ai făcut~~ Asta-i patia maghiarilor ALECSANDRI, P. II 24. (Ur-

cf.

mat de un adj., cu funcție atributivă), care ~~este~~ primește genul mascu- lin, subînțelegându-se lucrul) Toti trebuie să muncim, asta-i strict. (Rar, adj. primește formă feminină) Omul bun n'are noroc, asta-i strictă! CREAN- GĂ, P. 200. (Rar, cu formă masculină și sens neutru, subînțelegându-se lucrul)

S'a cutre- murat de frică, însă-și făcu fire, ca să nu-și arde frica ~~înaintea diavolilor~~ și zise: „Co-i ista la mine?” SEZ, V, 35. Cu asta = cu așa ceva, în acest mod, astfel. Cu asta, am vrut să-mi răstorc cele trei lo- vituri. Vorba cea: una pentru alta. CREANGĂ, P. 196.

4° (Cu o nuanță de atipret)
Pe ăstia o s'arex' odată și-odată
o răfuială! DEȘLIU, S. 10.

II. Adj. 1° (Cineva sau ceva)
Care este lângă noi, în apropierea noastră; acest ().

a) (ca atribut după un substan- țial) Nu-ți aripa asta! CREANGĂ,

P. 237. Apus iapa mea la căruța omului istuia. SBIERA, P. 223. Nu-ți aripa asta! ~~cu un- ci~~ P. 237. Tot ochit-ăstia, amândoi, Așa frumoși, așa senini, Să mi-i aduci tu înapoi, Să nu-i uși, dragă, prin străini! IOSIF, P. 34. ~~Poemul~~ Poemul din bicinul ist din cui, de trei ori. SEZ. II, 204.

(În poezii pop. din Transilv. și Mold., uneori, când îi urmează un alt adj., se eli- dează -a) Să treci Dunărea ast' mare. SE- VASTOS, C. 294. (Urmat de o prop. relativă) Uite, porcu' ista, care-l vedeti, e fecioru-mfeu. SEZ. II, 111.

↳ Măine fetita asta
va densa la Palat.
JUMITRU, B. F. 38.

/m

L PAT.

/m

/m

↳ Se poate una ca asta? a tutei-tata cu mirare. SADOVEANU, H. F. 16.

—

/a

b.) (Ca atribut, înaintea unui

Substantiv)

Ești tu zina ăstui plaiu, Sau o floare de la raiu? ALECSANDRI, P. II 91. Pe lângă își doi ochi, mai am unul la coafă! CREANGĂ, P. 5.

Cătera odata de tuminale aste palaturi! ISPIRESCU, L. 10. Tine Mot, de hastă straită, să mă' hăt' cu hastă Moata. MARIAN, NU. 75 ↑

Ist copil, chiar din pruncie, Maica sa mi t-a dat mie. ALECSANDRI, P. P. 12.

Lasă'n urmă-ți teamă Că te ieu pe seamă Istor brațe groase, Groase și vânoase, Ist ue piept lat, Lat și'nfăgurat, Istui pășel Cu buza de-ofel.

id. ib. 64. Astă fată bine joacă, Numai are, că cam șchioapă. JARNIK-HARSEANU, D. 420.

cu priver (a)

2° (după cineva sau ceva despre care s'a vorbit înainte sau se va vorbi îndată) Acest ().

a) (Ca atribut, după un substantiv) Prin locurile iese ea e cam greu de pălătorit singular. CREANGA, P. 199. Căraea asta o stia. COSBUC, F. 76. Focul ista are să stie de biotul Sufletul tău! SEZ. II 162. (În poezii populare din Transilv. și Mold., uneori, când îi urmează un alt' adjs., se elidează -a)

Bată-te, bă-difă, băta, Cearcănul de lângă soare Și dreptatea mea ast' mare, Cearcănul de lângă lună Și dreptatea mea ast' bună. RETEGANUL, TR. 143.

b.) (Ca atribut, înaintea unui

Substantiv)

Otind astă scrisoare... KONAKI, P. 102. Asti protioniei dară n'au de tine păs. PANN, P. V. 1121. Alerg cu mare plăcere asupra astii pricine. id. E. 1114. Cu respect și duiosie mă închin astui mormânt. C. NEGRUZZI, II 17. Fin al astor ruine, fărâna lor slăvesc. ALEXANDRESCU, M. 11. Dinaintea istor curți... SEZ. II 21.

H 121/7

H 119/11

Se completează după manuscris.

are - mi este neamul
ăsta drag BENIUC, Y. 10.
Nem au art de mai
grode pe capul meu ole
core @ arem tot, uit
cu lupi ăstia o la
ciocoi. DUMITRIU, B. F. 66.

3° (Înainte de unii substantiv, când nu există îndoielă despre cine sau despre ce lucru e vorba) Acesta pe care-l ve-
deți, despre care e vorba.

Acasă când a ajuns, Din gură așa a zis:
„Ieși măicuță din căsuță și-mi deschide ast' porțiță”
SEZ. II. 78°. (Mai adesea, ca o repetiție intențio-
nată a demonstrației, exprimând un sentiment
de admirație față de persoana spre care arătam).

/a

Ist Tudor îi asculta, Mâna pe vadră pu-
neș... Dar is(t)-Tudor ce făcea? Vadră de pământ
trănea, La Burlean și ducea... SEZ. II. 77. | ~~...~~
~~...~~ (Fam., pe un ton glumeț, cu sen-
sualitate) nostru.

1ă

Fal

Îa să mai odihnesc o leacă aste bă-
trânețe! CREANGĂ, P. 24. Veniți și voi, verișoare,
De-mi petreceți esto-oscioare În grădină'n tîntirim.
(Născăud). MARIAN, I. 282.

/e

4° (În opoziție cu alt, celălalt)
Acest (), de dincoace. Vizirul cu toată

urdia s'au poprit de eastă parte. E. KOGĂLNICEANU,
LET. III. 275°. Case, dușenite, hanuri, magazale, ce
era în târgul de eastă parte, pe ăteristi apăru. BELDI-
MAN, TR. 379. În iasta parte de Herson (arătând pe
hartă) vedeți... despre partea aceasta a muntelui...
este iarnă...; de cea parte a muntelui... este vară.
DRĂGHICI, R. 100. Fă-te tu cerșitor la capătul istei de
pod și eu la celălalt. CREANGĂ, P. 298. ~~...~~ cău
blăstemat! Face-te-ai adânc și lat... Lăcustele când
or trece. La ist mal să se înnee! ALECSANDRI, P.
P. 233. Șede-un Turc pe esta deal și unul pe cea
deal, Cu mafele'ntr'un stejar, Cu sângele'ntr'un pa-
har, (Căntarul). GOROVEI, C. 59. | (despre
viata lume) Pământesc, terestru (în opo-
ziție cu viata sau lumea celălaltă,
ceea lume). Viata asta, de neceazuri
plină. KONAKI, P. 84. Cf. ALECSANDRI, P.
I. 16. Când va bate miez-de-noapte,
Treacă-te sudori de moarte: Când va fi de dimi-
neată, Să te duci din astă viață. IARNIK-BĂRBEANU,
D. 259. Ce mări la deal, la vale? Așa e lumea asta!
CREANGĂ, P. 223. Lumea astă nu-i a mea, Ceea-
laltă nici așa. ZANNE, P. IV. 213.

H 68/17 Lm
10

Doar atât avea și el pe lume
asta. CAZIMIR, P. 144.

5° (despre măsuri de timp)

Acest (), prezent, de acum. (după sau înaintea substantivului) 5

Oare n'om ~~mai~~ păși ceva în noaptea asta? CREANGĂ, P. 130. În iarnă (vară, primăvara, toamna, dimineața, seara, ziua) asta, de data asta, în anul, în ceasul ăsta, plec (am plecat sau voi pleca) la țară. Par'că nu faceți a bine, de nu vă mai astâmpără dracul nici la vremea asta (-acum).

H L

id. 254. Loc. adv.: ~~astă~~ Astă

√ (în opoziție cu altă dată) ~~nu~~

data = (de) rădăcinele acesta, (de) data aceasta, acum.

în opoziție cu altă dată

O, ticăloasă'n de mine, la ce-am ajuns astă dată! KONAKI, P. 86. „Astă dată n'ai încotro colig”, îi zise. C. NEGRUZZI, p. 92. Astă dată plecară noaptea. EMINESCU, N. 15. (Mai des precedat de prep. de) Te las nebăgat [în] oamă, de ~~astă~~

astă dată. DOSOFTEIU, V. S. 124/2 5

Dacă vădureă că și de astă dată imblă să-i ajungă, fata... întrebă cară pe cal, ce să facă. 18-PIRESCU, L. 25. Ast-an = (în) anul acesta, (în)

anul în care ne aflăm, în anul în curs; cf. es(t)im(p). ~~ast-an~~ Ast-an vom merge planificat. (Precedat de prep. din (truc) capăta funcțiune atributivă.)

Ou mândra de-acum un an. Dintr'un măr mă săturam; Da cu mândra dintr'ast an, Mănc un măr și două pere, La inimă tot nu mere. IARNIK-BĂRSEANU, D. 155. Cf. an. Astă seară

(diab.) √ (ias' seară)

afecțată de astăzi sau de-acum, deseară (în opoziție cu aseară sau mâine seară).

Mielușorul ce foamea... Ti-Igătește'n astă seară spro cumplită săturare. KONAKI, P. 202. În iastă seară nu mergem la chiosc? DRĂGHICI, R. 12. Rămâi aici în astă seară! MARIAN, SA. 19. Cf. SEVASTOS, 161. 5

H 82/26
I, u
√ c.

Noi umblăm, Să colindăm Păstă noaptea în- tunecată. IARNIK-BĂRSEANU, D. 512. Cf. astă noapte

√ (diab. ias' noapte)

astă noapte. (Astă noapte) Astă noapte (în) noaptea aceasta de astăzi, sau de acum, la noapte

(în opoziție cu noaptea trecută, astă-noapte (6°) = azi-noapte). Rămâi aici în astă noapte. CREANGA,

P. 214. Noi umblăm, Să colindăm, Păstă noaptea în-tunecată. IARNIK-BĂRSEANU, D. 512.

Noaptea asta ce-o
înținem tu brată...
Pe veci a devenit
fecundă. BENINC, V. 8.
Oricum, meară în din
Zua asta. GALAN, Z. R. 8.

6°. ^(În loc. adv.) ~~În loc. adv.~~ Precedent, trecut

(care tocmai a trecut). ~~În următoarea~~
~~În următoarea~~ Astă iarnă = (în) iarna trecută, iarna precedentă.

Astă iarnă, era iarnă, Bătea vântul și ningea și badea la noi venea. JARNIK-BĂRSEANU, D. 165. (În legătură cu prop. de) Că mi-i bădășa cătând și o dus de astă iarnă. idem. 321.

As(tă) noapte = (în) noaptea (imediat) trecută, (în) noaptea precedentă (în opoziție cu ieri noapte și la noapte); ~~la noapte~~; ~~la noapte~~; ias noapte, ias noapte. Până la una-alta, stipe-am gândit eu, astă noapte? CREANGĂ, P. 74. ghisai (= visai) as' noapte un pustiu de ghis urât. JIPESCU, 0.56. ~~As' noapte~~ As' noapte a intrat luchi în băvadă. (Lup-samu, în Jalomita), ap. HEM. 1794. Astă noapte și ieri noapte, Mă striga cu blânde

noapte Mândra mea de-o lună moartă. JARNIK-BĂRSEANU, D. 152. Astă noapte, târzior, Am visat vis cu flor. idem. 255. Sa as' noapte ce-ai pătit? SEZ.

I x 78. | As(tă) primăvară = (în) primăvara (imediat) trecută, (în) primăvara precedentă. Când a fost astă primăvară la mine, mi-a lăsat niște cărți. NEGRUZZI, I 59.

As(tă) toamnă = (în) toamna (imediat) trecută, (în) toamna precedentă. ↑

Astă toamnă era bine, Că mi zicea mândra „supâne”; Da nici astăzi nu mă mai dau. Că mi zice „lubitul meu”! JARNIK-BĂRSEANU, D. 72. | As(tă) vară = (în)

vară (imediat) trecută, (în) vara precedentă. Astă vară sugesi tafa și-acum dai badei gurita. JARNIK-BĂRSEANU, D. 391. ~~Precedentă de prep. de~~

Unde gândesc, nu mă duc, Că m'am dus as' vară-odată și am oflat o iarnă toată. SEVASTOS, C. 56. Știi tu, bade, mai as' vară, Amândoi mâncam o pară... POP. (Transilv.), ap. HEM. 1794. (Precedată

de prep. de capătă funcțiune atributivă) - ~~de prep. de~~
Plânge răsue d'astă vară = se căste prea târziu. ZANNE, P. II 675.

√ pronunt. și az-noapte (și de aceea similit, egresit, ca azi noapte), ias-noapte, iaz-noapte)

Astă-iarnă = (în) iarna trecută, iarna precedentă. Astă-iarnă, iarna precedentă. Bătea vântul și ningea badea

L. id.

| i

TH

ASTA vb. I. (Invechit) 1. Intrans. A sta lângă (sau alături de) cineva. Cf. asista.

Astătu (na dreapta mişelului. DOSOFTEIU, — stătu de-a dreapta meşelului. CORESI; stă di-a dreapta surumanului. PSAALT. (1652); stătu den dreapta săracului. BIBLIA — 1688) ~~faţă de titlu a doctriei pauperis~~ ap. HEM. 1891. | ~~Prin acest sens c'a dezvoltat col de~~ Asta pe lângă cineva spre a-i servi, a sta în slujba cuivă. Astându la m-păratul cuconul, şi implându-să de greaţă şi urî, fuş. id., v. s. 97. Cf. a asista.

√ (stătu CORESI, BIBLIA 1688, stă PSAALT. 1653)

| Intrans.

2°. ~~Asista~~ A sta înaintea, în faţa cuiva. Astătu înainte-i, de mărturisî pre Domnul nostru. id., v. s. 93. Astându la judecată. ~~paşturisiră pre Domnul~~ id., v. s. 90. | A fi (de) faţă. Aclasta audeşnd, carîi ora astându să cutremurără. id., ap. HEM. 1892. | A se înfăţişa, a se prezenta (înaintea cuiva ~~şi~~ a unei autorităţi). ~~În~~ Sosind la Nichea, astătu la judeş. id., ap. TDRG. | A apărea, a se arăta (cuiva). Imi astătu înainte ~~Împreună~~ Domnului. id., v. s. 83.

ib.

→ ib.

| sau

3°. Frans. A aduce ~~şi~~ a prezenta pe cineva înaintea cuivă. Deci aducându-l păgânii, îl astătură naintea ighemonului. ~~posortare~~ ap. TDRG. | ~~Asista~~ A da pe cineva pe mâinile cuiva. Acea maşihă ne-au astătu în polatele tale. id., v. s. 94. Parăta la ighemonul şi astătu înaintea lui, o lătu. id. v. s. 64/2.

| sau

→ id.

[Prez. ind. astau.]

— Cuvântul se găseşte numai la Dosofteiu, care-l întrebuinţează foarte des, aşa că pare a fi mai degrabă o formaţiune a lui, după cuvântul latin, decât urmaşul popular al lat. astō, astili, astare (ital. astare „a fi de faţă”). ~~Fihlin, Diet. rom.-germ. 114.~~

→ → TDRG.

ĂSTALALT, ĂSTĂLALTĂ pron.

= cestalalt. Da'ntr'o noapte, cum aştepta şi plângea, iaca săreşte umbre prin lumina lunii, unde soapte. Ea sta pe partea astălaltă a pârâului, şi dincolo l-a cunoscut pe Mihail. Era c'o maică. SADOVEANU, SĂM. VI, 64.

Tote l şi p'asta laltu. DUMITRU, B.P. 60. Ci-că e nevie de minori calificaţi la cariera de piatră. G. m. la-c şi p'astălaltu' că e tot minor califiat. V. ROM. Nouărie 1939, 24

[Si: ăst'alt, ăstă-laltă pron. (TDRG); ăstălant, ăstălantă, ăstalant, ăstălantă pron.].

√ (cu disimilarea lui l)

— Se raportă la cestalalt, ca ăsta la cesta. Cf. aistalalt.

ĂSTĂLALT, ĂSTĂLALTĂ pron. v. ăstalalt.

v. ăstalalt.

ĂSTALANT, ĂSTĂLANTĂ pron. v. ăstalalt.

v. ăstalalt.

ĂSTĂLANT, ĂSTĂLANTĂ pron. v. ăstalalt.

v. ăstalalt.

Maghiarism

V(a. 1750)

T 3

ASTALĂS s.m. (Maghiarism) în
 Transilv.) Tâmplari (KLEIN, D., ALR. II k. 222)
 care face mese, "măsar" (COMAN, GL., cf. BULL.
 LINGU. II, 53); cel care face lăzi (DR. IV, 112).
 Pentru 2 icon[e] am plătit la astalus VIO-
 GA, S. D. XII 54. [Pl. - lăzi. | Si: astalus,
 (BULL. LINGU. II, 55), astelus, stălăs, stălus
 (KLEIN, D., ALR. II k. 222) s.m.]

- din magh. asztalos idem.

ASTĂMĂNEATĂ ado. (Tara-Oașe-
 lui) * Azi-dimineată *. CANDREA, T.O.

- Compus din ast, -ă si * mă-
neată în loc de dimineată.

ASTĂMPĂR s.m. sg. (de ^{bicim} construit
 cu verbele ^{a avea} avea, ^{a găsi} găsi, ^{a afla} afla, ^{de} cu sens
 negativ) Odihnă, pace, liniște. fcf. neas-
 tămpăr. ~~La supras. Neastămpărul pe~~
~~disadins. Cosboc, f. iii. | A nu (mai) avea~~
astămpăr.

δ - de cele mai multe ori
 T; astămpărare.

[Mânzul] se făcuse un cărlănaș zburdalnic, de n'a-
 vea astămpăr. ISPIRESCU, I. 161. Am o casă mică...
 Ziua cântă, noaptea cântă, N'are nici de cum astămp-
 păr. (in Ceasornicul*). GOROVEI, C. 70. ~~astămp-~~
~~pasare).~~
 Ne-
 vastă... toată ziua muncea și astămpăr nu mai avea.
 Spuză aea de copți o făcea de multe ori să nu știe
 unde-i stă capul, de lucru. POP., ap. HEM. 1899.

(cf. astămpărare). Expr.

din

A nu-și (mai) găsi (a afla) astămpăr. Pe
 când stau și se chefuliau zcii..., zeifa vrajmei turba
 de neaz p'afară. Umbla d'a'ncălelea de colo până
 colo și astămpăr nu-și mai găsea. ISPIRESCU, U.
 52. A nu da cuiva astămpăr. Dragostea mea către
 măică-mea nu-mi dă nici un astămpăr. SBIERA, P.
 25. | Loc. adv. Fără astămpăr = neastămpărat,
 fără odihnă, într'una*. Copilul se mișcă fără astămp-
 păr. HASDEU, I. C. VII.

l sau

Tatăca Leona... nu-și
 mai găsea astămpăr în
 Slavn. SADOVEANU, N.F. 19.

- Derivat dela astămpăra. cf. EIHAC, I 264.

ASTÂMPĂRA vb. I. A aduce la o stare normală ceva sau pe cineva care a trecut de ~~marginele obișnuite~~ limitele stării obișnuite.

1° Trans. (despre temperatura lichidelor sau aerului). A tempera, a face suportabil. ^{(uncori) refl. (pasiv.)} Să se astâmpere (apa cea fierbinte) cu apă rece. DRĂGHICI, ap. TDRG. Soarele să pușește firea...; aerul joacă, fierbe, și nici un pic de adiere nu astâmpără arsura. DELAVRANCEA, S. 221. Cf. ~~Spas~~ (Geom. La prepararea vapoarelor) Astâmpără răcoasă, răcoasă. MARIAN, CH. 52.

√; potoli, a răcori, a răii.

Astâmpără arsura. DELAVRANCEA, S. 221. Cf. ~~Spas~~ (Geom. La prepararea vapoarelor) Astâmpără răcoasă, răcoasă. MARIAN, CH. 52.

Refl. (= pas.)

2° Trans. (uncori) absol. (despre ființai) A (se) liniști, a (se) potoli, a sta sau a fi (iarăși) liniștit, a înceta de-a mai face ceva turbulent, de-a mai fi zburdalnic, de-a mai turbura pe alții.

√; a-și cânta de treabă, a scrios, a (se) cuminti, a fi cuminte.

Astâmpără copiii, ca au rădăcat toată casa în sus.

Refl. Absol. Aceste [amestecături - intrigi] vor fi cu învățătura lui [Constantin-vodă], căci nu se astâmpără. E. KOGĂLNICEANU, LET. III, 257. Astâmpărași-vă acum! DRĂGHICI, R. 101. Doamne, Davide, cum nu te mai astâmperi! De ce-ai scos băiatul din casă pe vremea asta? CREANGĂ, A. 21. Unii oameni... nu se astâmpără nici în ruptul capului; măcar că au pășit multe, tot ceardă, idem, ap. HEM. 1898. Astâmpără-te, nu mai face atâtea nebunii! (= încetează) Astâmpărate-te-ai, ori nu?

MARIAN. A da (bună) pace (cuiva), a lăsa în pace (pe cineva), Florica (lui Ghiță): „De nu te-ai astâmpăra, strig foc!” ALECSANDRI, T. 203. (Une ori, printr'un infinitiv sau printr'o legătură cu prep. de, se explică în ce consistă neastâmpărarea). ~~de~~ Si tot nu se mai astâmpărase de răutățile ce făcuse... ei iar începură a scormoni, și scriseră cărți cu mare pără la Duca-vodă. MAG. IST. V. 17. Să dați poroncă femeilor să se astâmpere a nu mai face călcare mânăstirei, (a. 1756, Mold.), URICARIUL, XXI, 166.

↑ (= pronominal)

12
Le

Costin IT.?

3° Refl. Si (uncori) trans. A (se) liniști, a (se) potoli, a (se) calma, a (se) așeza, a se așoi (FRÂNCU-CANDREA, R. 58).

(despre oameni) Absol. Tăceți și vă astâmpărați acum, ca să ascultăm mai înainte! DRĂGHICI, R. 11. Se boceau, de nu se mai puteau astâmpăra. ISPIRESCU, L. 329.

Inten acest sun, de...
cuiceni supărați, căci ei...

H 7/5

Andrei Șchiopul... se astâmpărase sub sandracana morii în chilia lui. SADOVEANU, N. F. 18. Spuneți Gutulesților să se astâmpere! a ținuș mârșă. Caza. PAS, L. I, 107. Spune-mi ce vrei și astâmpără-te. DUMITRIU, B. F. 74. (Phin de sau din se nu)

ceea se cauzează
arată cauza (neastâmpărea) A-si
veni (sarasi) tu fire, a-si găsi
liniste.

Numă... nu se poate
astâmpăra de bucuria sa cea peste măsură. BELDI-
MAN, N. P. 1. Toată ziua aceea nu puteau să
se astâmpere de vocă-ră (= rea). DRĂGHICI, R. 1004.
După ce se mai astâmpără de spaimă... ISPIRES-
CU, L. 1. (Despre pasiuni, sentimente
puternice, necesități fiziologice, instruc-
te, etc.) A potoli, a domoli A (se) po-
toli, a (se) domoli, a (se) modera, a (se)
liniști. Trans. g.

H 156/20
H 109/14

Miam dus pâna
la tipot ca să-mi
astâmpăr arșita. SA
DOVEANU, N. F. 119. Să mai
stăim cunșul și să astâm-
părăm oțora fărâșor.
OAB. L. I. 138.

Ref. (= pasiv)

Chipurile și icinavile
de care vorbești
n'au astâmpărat
poporul. SA DOVEANU,
H. F. 108.

Agamemnon ...vre(a) ca să opriască
oaste pără când vor faci jârta ce(a) de o sută de boi,
vrând ca să astâmpere înfricoșata mânie a d/ufm-
n/fejzaoai/fej Palas. MSS. (ca. 1750-1780, Mold.). ad.
GCR. II. 834

Setea mi se astâmpără ușor,
dar dorul nu. | (Despre evenimente so-
ciale, întâmplări, etc.) A se potoli, a se
domoli.

Cu aceasta s'au astâmpărat fur-
tunile fârei, au mai alinat durerile creștinilor...
ZILOT, CRON., ap. HEM. 1898. Ducându-si oaspeții
nuntăși pe acasă și astâmpărându-se toate, s'au
dus tinerii la somnul cel de cununie. SRIERA, P.
21

Fig. A ținea liniștit, a-si păzi
(gura). Acela, care mai înainte cu puțin
Sufia ne'ncetat mânia... Acuma... zace... Cu gura
astâmpărată și cu timpul amorțit. DANU, E. II. 74
Nu-și astâmpăra gura cătră mai marii săi, să-l
fi picat cu lumânarea. CREANGĂ, A. 134.

Păinea astâmpără
foamea.

Ref.

[Pres. ind. astâmpăr. | Si: (dial.
în Olte) astimpără vb. I. TDRG.]

— Din lat. pop. *ex-temperare (= ex + temperare
„das rechte Mass beobachten, in das rechte Mass set-
zen“: ital. temp(er)are, engad. temperer, v.-prov. trem-
par, fran. tremper, span. tempar, portg. temperar;
cfr. dubletul tempera). Aceeași etimologie o are și a
stâmpără, care e întrebuințat, in mod exclusiv, in
literatura mai veche dinaintea de secol. XVIII. Astăzi,
in limba literară, se întrebuințează in sensul 1º,
(trans.) a stâmpără, iar in sens. 2º-3º, (refl.) a se
astâmpără. La început, deosebirea între stâmpără
și astâmpără va fi fost numai de natură formală,
condiționată de legile fonetice sintactice.

ASTAR s.n. (Comer.) (Invechit)

Pânză grosă care servea (mai ales) pentru căptușală de haine (dar și pentru acoperit fata mortilor, pentru împodobit caii domnești, pentru strecurat și cernut cerea). Cf. chembrică.

Să gălea un cal domnesc, îmbrăcat pe-
ste tot cu astar alb. GHEORGAGHI ~~...~~, LET.
III 321. Astarul, ibrișul și găitanurile s-au suit
la pref. DIONISIE ~~...~~, c. 224. Un antereu
femeiesc de alăge..., cu adaos de astariu. (a. 1792)
URICARIUL, IV 134. Migdale să se piseze...,
apoi să se cearnă prin astariu. DRĂGHICI, ap. TDRG.

Ce văd eu acu, ce schimbare au
tut toate de la o vreme încoace..., mai bine cu astar-
ul pe ochi, în pământ, să nu mai văd, să nu mai
știu. VLAHUȚĂ, SĂM. I, 81.

[De la Spătărie] Mitropolitul iese pentru a străbate
străzile Capitalei, pe un cal împodobit cu „astar”.
IORGA, C. I. I. 172. [Pl. țare și țăruri.]

Si: astariu s.n.; (într'un ~~manuscris~~
document manuscris din 1761, poate
din greșală) castar, id. B.R. 340.]

— Din turc, astar ~~...~~, ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
sest de ~~...~~ (Zenker, 36 c.), poate prin mijlo-
cirea neo-grecescă: ἀστάρη, ~~...~~ (și alb. bulg.
sârb.). CIHAC, II 544.

ASTĂRĂ adv. (Invechit, regional) Astă-

seară, de-seară. Porunci egumenei să-i trimită pre
Maria astară, iară egumena se mîhnî. DOSOFTEIU,
ap. HEM. 1890. Astară vești cunoaște, cum ~~...~~
v'au scos pre voi den pământul Eghiptului.
BIBLIA (1688), 507. Astară = hoc sero. ANON. CAR
Ceea ce e datoriu... și trebuie să dea, el îndepartă
astăzi până astară, de mâne până poimâne. TI-
CHINDEAL, p. 124. [Astăzi întrebuintat în ~~...~~
Transilv., Ban. și Mold.] FRĂNCU-CANDREA,
M. 98; REV. CRIT. III, 86; CANDREA, T. O.; SEZ II
Tucu-ți, lele, ochii tăi, Seara, încuind vifei;
Tucu-ți, lele, gurișă, Astară când te-i culca. IAR-
NIK-BĂRSEANU, D. 392. Dar astar'a cui să fii ~~...~~
REGANUL, CUFITĂ RODOS, P. P. 167. Dar astară,
baș, m'oiu duce ~~...~~ 55. De nu crezi, Astară
te vom lăsa s'o vezi. MARIAN, NU. 427.

— Compoziție veche (căci se găsește în toate dia-
lectele: arom. astară, megl. stară, istro-rom. astăre)
din ast, -ă (6°) și seară (cf. compoziția mai nouă:
astă-seară) > *ast'sară și, cu simplificarea regu-
lată a grupei -sts- în -st-, astară.

ASTARAGIU s.m. (Invechit)

Fabricant sau negustor de astar. Car-
tea stărnăstiei de astaragii din București..., atar
creștinii astaragii cât și Armenii. DOC. (1784), ap.
ȘIO. [Pl. -gii.]

— scrieră dela astar cu suf. -(a)giu.

H 3

1 m 1....
1 m
1,

(dial.)

Jcf.

H (Rav,

H id. ib.

1 a
H 121/6

H (nu corespunde prop. și citat
de din Hods. P.P. 167.

N.B.
mesaj

ASTĂREALA s.f. ^{Căptușeală. |} Scheletul de
 Sipi (sau leturi) fixat pe căpriori
 și care se bate învelitoarea de sim-
 dbrilă sau se așează țiglele sau ola-
 nele care constituie acoperișul casei.
 Cf. LEX. TEHN., ENC. AGR. [Pl. - reli].

- Derivat de la astări cu suf. - eală.

√ Peste căpriori se pun le-
 turile sau o astăreală
 de scânduri, iar peste
 aceasta se pun olanele
 GAZETA SĂTEANULUI, 27
 TDRG.

toacă - i derivat de la
 astări, răcotea cu țigle
 și însemnează a nu a pu-
 ne scheletul de astă-
 re etc.

ASTĂRI vb. IV. (Învechit) A pu-
 ne astar la o haină, a căptuși cu astar.
 COSTINESCU, cf. BARCIANU. [Prez. ind. astăresc].

- Derivat din astar. [Cf. turc. astarlamak „dou-
 bler” (Zenker), n.-grec. ἀστυφύω „mettre une dou-
 blure” (Vlachos).]

trad. rna.

↳ dela

ASTATIC, -A ^{adj.} (Despre un ac magnetic) Care este astfel
 dispus încât să fie în echilibru indiferent sub acțiunile
 exercitate asupra lui de ^{câmp} un câmp magnetic exterior în
 care e plasat. LEX. TEHN. [Ampère] a construit pentru
 galvanometru „acul astatic” care nu este influențat de
magnetismul pământesc. FIZICA, 50 | Echilibru astatic
 = echilibru indiferent. cf. LEX. TEHN.

ASTĂURĂ vb. I. ~~astăur~~ (Rusca, Ban.).
 A pândi, a sta la pândă. JAHRESBER. III, 313. [Prez. ind.
astăur.]

- Sensul original pare a fi fost: a sta la pândă
 în staur (= staul), pentru a păzi oile împotriva lup-
 pilor, hoților etc. (cf. Acum se puse Stan la pândă
 în staur în mijlocul oilor... Colo către miezul nopții
 veni smoul și dă să intre în staur... „Cine ești tu
 care vrei să mă oprești să nu intru în staur?” RE-
 TEGANUL, P. IV 16). Aceasta se confirmă și prin fapt-
 ul că verbul astăura se întrebuințează tocmai în
 acele regiuni ale Transilvaniei și Ungariei, în care
 se zice staur în loc de staul. E deci probabil că
 avem o formațiune din a (1°) și staur. Mai târziu
 cuvântul pare a fi fost considerat ca un itorativ
 de la „a sta” (derivat prin suf. -ur), precum dove-
 desc sensurile verbului stăura.

ASTĂTUT, -Ă adj. (Înve-
 chit) Înfațisat, adus să ste-
 sau stând (înaintea cuiva).
Părită la ighemonul și a
tătuță naintea lui, o bătu
 DOSOFTEIU, V. S. 612.

- Anticipiul lui astă
 valoare de adjectiv.

ASTĂVI vb. IV. Reff. ^(s pronominale) ((Transilv.))

A sta, a fi (într'un loc), a zăbovi. ^{afblita}
Putin se astăveste pe acasă. = stă puțin pe acasă. Cf. L.B.

- bin stăvi cu prefixul a- (cf. stăvi, ^{minu} năstăvi.)

ASTĂZI adv.

Azi, în ziua în care ne aflăm acum, între ieri și mâine. Cf. HEM. 1892.

Astedz = hodie. ANON. CAR. Jucasi bine astăzi și vârtajisi bine cabul. MOXA, 389/12

Astăzi era cu noi, încă mâine se duce de la noi acol MSS. (secol. XVII), ap. HEM. 1892

Ita noustra sămoasă dă-ne noao astăzi. CUV. D. BĂTE 104. Astăzi nu sântem atâta de osteniți ca ieri. DRĂGHICI, R. 100. Mă! că rău mi-a mers astăzi! CREANGĂ, P. 46. Astăzi îi o săptămână. De când umblam prin grădină. Cu iubita mea de mână. JĂRNIK-BĂRSEANU, D. 82. ^{Minu} În vremea de față, acuma. Revizitoriu fiind ^{Minu} ~~na~~ cum și voi toți seți astăzi. COD. VOR 1874. ^{Minu} cum sânteti și voi toți astăzi. N. TESTAMENT (1648); precum voi toți astăzi sânteti. BIBLIA 1688). ^{Minu} comme vous l'êtes tous au jour d'hui. Ce-ar fi ajuns patria astăzi, dacă strămoșii noștri ar fi dormitat și ei! RUSSO-BĂLCESCU, M. V. 580. Cu Săgeată de boțat, Nici astăzi Domn pe lume nu-i. COȘBUC, R. 16.

Coana Uta purta astăzi o floare în ec. PMS, L.I, 46.

H 83/21

H 1/2

L II

L 2 H 37

Fu ca fost magistrat și astăzi președinte sunt pătruns de necesitatea și autoritatea proprietarilor. DUMITRIU, B.F. 39.

Astăzi am regretat scrișorul pe care l-am dat. DUMITRIU, B.F. 39. Astăzi cauzăm despre om, despre faptă. Reformă justitiei este astăzi un fapt îndeplinit. ȘNEORȘIȚĂ-DEJ, R.P. 23.

Oceot stat major al clasei muncitoare este astăzi Partidul Muncitoresc Român. id. 16. 32

DESLIU, G. 19

Astăzi-toamnă era bine. Că-mi zicea mândra Jupâne, Dar nici astăzi nu-mi mârșău. Că-mi zice „iubitul meu”. JĂRNIK-BĂRSEANU, D. 73. F a m. (După imperative, exprimă nerăbdarea poruncitorului de a își împlini fără întârziere porunca) Odată Nu fi-am spus că răspund eu! Dar du-te astăzi! I. NEGRUZZI, ap. TDRG. (Cu funcțiune

H mi-i

adjectivală, precedat de prep. de) ^{Minu} Românii cesti de astăzi în Dachia sânt tot același Romani pro cari Ulpie Traian s-au adus atunci. CANTEMIR, ap. HEM. 1893. Pentru găina de mână, oul de astăzi lasă. CANTEMIR, ap. ZANNE, P. 1. 7.

Construcția Zua de astăzi. Iară strălucit dulce primăvară și liniște mare într'această dăi de astăzi. VARLAAM, ap. HEM. 1893. Ce te faci pe ziua de astăzi? Ziua de astăzi o voiu petrece la țară.

De-oiu urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva Oamenii din ziua de-astăzi să mă năceapă-a lăuda. EMINESCU, P. 1. 1. Să

~~Minu~~

H 233

1 (Mai energic, mai categoric decât astăzi)
În ziua de astăzi.

13

Doaci mărturisesc voao în ziua de astăzi, că curatu-s. COD. VOR. 21 (In ziua de astăzi, N. TESTAMENT 1648); în ziua de astăzi, BIBLIA (1688). (despre ceoa care s'a întâmplat sau durată de mult și nu s'a terminat nici în prezent) Până (în ziua de) astăzi.

Taina profeției este leginită de la Hristos spre apostoli și până în ziua de astăzi, SAPTE TAINE (n. 1644), ap. HEM. 1893. Vedem până în ziua de astăzi, că... BIBLIA (1688), Apr. Așa s'au potolit acea zarvă. Numai de poveste au rămas de atunci întru pomenirea oamenilor numele Hâncestilor aice în țară, până astăzi. MUSTE, LET. III 11.

Poate acum a fi oale și ulcioare, și tot „Nichifor Coțcariul” i-a rămas bietului om numele și până în ziua de astăzi. CREANGĂ, P. 136.

De atunci și până astăzi, coloni de lumi pierdute Vin din sure văi de haos, pe cărări necunoscute. EMINESCU, P. 222.

De ieri până astăzi sau (învechit) de astăzi - de-mâne = de pe o zi pe alta (exprimând nestatornicia și tărăgănirea).

Să nu mulăm vrămăia pocăinții, săbăvindu-ne în păcat, de astăzi de mâine, că nu știm până mâine ajiungevom. DOȘOFTEIU, ap. HEM. 1894, tef. idem, ps. 407. Ți-ai schimbat principiile, de ieri până astăzi. (Off. de azi pe Ț, până mâine Ț). Astăzi-mâine = (într'una din) zilele acestea, în curând. Eu nu cînt în a po-fidă, Că sânt fată logodită. Astăzi-mîne nunta-mi vine. TEODORESCU, P. P. 83. (Exprimând con-

T sau

măine. / I

tinuitate sau durată lungă) Ieri..., astăzi... sau astăzi..., măine... = (când am vorbi după ele cuvinte cu același înțeles) și cu și, și de și (când am vorbi după ele cuvinte cu înțeles de contrast) când..., când... (cu sens de nestatornicie).

Astăzi burd, mâine burd... La Domnica'n bătătură. ALECSANDRI, P. P. 349. Ieri ploaie, azi ploaie: nu mai scăpăm de umezeală! Astăzi ici, mâine colea... La Târgigrad ajungea ZARNIK-BĂRSEANU, D. 486. Până ieri cu fetele, Astăzi cu nevestele. ZANNE, P. II 127.

[Si: (regional) astăzi / ANON. CAR., MOXA, 389), astăzi (i) adv.]

— Compus din ast, -ă (6°) și zi. Compoziția aceasta pare a fi veche. Pe când limbile romanice păstrează pe hodie, în limba străveche românească — dies fiind numai de genul feminin — hodie pare a se fi schimbat în *hadie (off. azi), iar prin înlocuirea lui hic, haec, hoc prin iste, -a, -ud (cf. ăst), în ista die.

✓ a) (exprimă continuitate durată lungă, în cazul când exprimă durată lungă sau urmează cuvinte cu același înțeles) și cu și, și după și, și de și.

b) (exprimă nestatornicie, în cazul când urmează cuvinte care conțin ideea unui contrast) Când..., când...

1-1 11/27

cu înțeleș nepăcizit), seodată, brusc; tiptil, pe furis (HEM. 2008); încet, agale, când și când (BOCEANU, G.L., CIAUȘANU, V.).

Turcii, unde l-aucea, Planul (!) măre că-și schimbă: Așteamăt s'apropia, Semn lui Nedea că-i făcea, Pungi de bani îi arăta. TEODORESCU, P.P. 554. Foicică ș'o lălea! Când llinca ajungea, Turci așteamăt se vedea. Sânduleasa de-i simțea... Pe llinca ascundea și nainte le țesea. idem, 637. Grocul, banii când vedea, Mîștile din cap pierdea... Și, măre, se'năupleca, Pe Stanislav îl lăsa, După ceauș se ducea și așteamătul călea (citește: așteamăt îl călea. HEM. 2008). idem, 566.

Fiș.

Seu finete subț?

A se lua așteamătul după... a se lua pe urmele cuiva, a pândi dela distanță (pe cineva), a paște cu ochii (pe cineva). CIAUȘANU, V. A umbla așteamătul = a umbla alene (ca un om în convalescență), a umbla fără rost, a se ținea după cineva fără profit aparent. C.V. 1949, nr. 7, 34.

— Etimologia necunoscută. Cf. șteamătă.

ASTENIC, -Ă adj. (Psihol., Med.) ~~Asthenicus~~ Do astenie, care produce slăbiciune a energiei sufletești. — N. după fr. Cf. astenie.

I asthénique idem.

ASTENIE s. f. (Psihol., Med.) ~~Asthenie~~ Lipsă de putere sufletească, slăbiciune și micșorare a energiei sufletești; depresione, vătăgială. — N. din fr. ~~asthénie~~ ~~asthénie~~ idem, din a privativ și abțrac. putere.)

T asthénie idem.

I Sau

ASTEPTĂ vb. I. 1° A sta în-

tr'un loc (undeva) spre a putea privi sau fi de față când se întâmplă ceva sau când vine cineva. Intrans. (absolut.)

V Cf. adăsta.

Au răspuns sehastrul, să aștepte Ștefan-vodă afară, până și-a isprăvit ruga. NECULCE, ap. HEM. 2013. Și fata de m-părat veni și-a doua zi... Și 'n toate zilele pe rând... Tot așteptă, doar' o veni Flăcăul mai curând. COȘBUC, F. 158. Țărani așteptară ce mai așteptară, și, dacă văzură că cucoana nu le face nici o judecată, întrebară: „Da unde-i dus boșrul, cucoană?” ISPIRESCU, L. 180. Imi iau soții

Ii

1a
1b

Si ne ducem cu căruța la Botaxani unde așteaptă neguțătorii. SADOVEANU, A.F. 16. Guricul... aștepta la poartă și se temea c'așteaptă în zadar. CAZIMIR, P. 142. Sub muzicune de taină așteaptă Făptura de nis a Ilenii. BENIUC, X. 85. Dar cite mai are timp să-și...

Intâmplarea sau persoana așteptată
se arată printr'un acuzativ sau prin-
ti'o prep. ^{gaze începe prin} ~~in~~ ^{în} să, uneori
prin amănândouă) ↗

Aceștia așteptă și aștepta noi întru
Troada. COD. VOR. 154 (— așteptarea pre noi...
N. TESTAMENT 1648, aștepta pre noi... BIBLIA
1688), ~~nous attendent à Troas~~, Infricoșatul
județ cu plată așteaptă pre noi. CORESI, E. 20²⁰.

~~Așteptă-te, milii tale, din așteptu, ap. HEM, 2019.~~
Cum i-au dat știre, n'au mai așteptat sfânta li-
turgie, ce au mers de grab' la Curte. N. COSTIN,
ap. HEM, 2010. Sta incremenit, așteptând ce va aduce
intâmplarea. ZILOT, CRON., ap. HEM, 2013. Sosind
cea mic, mult dorită și așteptată, sără, cumăndoi
impurității purcencim, CANTONIA, 197, ap. HEM, 2018.

Acufun-
dat în uimire..., Așteptam dorit răspunsul. KONAKI,
P. 100. Să stăpânim durerea..., Să așteptăm în pace [ajutorul].
~~și soartei ajule~~. ALEXANDRESCU, M. 3.

~~Un mare neabătore de toți așteptata și au delegat~~
~~intâmplarea noastră DELICHICI, p. 28. Ajunge la o~~
~~căsuță cunoscută, unde era așteptat. C. NEGRUZZI,~~
~~I. 70, cf. 54. Ajunge la o casă.~~

Aștept, din cer să vie O zină drăgălașă. ALECSANDRI,
P. III. 3. Arald... e-un rege singuratic. Palatu-i
parc'așteaptă în veci să-i vie morții. EMINESCU, P.
210. Când este să dai peste păcat, da-
că-i înainte te silești să-l ajungi, iar dacă-i în urmă
stai și l-aștepti. CREANGĂ, P. 223.

Aștepta cina. SMOYEVANU, N.F. 5.
Pași mei... nu-i așteaptă mine. CAZIMIR, P. 15. Mama
mă așteaptă în sat. BENIUC, V. 104. Noi așteptam
timpul ce vine. id. 16. 25. Un om așteaptă
tăvăritul. id. 16. 108, cf. 38. Să mă aștepte în
salon, că vin îndată. PAS, L. I, 22. Se depărta
cu gândul la soarta care-l aștepta. DUMITRU,
B.F. 132. Înțorco capul către naica sa, așteptându-o
id. 16. 91, cf. 60, 112, 36. Știe bălaurul ce-l
mai așteaptă. DESLIU, 6. 26.

nea coaptă Buni oaspeti așteaptă. ZANNE, P. IV. 56.
Am o mândră, ca ș-o floare, Ce ne-așteaptă cu mân-
care. Acolo dac'om sosi, Ea frumos ne-omeni.
LARNIK-BĂRSEANU, D. 24. Sânt doi pui de rândunică:
Unul zboară și se duce, Unul rămâne și plânge.
Așteaptă-mă, frățioare, Să-mi mai crească ari-
pioare!" SEZ. III. 158.

(Durata așteptării
arat) (lungimea răbdării în
aștept se dovedește prin: din ceas în ceas, din zi în zi,
din an în an). Sta acolo, din ceas în ceas așteptă să
apuce domnia. NECULCE, Așteptând din zi în zi să
i se scoată domnia Moldovii. idem, ap. HEM, 2014.
Fig. Omul e închipuit ca fiind așteptat în orice
vitalii sale de cele ce au să i se întâmple în viitor.
Patimii ne așteaptă în cărarea vieții. KONAKI, P. 288.
Alte lupte mai mari. îi așteaptă. BĂLCESCU, M. V. 82.
M'am dus la vechea mea gazdă, unde mă așteptă
cea întâi deceptie. C. NEGRUZZI, I. 67. Și pentru cine
vroie să mori? Înțorco-te, te ndreaptă, Spre-acel
pământ rătăcitor, Și vezi ce te așteaptă! EMINESCU,
P. 279. Nu știa sârmanul Harap-Alb ce l-așteptă
acasă! CREANGĂ, P. 176.

✓ ap. HEM. 30 14.
✓ ROSINTE URI-
CIZUL, ib.

✓ și prin orice alt adverb de timp)

1000
100
10
1
ia
Lpa

H 276
Tărăna grea și pătura de pei... se așteaptă,
Răbdătoare. CAZIMIR, P. 35. Mă călăuse...
ce naiba ne așteaptă la București. PAS, L. I, 54.

2°. Trans. si intrans. A avea răbdare, a da cuiva răgaz (să vină, să facă ceva, să-si achite o datorie, să îndeplinească o obligatie). Să-l mai aștepte pentru cea sută de galbeni. MSS. (ca. 1642), ap. TDRG. Ne-au căutat a muta vreme (= a amâna) și a aștepta până când ne va veni la mână.

CANTEMIR, ap. HEM. 2013. 1

Mă rog, Doamne, să să pue acesta om la o închi-soare, sau să-mi plătească acmu, că nu-l pociu aștepta. N. COSTIN, LET. II/74 li așteptu de bani până toamna. NECULCE, 1677-14 408/37. Bine! fiind-că mă rogi, te-oiu mai aștepta încă până Marți, dară să știi că, de nu mi-i da până atunci banii, are să fie moartea ta. SBIERA, P. 3.

H 7/18
H 10.

- Numai o clipă, așteaptă! DUMITRIU, B.F.S.

↓ sau

(Ironic) La Mos-Așteaptă. La Sfântul-Așteaptă = nici odată (cât îl hăul la paștele calului, când ti-i vedeă ceafa etc.). A plăti la Sfântu-Așteaptă. ~~La Mos-Așteaptă~~ BARONZI, L. 47. La Sfântul-Așteaptă s'a împlini dorința lui! CREANGĂ, P. 189, cf. DDRF.

Exor.

3°. Trans. si intrans. (In prop. negative) A sta la îndoială, a ezita, Turcii mult nu așteptau,

Γ a băbovi.

Ci îndată răspundeau: „Noi de masă-ți mulțumim, Că n'am venit să prânzim”. ZARNIC-BĂRSEANU, D. 493. Când mai vede și această mare minunăție, nici mai așteaptă să mai iee apă, ci fuga la stă-până-sa. CREANGĂ, P. 99.

✓ (la imperativ,

Stai (puțin)!

(câtră cioban): Așteaptă, cărjaliule, că eu îți sânt popa de-acu! ALECSANDRI, T. 636. Iară Șalgă-i urmăreă și din gur' așa răcnea: „Iau aștept', așteapt', așteaptă, Să lupțăm la luptă dreaptă”. idem, P. P. 59. (Despre tueruri; rar) A sta undeva (în vederea venirii cuiva) a împlinirii unei acțiuni). Cartofele... trebuesc cules...; în zadar rămân de mai așteaptă. I. IONESCU, C. 214.

↓ sau

H 214/2.

4°. A trage nădejde, a avea speranță, a spera ceva dela cineva.

Interes. Absol. (Chevelitt). Acest bolnav... toate... răbdat-au și așteptă, pentru credința în căsuță. Hristoa, CORESI, ap. HEM, 2012. Aici fapta cea bună visează veșnicia S'așteaptă ne'n cetat. Si omul care crede, și omul ce așteaptă. De-o sfântă mângâiere în vezi o încoșit... și va lua ră-plata. Căci a nădăjduit. ALEXANDRESCU, ap. HEM, 2012. Trans. Astea construit pe complement

Ulite'n țare oameii așteptă BENIUC, V. 21. Ștau și așteptău DUMITRIU, B.F. 78. Tar acumă iarăși așteptău id-ib. 100.

~~de la~~ Te-asteaptă [oamenii], Pre totî să-i bucuri suplate.
DOSOFTEIU, Ps. 22. - Tocmai de la una ca d-ta
să aștept eu ajutor? CREANGĂ, P. 190.

Mi-ai zis: „Aștept din parte-ti, o
rege cavaler, Că-mi vei da prins pe-acela ce umilit
fi-l cer...” EMINESCU, P. 202.

Câte fete-s cu
cercei Toate-asteaptă să le ceiu. JARNIK-BĂRSEANU,
D. 371. Servește-te, nu așteptă să te imbiu mereu!
~~...~~ E rău când aștepti la mâna altuia.
ISPIRESCU, ap. HEM. 2015. N'astepta de la gângav
vorbă deslușită. ZANNE, P. II, 575. Așteaptă, mur-
gule, să paști iarbă verde! ~~ibid.~~, I, 556.

Gen. prov.
nu

.....

ib.
H ZANNE, P.

H direct

construit
(In Mold. și Transilv. ~~...~~ construcția
cu un participiu trecut, drept complement (prop.) Bo-
găția șede'n ladă și urita stă pe vatră.... Și tot
asteaptă sărutată (- să fie sărutată de cineva), Bat-o
Dumnezeu s'o bată. SEZ. IV, 282. (Variantă: Tot
asteaptă căutăta, Bat'o etc. SEZ. II, 218). Șede
cu ușa deschisă și de bade-asteaptă strinsă. MÂN-
DRESCU, I. P. 142. (Când subiectul nu

este a ființă) Trebuie, ca(u)tă
(a fi...). Leacurile-s cântărite și-asteaptă cu bani
plătite. Pe nimica de le-ar da, Pe urit cin' le-ar
strică. MĂNDRESCU, I. P. 115. (Juvechit, rar)

A i se aștepta ceva de la cineva = a i se cuveni.
Lăsa cinstea ce i să aștepta de la împăratul. DO-
SOFTEIU, Y, s. 103.

Reflexiv. A spera să..., a trage nădejde
să..., a fi pregătit să.... (sau la ceva).

Mă aștep-
tam s'aud asemenea răspuns. C. NEGRUZZI, I. 153.

Antice..., cu drept cuvânt, te aștep-
tai să fi răsplătit... prin laude meritate... pentru
loate ostenețile ce ai depus în opera ta. ODOBESCU,
III, 10.

găsește sub strajă, după cum nu se aștepta el. CREAN-
GĂ, P. 209.

Strânse odată pe smeu.
Tocmai când el nu se aștepta. ISPIRESCU, I. 229.

Fă imprumuturi și te-asteaptă la supă-
rări. ~~...~~ Expr. ~~...~~

~~...~~ A se aștepta la una
ca asta = a prevedea, a fi pregătit.

[Pres. ind. aștept. / Si: (juve-
chit, în Mold.) astăpta ob. I. cf. HEM.
2016-2017.] ~~...~~

Al meu dor îi dez-
merdat, S'asteaptă'n
brate purtat. SEZ.
III, 62.

ZANNE, P. V 336.

Fata m'a întrebat jâm-
bind, abia cum mă așteptam
- Ce face Colțun? 8900
YEANU, H.F. 44. 'Lucruri @ pe
care se aștepta să le vadă
nu erau decât o închinare
DUMITRIU, B.F. 43. Da,
totul mergea bine,
cum se așteptase ea. id.
ib. 139. Se așteptase la o
împuscătură pentru el. id. id.
ca nu aștept de rezultat
nu se așteptarea PHS,
A.I., 129.

- Din lat. pop. *astēctare (asimilat din aspec-
tare, W. Meyer [-Lübke], Die Schicksale des lat.
Neutrums, 1883, p. 17; ital. aspettare, cu sensul lui
expectare); sic. astittari, tarent. astittare, cal. as-
tellare, v.-sard. log. usettare (Meyer-Lübke: Zur
Kenntnis, 36), azi isettare (A. Gaspary, Zeitschrift,
X, 589). La Aromâni, cuvântul așteptu înseamnă
și „primi, ospăta”. Sensul acesta sau s'a des-
voltat din cel de „aștept”, sub influența cuvântu-
lui albanez ptes „erwarte” și „empfang”, sau eti-
mologia cuvântului arom. e (pe lângă *astēctare și)
exceptare (R. Geheeb, Jahresbericht, V, 17; cf.
J. Urban-Jarnik, Zeitschrift, XXI, 276).

ASTEPTARE s.f. 1°. Actiunea de a astepta; cf. adăstare.

Expr. (după fr. être dans l'expectative)

Sală de aşteptare = salle d'attente. DDRF. A fi în aşteptare = a aştepta cu nerăbdare. Dar a nopții neagră mantă peste dealuri se lăfeste... Tot e groasă și tăcere... umbra intră în mormânt. Lumea e în aşteptare. ALEXANDRESCU, M. 17. În aşteptarea a ceva = până când se va întâmpla ceva.

Au aşteptat... însă au rămas cu aşteptarea. PHS, L.T.

merge exemplat la JRG. J.

2°. Răbdarea (care însoțește aşteptarea). Inuăntos abă sufletul meu cea ce se clătește de neaşteptare. MOLITVELNIC (ante 1633), ap. GCR.

181/6

Că tu ești aşteptarea mea. PSALT. (1651) / tu ești răbdarea mea CORESI; tu ești îngăduința mea. BIBLIA (1688), ap. HEM. 2018. / Amânarea, răgazul (dat cuiva pentru ceva). Pentru lucrurile Bostrei ceale ce se dau cu număr..., se poate face aşteptare până la un an de zile. PRAVILA (1814), 126/6.

cf. VARLAAM, ib. 2018

3°. Obiectul aşteptării, ceea ce dorim să se împlinească.

Reuşita întrece aşteptările noastre. TDRG. Peste aşteptare (a cuiva) = mai mult de cât te puteai aştepta. Binele... peste ne-dejdea și aşteptarea lor era. CANTEMIR, HR., ap. HEM. 2018. Sculându-se de la masă, se duse... și se întoarse numai-de-cât, peste aşteptarea tuturor.

Pe

acest timp de speranțe care nu se realizaseră, de aşteptări care rămăseră zadarnice... Românii aveau... ideale. IORGA, I. I 441.

Merga reşede, uitându-se drept înainte, cu o aşteptare aproape fericită pe braţul desfigurat. DIMITRIU, B.F. 30. Tăranii priveau cu ochi întrebători, plini de aşteptare. id. ib. 88. Cu ochii sălăşituri de respirație... de aşteptări... Rizea Sîngă din Răspători, id. ib. 104

[ll. - tări.]

Infinitivul (lui) aştepta. devine abstract verbal. - Abstract verbal al

ASTEPTAT s.n. Faptul de a aştepta. Aşteptat = expectatio. ANON. CAR. Aşteptatule miliu tale. DOSOFTEIU, ap. HEM. 2019.

Loc. adv. (Rar) Pe aşteptate = în aşteptare, aşteptând mereu, într-una, mult. Unde ești, bădiță frate, De mă lași pe aşteptate? ALECSANDRI, P. P. 360. (Mai adesea în forma negativă) pe neaşteptate = într-un mod surprinzător, pe nepregătite. Numai iată ce se trecește, pe neaşteptate, cu Ivan Turbină! CREANGĂ, P. 309.

TP

Lepl. nu tabu așteptate
o formă în - tate
(Apare în epl. 1-3)

[ll. (rar) - taturi.]

Participiul (lui) aşteptat. devine abstract verbal. - Abstract verbal al

AȘTEPTĂȚ, -Ă adj. La care
te aștepti, pe care (-l) sperii; sperat, do-
rit.

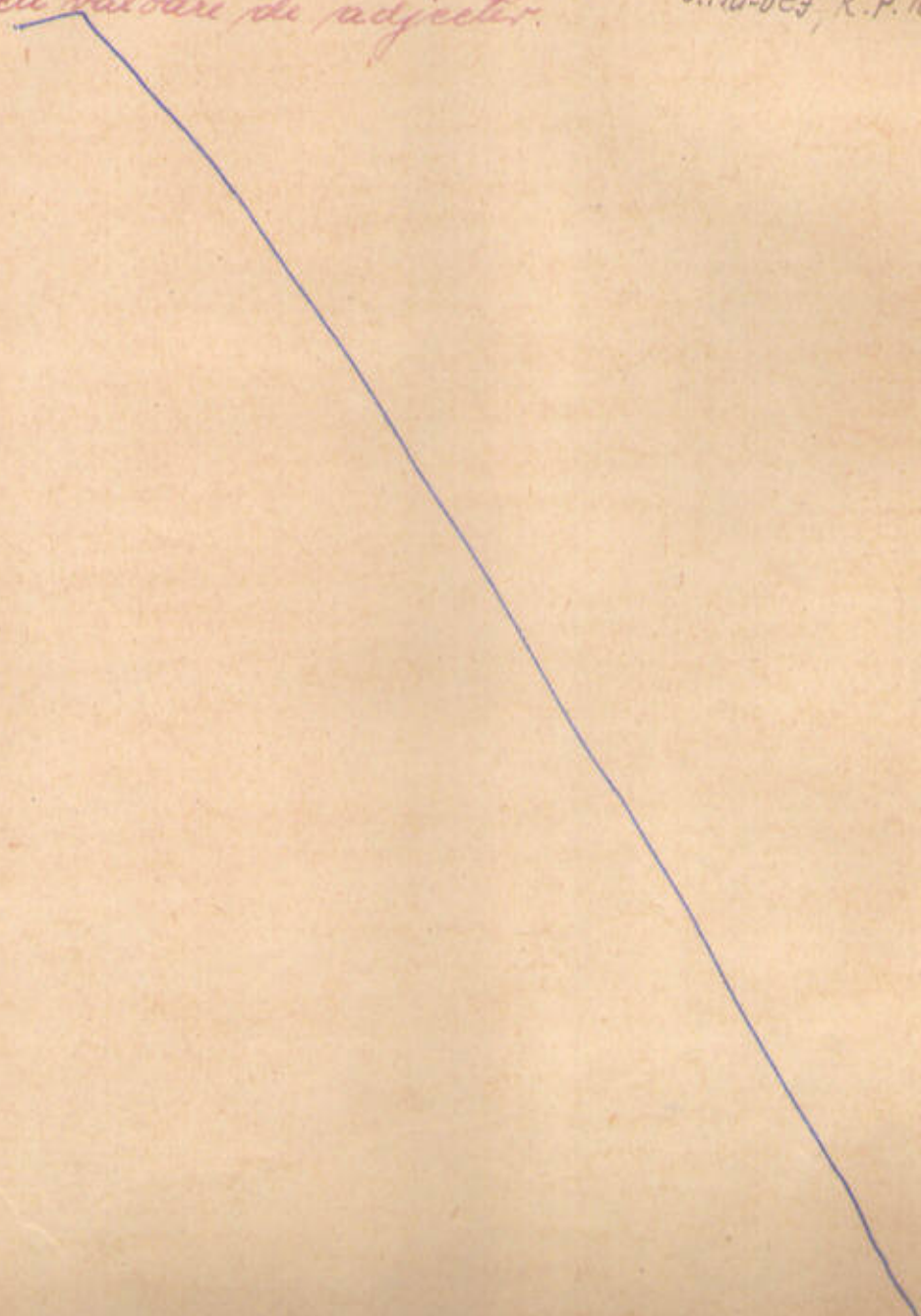
Sosind
cea mic... mult dorita și așteptata sară, amândoi
împreună porceasăm. CANTEMIR, IST., ap. HEM. 2018.
Cu mare nerăbdare de toți așteptata și au deslegat
întristarea noastră. DRĂGHICI, R. 1994. Ne pricinucști
o neașteptată bucurie, id. ib. 36.

F1 23/4.

Ajunge la o
căsuță omosentă, unde era așteptat. C. NEGRUZZI,
1970. Vie moartea așteptată, Ca o dulce mângâiere!
ALECSANDRI, P. I 16. Lăudă pe fiul de împă-
rat, pentru o așa nimerită și neașteptată alegere.
ISPIRESCU, L. 38. Încă un motiv al neașteptatei măsuri
sângeroase... era tocmai întoarcerea lui Dimitrie,
ascultarea spuselor acestuia în privința intrigilor
de la Poartă. IORGA, L. I 318. ~~Așteptat~~
attendu, inesperé, inopiné. D.D.R.F.

↳ Această criză este
așteptată... în U.S.A., și
în țările legate economic
de Statele Unite. GHEORGHE
GHIU-DEJ, R.P. 10.

- Participiul lui aștepta devine adjectiv
cu valoare de adjectiv.

ASTEPTĂTOR, -OARE adj. (Rar) Care

asteptă.

Mărturisă... asteptătoria (Incurie, ~~cuvințelor~~ la împărăția ~~conștientă~~ DOSOFTEIU, v. 8. 5., Vom fi asteptători de răspuns. N. COSTIN, ap. HEM. 2020.

(mai des) neasteptător [= marăbdător].

Ef. CDDE.

Lat

- derivat dela astepta cu suf. -(ă)tor.

ASTEPTĂTURĂ s.f. (Turcehit, rar) = asteptare. ANON.CAR., CIHAC. [Pl. - tūri.]

- derivat dela astepta, cu suf. -ătură.

ASTERIE s.f. (Zool.) = stea-de-mare.

Dict. [Pl. - terii.]

N. din fr. asterie idem.

ASTERISC s.n. Semn convențional

(de tipografie) în formă de stea (*) într'o carte sau într'un manuscris, steluță (prin care se trimite cititorul la o notă privitoare la cuvântul sau la pasajul după care e pus în text, iar în filologie, se pune înaintea acelor cuvinte, forme și ~~scrieri~~ care nu se pot atesta, dar care se pot reconstrui). [Pl. - riscuri. / Si: asteric.] — N. din fr. asteriscus, lat. asteriscus, grec. ἀστερίσκος 'steluță' (diminutiv ~~de~~ ἀστήρ 'stea'.)

→ rădăcini

asterisque idem,

ASTERNĂTOR, -OARE adj. (Rar)

Care asterne. CIHAC.

- derivat dela asterne cu suf. -(ă)tor.

ASTERNĂTURĂ s.f. (Rar, mai ales cu sens peiorativ) 1°. = asterne. CIHAC.

2° (Concretizat) Astermit (PONTORIAN), ceea ce s'a astermit ~~în vedere~~ pentru a te putea culca.

[Pl. - tūri.]

- derivat dela asterne cu suf. -ătură.

ASTERNE vb. III. 1° Trans. si refl. (= pasiv)

A (se) întinde sau împrăstia ceva pe jos (asa ca să formeze un strat subțire); a răspândi pe jos obiecte ~~pe~~ (ca să formeze un fel de covor, pe care să calce sau să treacă cineva). ~~Așternerea ca nisip [a unui loc]~~ PONTBRIANT.

~~subțire~~

H 233/4

Mulțimea de oameni așternă veșmentele lor pre cale, iară alții frângea stâlpi de leamne și așternă pre cale. MSS. (secol. XVII), ap. GCR. 1799. Ieșind Domnul din biserică, toate rufeturile aștern pe gios... năfrămile lor. GHEORGACHI LOGOPATES, LET. III 306/37. Așternându supț picioarele sale jăratec... MINEIUL (1776), 1862.
 Covorul e credință și de mulțumire. Că nu e numai pentru așternut. O este covor mare. PASTORAL. HEM. 2026. Peste frunzari toarnă țernă și peste țernă așterne o rogojină. CREANGĂ, P. 29, cf. 73.

Făt-frumos... își așternu mantaua pe năstipul încă fierbinte. EMINESCU, N. 24.

A pus să se aștearnă pe drumurile dela fieră la casele prof de Zakar, PAS, L. I. 121.

Frunza jos cădea, Pe pământ se așternă. Parcă venise toamna. SEZ. IV, 131, cf. id. I, 13. Fig. V (despre câmpii, drușuri, localități, etc) Câmpii s'astern în juru-i (lui Decembrie). TOMA, C.V. 67.
 ~~toacele înaintea~~ ~~de~~ ~~abrogul~~ ~~școlii~~ ~~așternute~~ ~~pe~~ ~~câmpii~~. DUNĂREAN, IV. 116.
 Vădu și portul Doctoresilor se acamăni cu al fărâșilor din satul Bogdănești, Borocosa, așternute pe valea Moldovei. SEZ. IV. 175

A supra Jugoslaviei s'a așternut gialgiile negre al marșalului ANA PAUKER, 23 Aug. 16.

Poet. Văpaia lunii se așterne pe scripi-toarele întinderi. VLAHUTĂ, N. 140.

[Tânărul] a spus după vreo zece minute, rupând tăcerea care se așternuse între ei: "Bine. Să rămânem prieteni". PAS, 2. I 96.

Parcă se așternea o frișetă de peștie peste locurile acelea. id. d. I, 74.

2° ^{Trans.} A face, a dura o trecătoare (un pod, un drum, etc.) pentru cineva. Pod de argint... le așternea. CANTEMIR, ap. HEM. 2024. Si spre iubirea celor lumesti un drum ne-așterne. TOMA, C.V. 113.

3° ^{Trans.} (Adesea conplinit prin: așternu scris, desen etc.) A așterne ceva (pe hârtie, pe șid etc.) a scrie, a compune, a picta, etc.
 ~~Ormai vești sortiri... lucrurile mai marilor s'at în minte adunându-se cu oclava a le însumă și celor mai pre urmă~~

Așternerea scuturilor

O parte [din se-minta] s'asternea pe stâncă și sa rodească în pitea. MACEDONSKI, O. I 61.

Se vor așterne peste noi... găpetile litărie. BERILIC, V. 32.

vătosi... în palmă le puind, spre locuirea, avându-
cala și asternerea lor a-i îndemna și a-i învăța
au început. CANTEMIR, HR., ap. HEM. 2025.

1 a

Este dator la cercetă toate pri-
cintile... lor, să le așternă în alcătuirile istoriilor
impărătești. E. VĂCĂRESCU, IST. 246. S'asternem pe
hârtie tot laude pompoase. C. NEGRUZZI, II. 216.

[La Persi] legiuni de zugrăvi și de pietrari erau
osândiți ca să așternă (- aștearnă) pe ziduri [scene
vânătoarești]. ODOBESCU, III. 80. Au zis cu jură-
mânt, că ei aste scrisori Le-au așternut întocmai
după dictarea voastră. Fig. A desfă-
șura (o pără, o plângere, etc.) înaintea cuiva, a face
o expunere. Felurite planuri... războinice....

I. NEGRUZZI, VI. 480.

asterneam... în mintea mea. N. GANE, ap.

TDRG. In curte la Mihnea-vodă, Nemerit-a,
poposit-a, Măre, trei moșnegi bătrâni... Și părăse
pe Dobrișan, Naintea lui Mihnea-vodă. Și din gură
ce-i spunea, Păra cum își așternea? TEODORESCU,
P. P. 473.

Reflex. (=pronominale).

4° (Despre oameni și obiecte sau despre
obiecte care par a sta în picioare; mai
ales complinit prin "la pământ" sau
"pe jos") A se întinde, a se culca pe pământ (în toată lungimea sa).

Mă aștern
undeva - mă așez. I.B. în copaciu... se așter-
nuse... la pământ. PANN, P. V. II. 58. Plutonul se
asterne la pământ. CAMILAR N. 73. Expr. (învechit)

A se așterne de tot = a se pleca cu un
lucru în fața cuiva. Ne-au
văzduț pe noi... în mâinile
lor, ca să ne așternam de
tot înaintea lor. BIBLIA 16
ap. HEM. 2021.

Un copaciu...
se așternuse... la
pământ. PANN, P.V.
II. 58. t...

Fug despre cel; complinit (prin drumului, etc.)
A fugi atât de repede, de par'că atinge
pământul cu pântecul.

Iară erghelile Petreceau câmpiile, și de-a-
lungul răurilor S'asterneau pustiuilor. EMINESCU,
L. P. 123. Alei, murgul meu
voinic! Așterne-te drumului, Ca și iarba câmpului.
La suflarea vântului! Murgul mic se așternea
ALECSANDRI, P. P. 74. (câmpul) fetei compari

Ci fie-asa! Pegasul
meu așternute la drum
BENIUC, V. 39.

la dau): Calcă, murgule, lupește, și te-așterne
purește, Că zărește în bătuță Mândra mea cu mie-
re'n gură. 248. Și pe cal turbat sărea, și s'a-
șternea drumului, Ca și pana vântului. POMPEIU,
D. 32.

prin asociere cu "a fugi ca vântul") Fug caii duși
de spaimă și vântului s'astern. EMINESCU, P. 213.

A se așeza. L.B.

Fig. A începe cu tot dinadinsul să
face ceva, a se apuca cu temeinic de
ceva; cf. a se pune sau a se așeza pe ceva.
S'au adunat

cu toatele la priveghie, și unde nu s'au așternut pe
mâncate și păute, veselindu-se împreună! CREANGĂ,
P. 34. Se așternură pe lucru.
VLAHUȚĂ, D. 6. Sub castani, oamenii s'au așternut
pe vorbă. DELAVRANCEA, ap. HEM. 2023.

M'astern pe sedere = mă pun să șed pentru
mult timp. PAMFILE, J. II. Si iarăși te-ai așternut

Un copaciu...
punte popina

ALECSANDRI, P.P.

pe

pe sedere acasă. PAS. Z. I 299. | Trans. (rar) Să-l
ce mai avocatură îi astern. GIB. Mi-
HAESCU, ST. 198.

5°. Trans. A culca sau a trânti pe
cineva la pământ. ↗

1a

Ce nu ți-a trecut prin minte
ai pătit într'un minut, Cu necinste și rușine la pământ
te-a asternut. PANN, E. II 122. Roșul (= calul)
nimic nu făcea... Numă'n tașturi se umflă și de
parte l-ascârleș, Fierca'ntr'insul cătrăneș, Mort pe
jos îl asterned. TEODORESCU, P. P. 523. | ~~Pușca~~ A
culca la pământ (cu o lovitură), a ucide. (În sensul
acesta și: astern pământului etc.) Unii frâng poarta
și astern pe căți îi întâmpină'n cale. COȘBUC, X.
243. Așterne câmpului șapte din corbi, idem, X.
15. | A întinde pe cineva pe jos spre a-l da bătaie.
Jelulorii au imblat fugari prin pădure, de frică,
că-i călă să-i aducă la curle și să-i aștearnă la
scară. ȘEZ. IV. 18.

H-1 122/26
1a

6°. 1a întinde pe jos (paie, foale,
etc.) spre a face cuiva un culcus. cf. aster-
ment. Trans.

Să-i
astearnă ceva moale, Ca să nu-l doară... MARIAN,
SA. 256. (Fig.) Dacă'm văst că nu mai vii,
Puseu dorul căpătâiu, Urubul mi-l asternuiu... JAR-
NIK-BĂRSEANU, D. 144, cf. ȘEZ. I 11.

¶ Absol. A face patul, a
pregăti (cuiva) loc de culcare. Au asternută lui
Saul în foisor. BIBLIA (1688), 201. Mult bine mi-eră
la ea, Că mi-asterna la răcoare și mă'ntraba ce
mă doare. ALECSANDRI, P. P. 238. Pe vatră mi-a
asternut. JARNIK-BĂRSEANU, D. 236. Îmi asterne să
mă culc. DOINE, 137. Expr. prov. Cum îți vei
asterne, așa vei dormi. ZANNE, P. III 4. In defi-
nitiv, treaba lui cum își asterne
asa doarme. CALINESCU, E. O. I 31.

• Casă n'are, nici ce-mi asterne.
Pietrele mi-s pâne. ȘADO-
YERANU, N. F. 19.

| A asterne la cai (PONTBRIANT)
a pregăti culcusul cailor. Trans.
Astern patul = a face, a pregăti
Astern patu' să se culce. DOINE, 73.

Au primit porunca ... să astern
paturile în cele două odăi de
oaspeți. ȘADOYERANU, N. F. 70.

Astern masa = a pune, a pre-
gătesc. S'astern masa și patu'. MÂN-
DRESCU, L. P. 107. | VA pregăti cuiva
ceva. Vicle sugurile Filicului mari

✓ Fig.
nt.

primejdii îi așternea. CAN-
TEMIR, IST. 351. Ța, cum sânt
unele firi! Tu ești faci bine și
ele îți aștern moarte! SBIERA,
P. 86.

Ț

7° Trans. A acoperi (peste
mnu

tot/cu Toată acea grămadă de artiști...
care au așternut... toți păreții Italiei cu nemuriloa-
rele lor picturi. ODORESCU, ap. TDRG. (Poet.) Luna
plină Le așterne drumul cu flori de lumină. BOLIN-
TINEANU, ap. HEM. 2020. | A așterne cu pietriș o
șosea. Cf. ~~asternere și așternut~~ | Refl. A
se acoperi (de tot). Masa se va așterne cu tot felul de
mâncări. RETEGANU, P. 1. 62. | Refl. (= pasiv)
Apartamentele nevastei lui... se așternură pe jos cu
covoare. C. NEGRUZZI, I. 73.

+ (Poetic)

→ așternut² (4°).

[Pres. ind. aștern.]

— Din lat. asternere, a întinde lângă sau aproape
de* (= ad și sternere, a așterno*: alb, străn, pie-
montez sterni, a pardosi*, tessinez sterni, a așterne
vitelor*, sard. isterriri, a desface snoșii, așternân-
du-i pe jos*, engad. sterner, valon sterni).

ASTERNERE s.f. Acțiunea sau faptua
de a așterne. ↑ | √ Cei mai vechi scri-
tori... lucrurile mai-marilor săi în minte aducân-
du-și, cu sloce a le însușina și celor mai pre urmă
viitori... în palmă-le plind, spre tocmirea, orându-
cala și așternerea lor a-i îndemni și a-i încăța
au început. CANTEMIR, HR., ap. HEM. 2025. Așter-
nerea socotelelor = bilanț. ~~bilanț~~ Așternere cu
nășip [a unui loc]. ~~sublagă~~ PONTBRIANT. [PP.
-tăneri.]
— Infinitivul lei așterne devenit abstract
verbal.
— Abstract verbal al

✓ Scriere, compunere.

↑ | √

Ță

o (Învechit)

→ PONTBRIANT.

ASTERNUT s.n. Participiul lui

asterne devenit abstract verbal. 1. Ac-
^{sau faptul} tuinea de a asterne; asterne.

Covorul e mediu
si de mai mult ca
a... numai pentru a
ternut, ci este covor
magic. PANN, op. H
2026. Ogrinji, de
asternut la site

2°. (Cu inteles concretizat) Lucruri in-
tinsc (pe jos si mai ales pe pat) ca sa se
calce cineva pe ele sau in ele, straic sau
rufe de pat; ~~pat~~ ^(uneori) pat. Cf. strat.

Lau in toate
nopti[ile] stratul meu, Cu lacramile mele asterne-
tul meu uda-se. PSAL. SCH. 146. (sau lacrimile
mele m[eu] ~~moie~~ asterneatul. DOSOPTEIU, PS. 232.)

S'au vorovit o seamă de bo-
ieri... și, la așternutul lui, unde odihnea, l-au omor-
rit, în cetatea Sucevi. URECHE, ap. HEM. 2028. Au
prins și pre Ilie Cantacuzino..., numai cu cămeșa,
descult... că se tâmplasă de nu știa nimică și dor-
mea în așternut. NECULCE, LET. II 317/27. La scaun
împărătesc și la așternutul ei dărbat de treabă...
alegând, ...s'au cununat cu dînsul și l-au așezat la
împărăție. CANTEMIR, HE. 380. El se afla în fundul
colibii, săzând pre un așternut de paie. BELDIMAN,
N. P. II 70. Așternutul... eră umplut cu peri de cal.
DRĂGHICI, R. 77.

Iată așternutul său; perna cusută ac mine încă
tot o are... C. NEGRUZZI, II 28.

Vânătorii n'au avut grijă a-și aduce
așternut și merinde în căruță. ODOBESCU, III. 18.

Cum a venit împă-
ratul de la vândtoare, s'a pus în așternut. CREAN-
GĂ, P. 97.

Sică și frică trebuie să-i fi
fost Sultanei de el, de așternutul
lui. DEMETRIUS, A. 7. Vreau să-mi
pun sub așternut Busuioac și min-
tă. TOMA, c.v. 63. Ghemuiti pe aster-
nături joase, de crăci murdare. CA. PE-
TRESCU, V. 59. Până diseară, când o
să intre [mireasa] în așternut, ase o
să rămână împodobită. STANCU, D. 137.

Mă cule sara'n așternut. SEZ. II, 9.
Se ridicară din așternături. NEVEANU, P. 13.

(Regional)
3°. Un fel de cergă sau tol țără-
nesc (de învelit).

Dozobitele fe-
luri de fesături țărănești sânt: velința ori scoarța...;
așternutul, în patru ițe, fesut în ochiuri și în vergi,
urzeala de lână văpsită. (Dit. Tolocorman, Galati)
HEM. 2027. Blandă lungă, moale, Cu samur în
poale, Și un așternut, Cu aur fesut. ALECSANDRI,
P. P. 121.

(Regional) Scoarța de pus
pe pereti. ALRM. II/I h. 365.

4°. Calcuș. Așternutul [vitelor] trebuie să fie totdeauna
foarte îmbelșugat. I. IONESCU, C. 17.

H 77/12

H 70/25

1/2

1/...

1 ti

Se ridicară din
așternături. RETE-
CANUL, P. I 13

Se scula bosumflată din
așternut și se lăsa pientănată
și îmbărcată. SAOVEANU, N.F. 8.
Mănușă... a țis tata... să
gătească așternut pentru amănățul
nostru, io. 16. 16. Mi-am căl-
așternutve afară în cerdac.
io. 16. 57, cf. 74, 86, 135.
Pui, lua li-or droce...!
Mănușă omu e sălăd o în
așternut. PAS, L. I, 70.

H 3/18

(Uneori fig.)

5° (Trunchit) Lucru întins sub picioarele cuiva spre a călea pe el.

Voiu pune vrăjmașii tăi așternut picioarelor tale. APOSTOL (Buc. 1688), ap. GCR. I, 1027

H 263/20

A pus să se aștearnă pe aram... prof. de Zahăr... în așternut gros de sprays în mătase. PAS, I, 121.

6° (Tipogr.) Coatele de hârtie pe care se face potriveala în mașină. G. IONESCU, C. T. 407.

7° (Pesc.) Pari de fier cu care se fixează gardurile de baraj; „canti de fier”. ANTIPA, P. 577.

[Pl. - nuturi și - nute (IORDAN, L.R.A. 73).]

- Participiul (lui așterne) devenit abstract verbal - Abstract verbal al

ASTERNUT, -Ă adj. p. Tutins,

desfășurat sau răspândit pe jos (spre a

Isau

călea pe el) și în pat (spre a se culca pe el). Niște foale rupte, așternute pe lăști. CREANGĂ, P. 73. Căvări... acoperite cu fel de fel de iarbă mărunțică, de păreau că erau niște covorașe așternute. ISPIRESCU, L. 243. Dar pe pat ce-i așternut? Iarbă verde de pe Prut. SEZ. I 139. Fig. Vorba și portul Dolheștenilor se asemănă cu al săranilor din satele Bogdănești, Borocșa... așternute pe valea Moldovei. SEZ. IV 174.

1 un Hen

1 un

p Si ruri de gutui așternute pe jos. DUMITRIU, B. F. 55

Tractoarele înaintau ducându-l de-a lungul șoselei așternută pe câmpie. DUMITRIU, L. V. 1165

1 un

H V. L.

2° (Despre pat sau masă) Făcut, pregătit, întins.

Cine aie până a mâini să scrie din nou așternut așternut aici. PAS, I, 133.

De-aici până la munte, Tot paturi așternute (Holde*). POP. (Transilv.), ap. HEM. 2026.

H 122/5

3° Acoperit. Harabale. așternute cu foluri. I. 10- NESCU, C. 122. Odaie așternută cu scoarțe. HEM. 2025. De-acasă primeau scrisori așternute

1 un ↓

numai cu lacrimi. CAMILAR, N. 370.

4° Pardosit. Drumuri așternute cu piatră. BĂLCESCU, M. V. 6.

- Parti cipiuil lui așterne devenit adjectiv. cu valoare de

ASTEROID s.m. și n. (Astron.) lic

corp cereșc (nume dat micilor planete dintre Marte și Jupiter, aeroliților, stelelor căzătoare, etc.). [Pl. - izi și -ide.]

- N. din fr. asteroïde idem (grec. ἀστροειδής, asemenea cu o stea*)

ASTFEL adv. 1° (Adverb de mod) Aşa, în felul, în chipul sau în modul ~~ană~~ acesta (pe care ~~mi~~ l-am arătat, îl arăt sau îl voi arăta). (În opoziție cu altfel)

Si-ades atunci un glas de jale Soptind s'aude astfel prin vânt: „Tu ce spui...” ALECSANDRI, P. I. 24. Pe-un jeț tăiat în stâncă stă japân, palid, drept, Cu egrja lui în mână, preotul cel păgân. De-un veac el stăde astfel, de moarte-uitat bătrân. EMINESCU, P. 204. În sfârșit s'a hotărît a se duce în toată lumea, să-și caute bărbatul. Și hotărîndu-se astfel, a zis: „Doamne-ajută!” și-a pornit. CREANGĂ, P. 89. Calul... se scutură... și rămase... gras, trupeș și cu patru aripi. Văzându-l Făt-frumos astfel, îi zise: „De azi în trei zile plecăm!” ISPIRESCU, L. 31

1/2

(Când se referă la cele spuse înainte și introduce o prop. consecutivă, atunci are sens apropiat de:) (asa) încă. (În cazul acesta este adesea precedat de și sau urmat de că)

✓ sau concluzivă

Mintea... le comentează... și astfel se face ajutătoare Provedinței. BĂLCESCU, M. V. 5. Luând „Istoria Românilor” de Petru Maior, ajutat de abecedarul urgisit, în puține ceasuri am învățat a citi... Astfel Petru Maior m'a învățat românește. C. NEGRUZZI, I. 113. Îl vede azi, îl vede mâni, Astfel dorința-i gata. EMINESCU, P. 260.

L H,

Se lasase un ger teapăn, astfel că avea nevoie să-și desmortească oasele murea. PAS, Z. III 128.

Se izbită... astfel că scumpă cu cinet. id. L. II, 54. Macina cea roșie răvășă înaintul împrejmuirea cu un răsac nănis astfel că caneele nici nu-și dădură seama cât puțin era acolo. DU-MITRU, B.F. 71.

Prin urmare, de aceea. Frumosi erau și, astfel, de moarte logodiți. EMINESCU, P. 214.

Atunci, în cazul acesta. Cu mine nu te însoți, Că astfel nu-i vădubi. ZANNE, P. IV 211.

2° (Exprimă o comparație) Așa. Era de o frumuseță fioroasă. Astfel trebuie să fi fost Didona, când hotări a se îngropa sub ruinele Cartaginei. C. NEGRUZZI, I. 51. (Mai ales în corelație cu ca, precum, uneori făcut mai expresiv prin adăugarea unui tot) Ca o stâncă... Ce... se rostogolește... Astfel crunt ostașul mieu își izbeste calul său... ALECSANDRI, P. II. 15. Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate. EMINESCU, P. 221. Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze... Astfel într'a vecinicii noapte pururea adâncă, Avem clipa, avem raza... id. P. 223. EMINESCU.

O bătrână, as' fel cum mă vezi pe mine, Nici la degete-mi al mic, nu te poți pe tine. PANN, op. GCR. II 361.

H ie

Î
putem lăsa
atâta,
aște.

d Nu e drept să fie astfel răscălat. DU-MITRU, B.F. 39. Astfel arară în acvărata ei lumina linia solnică a lașăruului imperialist. GHEORGHIU-V. R.P.S.

Abătina, astfel cum
10 12

3°. (Adverb de grad) Aşa, atât (de tare, de mult), în aşa grad (mod, chip, fel). Oare ~~...~~ va suferi să se calce ast-fel jurământele? C. NEGRUZZI, I. 51. Cum de micăteva zile s'au schimbat ast-fel lucrurile? ISPIRESCU, I. 9. (Urmat de încât, de că) Vorbî ast-fel, încât robi toate inimile. id. 1238. Se urcă în sus şi căzură palatul strălucind ast-fel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. id. 127.

+++ gradatie)
H
H
H 39
Lib.

4°. (Cu funcţiune adjectivală. Se leagă totdeauna de subst., la care se referă, prin prep. de; poate fi precedat, la sg., de articolul nehotărît) Asemenea, aşă (de), atât de.

Să nu-ţi mai scape din gură astfel de vorbe nebune! C. NEGRUZZI, I. 146. Ce bine va aduce o astfel de schimbare? ALEXANDRESCU, M. 6. Multă vorbă se făcuse la palat... despre o astfel de batjocură ne mai pomenită. CREANGĂ, P. 84.

|..... | mai

Marxismul a rămas
steril în țara lui de
bază, tocmai din
lipa unor astfel de
personalități complexe,
care să poată aplica
în succes teoria. URSAN, I. 9

O seră iubitoare... O astfel de seră ar fi trebuit să aibă măcar o presură.
DUMITRIU, B.F. 45.

Badin meu, tânăr diac... Serie două-trei rânduri... Şi mi se plimbă prin casă, De la inimă fierbinte Zicând ast-fel de cuvinte: „Atelele, Doamne sfinte...! Mai aşează-mi gândurile, Să-mi isprăvesc rândurile...” IARNIK-BĂRSEANU, D. 49. In funcţiune adjectivală sau se declină ast-ult astfel: Înaintea astorfel de principii mă închin, sau, mai ales, se declină articolul nehotărît, pus înaintea lui astfel invariabil: Înaintea unor astfel de principii mă închin.

H nu corespunde pop. ne
[Accentuat si astfel!
In funcţiunea ad-]

Caliniat

Si: (Mold., Bucov., si o parte din Transilv.) ăstfelu adv.; (în vorbirea repede) ăs'fel(iu) adv.]

— Compus din ast, -ă (3°) şi fel (fel, ung. ~~...~~ fela, alv. fela, off. etc. idem). Formaţia ~~...~~ aceasta, foarte des întrebuinţată azi, apare în literatură humană în secolul al XIX-lea şi lipseşte aproape cu desăvârşire în poezia pop. Cf. acest fel, în felul acesta, într'ast fel etc.

H scabia

ĂSTFELIU adv. v. astfel.

ASTIGMAT, -Ă adj. (Med.)
Atins de astigmatism. | ~~Subst.~~ Persoană
care suferă de astigmatism.

- N. din fr. astigmat idem.

H (Substantivat)

ASTIGMATIC, -Ă ^{adj.} afectat de astigmatism, DICT. I
(Fiz.) Imagine astigmatică = imagine deformată
a unui obiect ~~proiectată~~ produsă de un sistem
optic care prezintă aberația de astigmatism. ~~de~~ alte în
fizică
LEX. TEHN.

- N. din fr. astigmatisme idem.

ASTIGMATISM s.n. Imperfecțiune a ochiului
(sau a unui instrument optic) provenind din inegalitate
de curbura a cristalinului (sau a lentilei) ~~și~~
ochiul atins de astigmatism, pe când privește o su-
prafață castrilată ... nu vede lămurit decât ori
liniile orizontale ori pe cele verticale. BIANU, D.S.

[Pl. astisme.]

- N. din fr. astigmatisme idem.

AȘTINĂ s.f. (Cuvânt cu înțeles neprecizat)
Oțul pe unde-l trecea? Se la Celi că da și
aștina morii lua, Fot calabăcul trecea.
La mireasă c'ajungea. MAT. FOLK. 53.

[Pl. astine.]

ASTIU s.? (Barat) Numele unui anumit fel de cusătură. ~~Viciu~~ Viciu, GL. Cf. germ. Stielstick.

ASTIUZ s.n. (Regional) Unealtă. VICIU, GL. cf. PAMFILE, i. c. 115. [Pl. -Zuric.]
- Sin mag. eszköz idem. VICIU, GL.

ĂST'LAIT, ĂSTĂLALTĂ pron. v. ăstălalt.

ASTM s.n. v. astmă.

→ datorită

ĂSTMĂ s. f. (Med.) ~~Asthma~~ Sufocare intermitentă ~~atribuită~~ unei nevroze a organelor respiratorii, însoțită de înecăciune, năduf, stenoz. Am fost foarte greu bolnav... M'au apucat niște atacuri de astmă așa de violente, încât fiecare amenință să-mi stingă suflarea. ap. MAIORESCU, CR. III, 68. [Pronunțat ~~astmă~~ adesea (și scris uneori și) ~~astmă~~]
- N. din lat. asthma (< grec. ἀσθμα), idem.

[Pl. astme.]

[astmă. / Si: astmă s. m.]

ASTMATIC, -Ă adj., s. m. și f. (Med.) ^{1o} Adj. Căușat de astmă; care suferă de astmă.
2. Subst. Persoană care suferă de astmă.
Un astmatic trebuie să doarmă ~~în~~ fără foa.
[Si: asmatic, -ă ✓]

✓ adj., s. m. și f.

- N. din lat. asthmaticus, -a, -um idem.

ĂSTĂTOAMNĂ loc. adv. v. astă-toamnă.

ASTOI vb. IV. (Regional) Refl. 4 se liniști (RAȘCA, GL.), a se astămpăra (COMAN, GL.). [Rez. ind. astoiesc, astoi.]

ASTOI vb. IV. v. astoi.

cu unu din fr. asthma?
Pe do!

Au e carul să-l
trăgă la astoi,
m, să lăsa, nu
deu în mână?

higur!

Da!

ASTRĂGACIU s.n. (Cism.)

Instrument (de ciobotarie) în formă de lănt, servind la întins talpă "mollovinească" (CREANGĂ, SEZ. VIII, 156) sau în formă de lemn cu cârlig folosit pentru întars cu mâca pe fată, după ce erau cusute pe dos. (HEM. 190f, TDRG.)

Garda, robotind și și noapte, se prostăvea pe cuplor, între sanuri, calupuri, astrăgaciu, bedreag, dichiciu și alte custuri lăioase. CREANGĂ, A. 81. [Si: (și) astrăgaciu] TDRG.
— Etimologia necunoscută. (După o comunicare a dlui A. BYHAN, pare a fi cuvânt de origine slavă, cf. bulg. străgac = gratteur, slov. ostrgăca = Schabmesser.)

[Pl. - gaci.]

3.7.

ASTRĂGAL s.n. 1. (Anat.) Os al tarsului, de formă cuboidă; arsic.

2. (Arhit.)

Brâu (la partea de sus a unui stâlp al unei coloane). Această încăpere era o sală... despărțită la mijloc prin stâlpi rotunzi... Din brâu superior, adică din astragalele stâlpilor și din căpătâile ascuțite sau consolele bolților de pe pereții laterali, se porneau... numeroase ciubuce sau nerpyre. ODOBRESCU, I 442. [Pl. - gale și - galune.]
— N. din fr. ant. astragalus (gr. αστραγάλος, astragalos, idem).

1 sau

ASTRĂGAN s.n. v. astrahan.

ASTRAHAN s.n. 1. (Numele unui oraș din Uniunea Sovietică, așezat pe Volga la vărsarea în Marea Caspică. Regiunea din jurul acestui oraș fiind vestită pentru rasa ei de oi, a dat p. ext.)

Hârsie de miel din rasa oilor de Astrahan (cu părul creț și mătășos). Piele de astrahan, pentru căciuli negri. I. IONESCU, M. 701. Era lână, cu părul lustruit și creț ca o piele de astrahan. DELAVRANCEA, ap. HEM. 1901.

Cred că asta trebuie dată la urmă (Elini!)

1 a / 2

6. Excursiile mele de mărșuri noi de astrahanuri de Blănari AMAR, 4.5, 97.

Port cămășă de tulpon și căciulă de astrăgan. CIAUSANU, V. 59, cf. 57. | Haină de iarnă făcută din piei de astrahan.

2. Nume a două varietăți de mere varietate: astrahanul alb = cu pielețea albă verzuie cu dungi roșii și miezul alb; astrahanul roșu = cu pielețea de culoare roșie-nchisă și miezul roșietic, ib. Cf. LEX. TEHN.

[Bot.] Compuse: 1. varietate de mere varietate,

[Calmat]

[Pl. (rar, mai ales ^{ed} 2°) - hane și - hănuri. / Si: (pop.) astrăgan s.n.; astrahan s.m. (pl. - hani).]

— N. după numele orașului și provinciei rusești Astrachan.

ASTRAL, -Ă adj. (Rar, la unii poezi mai noi) De astru, a(l) astrilor, de stele. Altona dat li-i să săză sus la cîrmă, la steaguri, Sbor de albatrosi să pinoască si astrale meleaaguri. TOMA, c.v. 208. Eu astrulul căntărat, Inghet!, Cad din lună, id. ib. 392.

- N. din fr. astrele idem.

Frabur?
It!

ASTRALIT s.m. Explosiv detonant de siguranță, mai puțin crizant decât dinamitele și neproducînd gaze vătămătoare. cf. LEX.TEHN.

2° (Chim) Sticlă opacă, colorată în roșu, întrebuințată în Evul Mediu la confecționarea mozaicului și a vaselor de pret; ~~MIKA~~ hematinon, cf. LEX.TEHN.

[Pl. liti.] Si: astralită s.f. (pl. - liti) NOM. MIN. 216.]

- N. din fr. astralite, germ. Astralit idem.

ASTRÂNGE vb. III. ↓ (Ban. si Ardeal; mai de mult si în Mold.) A strânge la delta, a aduna^{tr} (conu. LIUBA), a aduna, a strânge (ceva) de pe jos^{tr} (ap. HEM. 1902), a strânge la sine, a îngrămădi, ~~mulțumi~~ a economisi, a întruni, a uni, a împreuna.

Du-
cându-să preutul cu Evdochisa la casa ei, astrânsă toată bogata ei bogăție și o au dat pre mâna lui. DO-SOFTEIU, ap. HEM. 1903. Stoiniceș... mai fluieră odată, Să vină și a lui coală, Ce-i prin codru' mprăștiată. Apoi, deacă s'astrângea, Stoiniceș porunci dădea... RETEGANUL, TR. 45.

Iacă viniți și iau prin codru, să-mi astrâng născă uscături pră iarnă. (Măidan, Ban.), JAHRESBER III, 283 (cf. GLOSAR).

Lemne din codru-astrângea și un foc mare făcea. CORCEA, B. 22.

Dorul mândrii cu al meu Să-l astrângă Dumnezeu și să-l facă un ciuciușeu, Ciuciușeu cu apă rece, Cino-o bec, do dor îi trece. f. HODOȘ, C. 41.

(EXPS. prov.) Cine nu astrânge la tinerețe, nu va avea ce mânca la bătrânețe. ZANNE, P.V. 611. [Pret. ind. astrâng-]

Trans. si Refl.
mum
(a pironi) k

Nu l considerăm
variantă la
STRÂNGE?
ca aș putea
face de pe jos
etc.
Cred că nu
după Jod

li
li
la
H'

- Din a- (lat. ad, cu sensul de la un loc)

Cuantică e învechit!
Sei e varianta feminin
cu -e-
filari

(despre persoana)

ASTREINĂ vb.I. (Invechit) Trans. și intrans.

↓ (= pronominal)

refl. ↓ A (se) înstrăina. Astrienădz =

abalieno. ANON. CAR.

Actiuali
/cu păcătoșii PSALM. 60. 176 (înstrăinat) -
1902. astriinți sunt păcătoșii, ap. HEM. 1902.
Așa s'ami astriinat a fi deia de adică. MSS. (secol.
XVI?), ap. HEM. 1902.

Voi, nemulțămitorilor, di insul vă lepădat (= lepădarăți) și căzut (= căzurăți) din darul lui și de împărăția cerului vă astriinat (= astriinarăți). VARLAAM, C. 283. [Prez. ind. astrein

și astreinet. / Si: (regional, învechit) astriină

vb. I. ~~astriină~~ ~~astriin~~ ~~astriin~~ ~~astriin~~

1. a

Derivat dela
- Bonivat străin, cu ajutorul prep. a.

ASTRIINA vb. I v. astreina.

ASTRIINĂT, -Ă adj. } v. astreinat.

ASTRIIRĂT, -Ă adj. } v. astreinat.

ASTRINGENT, -Ă adj., s.n. 1.°

Sau a contractează țesuturile (organice), care face gura pungă; cf. stîfos. Piatra-acră e o substanță astriingentă.

2. S.n. (Chim., Med.) Numirea generală a medicamentelor care, coagulând albuminoidale, opresc secrețiunile și hemoragiile și sunt întrebuințate astfel la răni și la boalele de piele. ENC. AGR. I 72. Acidul tanic, acidul acetic, scoarta de stejar sunt astringente.

[Si: adstringent, -ă adj. ENC. AGR.]

- N. din lat. astringens, -entis (part. prez. al verbului astringere = a strânge).

ASTRINGENTĂ s. f. ~~astriingentă~~ Proprietatea substanțelor astringente, cf. TEN. 148, 153. - N. după fr. astriingence idem.

ASTREINAT, -Ă adj. (Invechit) Înstrăinat. Astriinat fură păcătoșii, PSALM. SCH. 176 (înstrăinat) - CORESI ap. HEM. 1902. Așa s'ami astriinat a fi deia de adică. MSS. (secol. XVI ?), ap. HEM. 1902. 16 [Si: (dial.) astriinat, -ă (în textele cu rotacism) astriirat, -ă.]
- Participiul lui astreina devine adjectiv cu valoare de

ASTROFIZICĂ s.f. Ramură a astronomiei teoretice, care folosește anumite metode fizice pentru cercetarea structurii și mișcării corpurilor de pe bolta cerească. LEX. TEHN.

- N. din fr. astrophysique; germ. Astrophysik idem.

ASTROFOTOGRAFIE s.f. Diviziune a astrofizicii. care folosește fotografia pentru determinarea numărului stelelor de pe bolta cerească și pentru întocmirea catalogului stelelor. LEX. TEHN. | ~~Clizeul~~. Clizeul, fotografie făcută în acest scop. [Pe. - fi.]

- N. din germ. Astrophotographie idem.

ASTROFOTOMETRIE s.f. Tehnica măsurării intensității luminoase a stelelor. LEX. TEHN.

- N. din fr. astrophotométrie ~~idem~~, germ. Astrophotometrie, idem.

ASTROGRAFIE s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea stelelor. LEX. TEHN.

- N. din fr. astrographie ~~idem~~, germ. Astrographie idem.

ASTROLAB s.n. (Astron., Astrol.) 1°

Instrument care servea înainte vreme la măsurarea înălțimii stelelor deasupra orizontului.

(castăni înlocuit prin sextant și teodolit)

2°. Planisferă a cerului sau a pământului (CADE)

Astrolab este dinie de aramă sau de lemn, în care drumul stelelor se arată. (CANTEMIR, IST. 8.) Și așa Filul la acel vrăjitoriu mergând... și de lucrurile ce auzise întrebându-l, el răspunse: Asupra ta..., vraja rău nu arată, iară asupra Inorogului... Corbul toată vraja spre rău i-au întors, pre carile până mâni (precum astrolabul meu arată) sau în ignanie (-exil) îl vor trimeate, sau și altă cerș mai rău îi vor face. Id. 16. 350.

la

la

[Pl.-labe - / Si : (învechit) astrolăv(iu) (astrolăvciu) s.n. (pl. -labe / si -lavii).]

Astrolabe

- N. din fr. astrolab (lat.-med. astrolabus < grece. ἀστρολάβος, din ἀστρον „stea, constelație” și λαβάνω „iau, prind”. La Cantemir de-a-dreptul din grece.)

ASTROLĂTRIE s.f. Închinarea la astre. DICT.

- N. din fr. astrolâtrie idem.

ASTROLĂTRU, -Ă s.m. și f., adj. {Persoană} care se închină la astre, care adoră astrele. DICT.

- N. din fr. astrolâtre idem.

ASTROLĂV(IU) s.n. v. astrolab

ASTROLOG s.m. Cel care practică astrologia, cititor în stele, zodiac, solomonar.

La acesta lucru, întâi cu astrologhii să facem se cade, carii, cele adevărate firești și cerești trupuri mai curat vrând să arate, niște sințe... și niște trupuri și locuri, carile nici în coriu, nici în fire se află, pun. CANTEMIR, IST. 91. Constantin... s'au sculat cu mari oști s'au mers asupra Bolgarilor, mai cărtos îndemnat fiind de Pangrație astrologul, carele adevărată biruință îi giuruja. Idem, HR. 348. Cometă... De ce vrei să arzi globul ce noi îl locuim?... Mai dă-ne un mic termen de zece mii de ani... Azi, topește numai a inimilor ghiată și arde astrologii ce lumea înarozesc. ALEXANDRESCU, M. 179. [Pl. -logi și (învechit) -loghi.]

- N. din lat. astrologus (< gr. ἀστρολόγος „astro-nom” și „astrolog” din ἀστρον „stea, constelație” și λογία „scoțesc”).

la

Aici dară ved
vecea mării ta pă
verile astrologhilor, F. M. S
Tată și ale acestui 16 84 an
de la nasterca seimara
prograsino asupra 40 alena
a 4 astrologhi de bitu raiian
scose. 16. 22. cf. 23, 29.

ASTROLOGHICESC, -EASCĂ (adj. *(Invechit)*)
 De astrologie, de astrolog; astrologic. *Lacomul și sătâl, flămând este; și lăcomiea nici în hotarele gheometricești se oprește, nici de excentrurile astrologhicești se covârșește... nici în grammatică... cuvântul „agiunge” au învățat.* CANTEMIR, IST. 45.
 — N. după lat. astrologicus (grec. αστρολογικός), în care s'a adăugat suf. *adj.* -esc.

ASTROLOGHICEȘTE (adv. *(Invechit)*)
 După astrologie, ca astrologii. *Pentru ca cursul anilor nesmintit să ducem, urmat-am trei vestiți și a vremilor iscusii sămăluitori (= calculatori)... carii... cursul anilor nu numai istoriceaste, ce încă și astrologhiceaste foarte curat sămăluind, din toate învățăturile îi descureă.* CANTEMIR, HR. 51.
 — Cuvânt neologic format din astrologhicesc prin înlocuirea suf. a *adj.* -esc cu suf. *adv.* -este.

/i

ASTROLOGHIE s.f. *(Invechit)* v. astrologie.

ASTROLÓGIC, -Ă (adj.)
 De astrologie. *Linilla semnului astrologic se mișcau cumplit.* EMINESCU, N. 48.
 — N. din lat. astrologicus, -a, -um (< grec. αστρολογικός) idem.

ASTROLOGIE s.f. (Protinsa) știință a citirii în stele, a prezicerii viitorului oamenilor după poziția stelelor pe cer, practicată în antichitate

~~și în prezent în unele țări și în zilele noastre~~

și zvezda Medii. *Știința necromanției și cea a astrologiei s'au pierdut! ~~Wieru~~ ~~plu câte niștele nu ar fi descoperite!~~* EMINESCU, N. 33. *El deschise o carte veche... un manuscris de zodie... O astrologie mai mult de origine bizantină.* Idem. N. 44. *Universitatea din Padua era... vestită [în secol. XIII]... prin marea dezvoltare pe care o da studiului medicinei și al astrologiei. Această din urmă știință, prin care se înțelegea pe atunci un amestec ciudat de observări astronomice pozitive și de speculații fantastice privitoare la influența stelelor asupra vieții omenești, se bucura în deosebi de o mare faoare.* P. P. NEGULESCU, CONV. LIT. XLIII, 408.

Lin

Fam. J. J.

[Si: (La scriitori mai vechi, de-a dreptul din grecește) astrologhie s.f. DOSOFTEIU, V. S. 192.]

— N. din lat. astrologia (< grec. αστρολογία știința despre stele, astronomie, din αστρον „stea” și λόγος „cuvântare, vorbire”).

ASTROMETRIE s.f. Tehnica prin care se determină poziția unui loc dat, prin raportare la sfera cerească sau la un număr de astre principale de pe sfera cerească. LEX. TEHN.

— N. din fr. astrométrie, germ. Astrometrie idem.

ASTRONAUTICĂ s.f. Știința
posibilității și a condițiilor navi-
gatiei interastrale. LEX. TEHN.

- N. din fr. astronautique idem.

ASTRONOM s.m. 10. ↑

Cel care cunoaște astronomia și se îndeletnicoste cu ea, învățat în știința astronomiei. Astronofmii, adică a stelelor cunoscători... întru toate câte întru a cerului trup steale să poartă, două numai neclătitoare și nemulătoare a fi arată. CANTEMIR, ap. GCR. I 1322. Astronomul ar dori cu cursul Uranului să se pripească. BĂLCESCU, M. V. 42. Parcâ-l văd pe astronomul, cu al negurii repaos, Gum, ușor, ca din cutie, scoate lumile din haos. EMINESCU, P. 231.

18
→ 322/26.

2° (Turcehit sau pop.) = astrolog ↑

Cf. zodier, solomonar. Nu s'au pomenit pentru semnele cerului care s'au tâmplat mai înainte de aceste toate răutăți...; care toate semnele, bătrâni și astronofmii în feara leșoască a mari răutăți că sânt acestor feri menea. M. COSTIN, LET. I 323/37. La cursul anilor... 1689... iovit-s'au pre cer o stea cu coadă... De cars, mulți astronofmi stringându-se pintr'alle feri, au făcut prognitic ce se va lucra în lume după aceea în urmă. N. COSTIN, LET. II 24. Astronofame Valtasare, Varsă din cer foc și zare (sare?), Cu catran și cu pucioasă, Pe acest tiran să-l arză. TEODORESCU, P. P. 105.

□ 23/5.

Mai adios. an și alte, ale altor astronofmi, prognostic, F.N.S. Prognostice ale altor astronofmi, adunate pe scurt, ceale numai ce vorbesc de ale osilor, 16, cf. 50, 117.

[Pl. -nomi. | Si: (pop.) hastro-
nom s.m.]

- N. din lat. astronomus, gree. ἀστρονόμος idem, (din ἀστρον „stea” și νόμος „împart”).

↳ Era solomonar, care face călindare, adică hastro-nom. RETEGANUL, P. III 82.

ASTRONOMEȘTE adv. (Turcehit) ↑

Ju ceas ce privește astronomia. Stă-tut-au acest Alecsandru... Mavrocordat tergiman mare... om prea învățat în toate învățăturile, așf: filosofește, astronomeste, cum și theologhește. N. CO-STIN, LET. II 81/2.

1a / i

- Derivat dela astronom cu suf. -este.

↳ cf. astronomiceste

ASTRONOMIC, -Ă adj. ^{sau pentru} de astrono-
mie. Observator astronomic. Luneta astrono-
mică. | Fig. De proporția dimensiunilor din

↳ cf. astronomicese.

astronomie. Cheltuelile pentru nevoile sociale
... ale populației [din U.R.S.S.] vor atinge [în
anul 1950] cifra aproape astronomică de 106.000.000.000
ruble. RĂUTU, P.D. 9. Cf. astronomicese.

- N. din lat. astronomicus, -a, -am (< gree. ἀστρο-
νομικός) idem.

ASTRONOMICĂ, -EASCĂ adj. (Invechit)

De astronomie, de astronomi; astronomic. Pre un munte destul de înalt este o casă de observație astronomică. C. GOLESCU, ap. DG.
 — N. din lat. astronomicus (grec. ἀστρονομικός), la care s'a adăugat suf. -esc.

✓ ? (presunere inexistentă în DA)

ASTRONOMICĂȘTE adv. (Invechit) După metodele astronomiei, ca astronomii. POLIZU, COSTINESCU. Cf. astronomicește.

- Derivat de la astronomică cu suf. -este.

ASTRONOMIE s.f.

Știința care se ocupă cu studiul astrilor. Cf. cosmografie. Astronomiile, BOSOPTEIU, V. 8. 64. Ptolomeu... au locuit ceale patru cărți de astronomie. BIBLIA (1688).
 — N. din lat. astronomia (< grec. ἀστρονομία, idem, din ἀστρον „stea, corp ceresc” și νόμος „lege”). La scriitorii mai vechi, de-a dreptul din grecește.

✓ Geometria atate lumii nari cu învătături că sosară toate obârșii în vătăturii.

ASTROSCOP s.n. Telescop astronomic, folosit pentru examinarea sumară a bolții cerești, respectiv a mișcării astrilor dintr-o zonă dată. LEX. TEHN. [Pl. -scoape.];

N. din fr. astroscope idem.

ASTRU s.n. și m.

Corp ceresc (numirea generică a stelelor și a planetelor). Tot ce există în spațiu la distanțe nemărginite... prezentând vederii noastre aspectul de puncte luminoase, numite stele, sau de discuri luminoase... precum este soarele și luna, poartă în general numirea de „corpuri cerești” sau „astro”. CULIANU, C.

inspaliat

3. Privighetari de aur sunt lumile de astre. TOMA, c.v. 78. Si altul vi-i rostul sub astri - Nu robi si nu gloriu fa Ci frati si tovarasi. id. ib. 157, cf. 101.
 — Miile de astri, în mișcare perfectă în spațiile cerești, produc o muzică atât de armonioasă. CA. PETRESCU, T. II 187. [Pl. astre, (mai rar) astri și astri.];

— N. din lat. astrum (< grec. ἀστρον „constelație, stea”).

8 Tăceau deopotrivă împreună cu toată firea; karori cănd tăcări, dăcări de atare reflecții luminoasă, ut lau spre astrele arse. ROMAN. CAMILAR, 7. 24.

1
ASTRUCĂ vb. I. 1° (Ban.; ^{mai rar} ~~re-~~)

giuni ~~...~~ Trans. si ~~refl.~~ ^{refl. (= pasiv) ~~refl.~~} (sc), (sc)

Cf. astrucă mânt.

A acoperi, a înveli (cu ceva) [Astruc = lego² (ANON. CAR.), acopâr (Com. LIUBA), cf. JAHRESBER. III 313. Dacă eu m'oiu prăpădi, Cui copita tu să-mi răzchi Și o groapă tu să-mi faci, Cu dinții'n ea să mă tragi. Vântul mare-o abură, Multă frunză va pică, Pe mine m'a astrucă. CORCEA, B. 18 (variantă din Mold. la HEM. 1907). Vânturi mari au aburat, Flo- rile s'au scuturat Și urma s'au astrucat. BODOS, P. p. 64. Puseu dorul căpătâși Și cu gândul m'astrucaiu, Și de tine mă lăsaui. Idem, 66 (-acoperiu², Nota). A acoperi casa se zice și astrucă. (Sisostil- de-Jos și Cloșani, în Mehedintii), ap. HEM. 1907. ~~...~~ n. a. l. e. c. a. m. a. n. t. Refl. A se acoperi, a se înveli (cu ceva) Mama pădurii... pre o ureche se culcă și cu alta se astrucă, se acoperă. (Atidun, 1886). Garas- Severin), ap. HEM. 1907. ~~...~~ VA se acoperi cu ceva spre a dormi, a se culcă. ~~...~~ ~~...~~ JAHRESBER. VII 82. Astrucă-te, să te cotroșesc = culcă-te, să te învălese². (Garvan, în Dobrogea), ap. HEM. 1907.

In pat. pentru astrucă (= acoperit, învelit), s'au strucat oia, porca și țesăle din țară. LIUBA-TANA, M. 97.

Fig. A ascunde, a înveli. Nu fâșă astrucărească astrucărească. P. MAIOR, IST. 144.

1/n
Lib.

ib. Refl. (= pasiv) ~~refl.~~

2° (Aproape învechit) (Astăși mai rar) Trans. si refl. ~~refl.~~

(= pasiv) A acoperi cu pământ, în scopul de a ascunde ceva. Baba astrucase inelul și mătura mai departe, ca și când n'ar fi fost nimic. MERA, B. 55.

A acoperi cu pământ un mort, a îngropa, a înmormânta. Cf. FRÂNCU-CAN- DREA, M. 98.

S'au săvârșit și s'au astru- cat cu cinste, de poporul său. DOSOFTEIU, V. S. 2. Nu-i nime să meargă cu sapa să te-astroace [tru- purile]. idem, ps. 267. Și-l ucide pre el și-l vei astruca pre dînsul. BIBLIA (1688) 243.

La Pământ... cânta trambite jitelor astrucării... precum și astăzi la aceste țări la astru- catul Domnilor și la alți oameni de cinste. X. COSTIN, 1894.

Au murit în Tari- grad...; cu cinste ca pre un craiu l-au astrucat. CAN- TEMIR, HR. 265. Lăsând cu a dumneaei gură ca să o astruce lângă boiariul dumneaei. MAGAZ. IST. 350. Ioan Huniadi... au murit în Zemlin... de unde s'au dus în Bălgradul din Ardeal și s'au astrucat în biserică cea de el zidită acolo. SINCAL, HR. II 27. Poporul, pe arcașii morți găsiind, într'o groa- pă l-astrucară C. NEGRUZZI, II 88.

Scheletu de Gof... astrucali sub pământ cu haine- le... cu armele și cu uneltile lor rituale. ODOROSCU, II 208.

Li-au juruit popa, că va îngropa fiecăruia copiii de gaaba, și așa au avut ce astruca o săptămână întreagă în toată ziua, de de- mineată până în sară. SBIERA, P. 14.

Făcuse mânăsti- rea... și când pieri, în 1474..., el va fi fost astrucat aice. IORGA, CH. I. I. 8.

Dacă pier, să mă ~~...~~ astrucati, uitând locul unde am pierit și unde-o să fi îngropat. SADOVRANU, F. I. III 114.

După ce Vartici mură, Jos din țapă îl dădea... Pe Vartici că-l astruca... POP., ap. HEM. 1907.

Refl. (= pasiv) ~~refl.~~

1/L

H 29/57

H II. 350/22.

H 27/30.

1/n
H 2432

1/n

3°. Refl. (■ Tătăruși, jud. Suceava, Mold.) A se arunca (IV), a se (a) zvărlî (pe cal). Pe cal s'o astrucă (-) a încălecat dintr'o săritură^o. VASILIU, C. 199. / (Suceava) A se astruca = A se aseza pentru culcare. SEZ. II 126.

H raionul Pașcani, reg. Iași
↳ în forma asturca

[Pres. ind. astruc.] La DOSOFTEIU ↗

temă

formele accentuate pe împinse au și o: astroacă-mi! ACATIST, 42.; să astroace ps. 267. etc. (să astruce. V. S., ap. TDRG.) | Si:

astrucă (pres. ind. astrucă) vb. I;
(cu metafoză) asturcă vb. I; (prin

√ ad 3°)

influența lui arunca?, ad 2°) astruca vb. I; (prin influența lui astupa; învechit) asturpă vb. I. PSALT. lui IOAN VISKI, ap. HEM. 1907.] ~~cf. asturca~~

— Dintr'un derivat lat. pop. *astrucare (din astruere, cu sensul lui obstruere). Meyer-Lübke, Zeitschrift rom. Phil. XXVII, 253. Cf. destruca.

ASTRUCĂMÂNT s. n. ~~Postulăstare~~ (în Ban. ~~și~~) Acoperiș, coperiș, (a) coperemânt. CDDE. Cf. astrucș, astrucătoare. [Pl. ~~strucă~~ și -mîntș.]
— Derivat ~~de~~ astrucă, ~~cu~~ suf. -mânt.

↳ -mânturi

ASTRUCĂN s. m. (Învechit) v. asturcan.

ASTRUCĂRE s. f. 1°. (Cu înțeles abstract)

Acoperire, învăluire, ascundere (a ceea). Fig.
Nu fără astrucarea adevărului la să afară
cuvântul acela. P. MAIOR, IST. 144/21

H 144/21

2°. (Cu înțeles abstract) Astrucare = Îngropare = înmormântare, sepultura; das Begräbnis, die Begräbnung LB. / (Cu înțeles concretizat) Îngropăciune, în vorbă înmormântare; funus, exequiae, justa funebria; das Begräbnis, Leichenbestattung.

Intr'același an... au murit și Ștefan, cratul unguresc... Bonsin... pomenește că... la astrucarea lui, nu numai din toată țara ungurească, ce încă și din Dacia... mulți să să fie adunați. CANTEMIR, III, 379; Zico Topellin: în Ardeal Dachiilor obiceiul cu mare petrecere aduc mortul la biserică... mergând înaintea ~~boierilor~~ cântăreții și proști... Vechiul obicei, și la Râdeni le ziceă trâmbișe înaintea oaselor... adică cântă trâmbișe jalelor astrucării. M. COSTIN, LET. I 29/3; Permite-mi... a-ți semnala câteva nume de prelați români... cari... au umplut țara cu mii de cărți de aceea ce sunau românește la urechea poporului întreg, de la nașterea pruncului până la astrucarea moșneagului. ODOBESCU, II, 311.

↳ ...

1/2

[Pl. - cări.]

- Infinitivul (lui astruca) devine abstract verbal.
- Abstract verbal

ASTRUCĂȚ s.n. 1°. Faptue
de a astruca; acoperit², învelit².

In pat..., pentru astrucat (= acoperit, învelit), sînt stranie ori ponevi țesute din lână. LIUBA-IANA, M. 97.

1 u

2°. Acoperire cu pămînt (a unui mort), îngropare, înmormîntare. La Râmleți... cînta trîmbițe jalelor astrucării..., precum și astăzi la aceste țeri la astrucatul Domnilor și la alți oameni de cinste. M. COSTIN, LET. I/29.

H 129/37

[Pl. - catui.]

Abstract verbal al lui
- Participiul lui astruca devenit abstract verbal.

ASTRUCĂȚ, -Ă adj. 1°. Aco-
perit, învelit (cu ceva).

2°. (despre un mort) Acoperit
cu pămînt, (deci) îngropat (FRÂN-
CU-CANDREA, M. 98), înmormîntat.

Schelete de Goși..., astrucați sub pămînt cu hainele, cu armele și cu unelte lor rituale. ODOBESCU, II. 208.

- Participiul lui astruca devenit ~~participiu~~ ^{adjectiv} cu valoare de

ASTRUCĂTOARE s.f. (Invechit
Ban.) Acoperământ. Astrucătore = tegu-
mentum. ANON. CAR.

- Derivat dela astruca cu suf. ătore.

ASTRUCŪS s.n.

Acoperis, coperis. A co-
peri casa se zice „a astrucă”... iar acoperișul —
„astrucus”. (Săvesii de Jos și Cloșani, în Metodini),
pp. HEM. 1907. [Pl. -ousuri.]

- derivat dela astruca cu suf. -us.

ASTRŪE s.n. (Regional) Stea.
PAȘCA, GL. [Pl. -trui?]

ASTRUNCĂ vb. I. astrunca.

ASTRUPĂ vb. I. Gr. astruca.

--- rămăne

ASTUPĂ vb. I. 1°. A umplea
sau a înfunda o gaură, o deschizătură, etc.,
a pune dop (la o sticlă).

A astupa lumina unui
tun, ~~anclonar un canon~~ a astupa vrana bufi-
lor eu dop, ~~bondounor~~ a astupa crăpăturile unei
corăbii, ~~calfatore~~ a astupa găurile unei uși, unei
ferestre, ~~calfontor~~ POSTBRIANT. A astupa cu
călți, ~~caltonor~~ a astupa cu dop, ~~astupănor~~
a astupa o țevă, ~~engoror~~ COSTINESCU. Astu-
pă-ți urechile cu vată! ~~astupănor~~ ~~astupănor~~

- = enclouare up clinor;
- = bondon ner;
- = calfa fer;
- = calfoader;
- = stopper;
- = engizer;

la

Sticlă / etaj / bice
astupăta

Spurcata astupă toate găurile casei. ISPIRESCU, I.
65. Mamete n'au grijă de-a astupa ferestele unde
doarme copilul. SEZ. II 131. Sticla este

Bine astupata EXAS | A-și astupa ure-
chile = a-și pune degetele în (și mâinile la) urechi,
spre a nu auzi, a nu voi să auzi ceva. Păgani, mă
ourmă dascălul astupându-și urechile. NEGRUZZI, I 10.

urechile adevăratului cânt astupate, acolo toate hrie-
murile se par basne. CANTEMIR, op. HEM. 1916. „Pă-
gani”

gău, mă purmă dascălul, astu-
pându-și urechile. C. NEGRUZZI, I 10. Expr. A

A astupa găuri urechi

le v le

↓ sau

astupa găuri = a plăti datorii (Com. J.

✓ a face față nevoilor.

PANȚU Această sumă este destul de bună spre a astupa o gaură, # spre a plăti o datorie, a întâmpina o trebuință. ~~pour boucher un trou~~. COSTINESCU. Câte găuri n'ai astupa cu bani din păstrare! JIPESCU, ap. HEM. 1912.

A astupa cuiva gura = a face pe cineva să tacă, să nu mai nîbă ce zice, să nu mai elevotească, ~~etour la bouche à qqn, le faire taire, le mettre à quia, le laisser coit~~. PONTBRIANT. Cf. VĀRLAAM, C. 252. 5

a reduce la tăcere.

[Brâncovanul] au luat și trei sute de pungi de bani cu dînsul și, ajungând la împăratul, cu acei bani au astupat gurile tuturor, cine ce cerea. NECULCE, ap. HEM. 1913. Cf. ALECSANDRI, ap.

lă i a

HEM. 1916. Expr. prov. Gura lumii numai pământul o astupa. ALECSANDRI, T. 1432. Te te labră breun căine, Astupa-i gura cu pâine. PANN, ap. ZANNE, P. I. 502. Donăcuvai ~~și i lucra de astupa~~ ~~(ce în un mănăstire sedechiait)~~ ~~mai abia căsăli, așa nu ești și de soacii dîmonei.~~ Refl. (Pop. în Transilv.) A se

Constipa.

2°. Trans și refl. A (se) închide, a (se) acoperi, a (se) troieni deschizătura unei gropi, unei cavități, gura unui vas, intrarea unei locuințe, etc.

~~într-o astupa de un fel de...~~

Omeții nu numai câmpii acoperită și văile umplu, ce încă și ușile caselor cu trofanii astupa. CANTEMIR, ap. HEM. 1912. Biserica curței domnești... era... strimță și mică. Era și un turn... în chip de clopotniță, și supt turn era visterie, și supt visterie temnița. Deci Mihai-vodă... s'au apucat și au răsipit turnul și visteria, și au astupat temnița și

Te lă i a

Apucă în mâini pînă la ur, așa... care pînca... să astupe ca vîrul orice cașă a acurului. DIMITRIU B. 1910.

H 100/21.

✓ Teava s'a astupat. PONTBRIANT.

au mîrit biserica. N. MUSTE, LET. III 34/10. Trăgîni ~~gura astupată de Săntăz. C. 111. 83.~~ Au astupat usa cu crengi de copaciu. DRĂGHICI, R. 100. ~~Te Sîntăz gura astupată de Săntăz. C. 111. 83.~~ ✓ [Se omul uricîos] Să-ti astupa ocele. ZANNE, P. IV 14.

~~mul nou ridicat de Brâncovanu la vechi...~~

Expr. prov. Daba astupată.

~~ma de gura în ea. ZANNE, P. 115.~~ Refl. nîm

Antonia-vodă Rusăt... au adus și apă pre oala, pînă în tîdul acești biserici, care pre uruș, cu vreme[a], s'au astupat, nîtăc mîndu-o nîme. NECULCE, LET. II 232/ii.

⇓ A astupa cuiva gura cu mîna. A astupa o usă = a o bota în puic, a o vîdi, a o acoperi cu scînduri. A-si astupa nasul = a-si închide nările strîngînd nasul între degete]. T. 376

pro-oculo, până în zidul acestor bi-
socioi, care pro-urud, cu urme[ă], s'au astupat, no-
taomindu-o nimo. NECULEA, I. 116/100.

→ 232/11

Teava s'au astupat. PONTARIANT. Trans.

↓ sau

Expres. A Infunda ↓, a încheie un drum, a-l acoperi, a-l
face să nu se mai cunoască. Să meargă... la Comănești,
să astupe poticoile. NECULEA, LET. II. 438/10. Astupați
cărări și drumuri! ALECSANDRI, P. III. 237. O dă
în frig și în ninsoare cum-se-cade, și într'un buc
ne astupă calea. CREANGĂ, A. 30. Doi-trei să ple-
cați, Drum să-i astupați, Calea să-i tăiați! TEO-
DORESCU, P. P. 493. ~~Să meargă... la Comănești~~

Expres. A astupa
numu
gura cuius = a face pe cineva să nu mai vor-
bească ~~pe cineva~~ (se)

3°. Trans și refl. A acoperi,
numu
acoperi, a (se) învalui, a (se) întinde peste
ceva (asa, încât să nu se mai vadă, să
nu mai străbata la acel lucru aerul,
lumina, etc.). a coplesii.

[oreșcând] va astupa dudăul. I. IONESCU, C. 77. În
sobă arse un foc strânic; îl învălăisem și astupa-
sem, căci eră ger afară. CREANGĂ, A. 110. Stomac

H 77/12.

numai pe jumătate lăsat și bucata
de geam neastupată răsărea ca o
placă albăstrie, pe care până atunci
n'au băgat în seamă. M. SA DOVEA-

NU, M. 179. A-si astupa ochii = a-si acoperi ochii,
spre a nu vedea (econ). Expr. A
si-i acoperi (econ). TRG. Expr. A
numu

1) Nense prin care cu
fata astupată, ca
să nu se mai cu-
noască nimeni
TEGANUL, Part 51.

astupa culva ochii = a face pe cineva să nu vadă
ceva (rău) ce am vrea să rămână ascuns. Nu-și îm-
plinește datoriile sale, ci numai gândește cu minciuni
să astupe ochii altora. TICHINDEAL, ap. HEM. 1914.

stap-
dian (dându-i pușcă): Na, cu ce să-ți astupe ochii...
Marino: De astupat ochii mi ai dat... Dar de astu-
pat gura? ALECSANDRI, ap. HEM. 1910.

(se)

9 (se)

A (acoperi) ceva sau pe cineva cu pământ (sau
cu frunze), a îngropa. Mlădile... să se astupe
[să se] băucească și [să se] taie la rădă, ca să nu
rămână fără numai trei sau patru ochiuri, la fosta
cură(o) mlădii, afară de pământ. ECONOMIA, 1909
și atunci vântul ridică a tot nisipul din pușturi,
Astupând cu el orașe. EMINESCU, P. 70. Ref. „Ao-
llo, aollo!... trebuie singur să mă astup aici!” Zi-
când acești s'au apucat Tiganul și și-au făcut o
groapă'n drum, până la brâu de adânc, s'au băgat
într'însa ca mort, au tras fărâș pe împrejurul său
și au început să se ↓ acolo. SBIERA, P. 287. Ref. (epic)
ca varianta pentru

H 159/7.

La ↓

↓ Că voi de mă't
onori, Tăt pă mine
m'astupat Intărcu-
tu micilor, În staolu
'oilor. T. PAPAHAĞI,
M. 78, cf. HG, 121.

Adesea, în poezii populare,
astruca, din alte variante, pe care îl
numu
înlocuiește în regiunile unde acesta

~~Am venit~~ a iesit din us

Când m'or îngropă și m'or astupa... TEODORESCU, P. P. 436. Frunza că s'a scutura, Trupul că mi-a astupa, ALEXANDRI, P. P. 74. Cf. ALEXICI, L. P. 173, 187. MARIAN, I. 123. GOROVEI, C. 271. (50) șterge (de pe fața pământului), a face să nu se mai cunoască, să nu se mai știe, să piară (~~feeli~~ pasiv). Si-am venit, venit, venit, Dar tu poți ne-am poticnit. Până ce'n sus ne-am sculat, Urma ni s'a astupa. TEODORESCU, P. P. 177. E-na -i mică, Frunza pică,

Tracs. și refl. (opaciu)

Noaptea-i mare, Pică tare și ne-a astupa urma. T. PAPAĞI, M. 103. Cf. MĂNDRESCU, L. P. 203. Refl. (= pasiv)

Vre-me(a) îndelungată, ce strică și astupă veste împărății, crâii și domni, așa și graiul Românilor... au stricat. M. COSTIN, LET. I. 29. Fig. (Despre sunete) A coplesii, a face să nu se audă. Soțșnetul roatelor astupă voroava cărâșilor. CANTEMIR, IST. 47. Orchestrul astupă vocea cântătorilor. ~~Parabastu~~ ~~voce la voix des chanteurs~~. PONTBRIANT. A acoperi, a face să nu se vadă, să se uite și să piară din amintirea oamenilor, a ascunde. Constantin Duca-vodă se umplu de mare bucurie, unde auzi acea veste, gândind că-și va astupa greșala lui ce făcuse..., prinzând pe Turculeș. NECULCE LET. II 279. Tălharii, socotind că să-și astupe faptele lor ceale reale, după ce au prins pe Remus, l-au dus în Amilie. CANTEMIR, ap. HEM. 1915. Unii ca acei... vestea și numele Domnului vor astupa. MUSTE, ap. HEM. 1914. Atât domnul cât și boierii greci arăta o mare dragoste asupra pământenilor, făcând tuturor boierilor venituri... și... daruri..., ca să astupe hula ce luasă în Tara-românească. E. KOGĂLNICEANU, LET. III 188. Toată retorica lui Alexandru Dragomanul nu putea astupa moșicia Turcului. MAG. IST. V. 168. A fost un balaur care și-astupa coada și se făcea slăcâu și venea la joc, de juca cu fetele. Da odată i-o ieșit coada și un Român i-a zis: „Măi slăcâule, astupă-ți coada biciului!” SEZ. III 111.

29/7.

1 sau

o toia să sarbescă... dar
și astupau glasul strigărilor
oamenilor. DUMITREU, B.F. 6

Prez. ind. astupa.

— Din lat. pop. *a(d)stuppe a umplea și a înfundă cu călți, a pune un dop de călți (< ad și *stuppare: ital. stoppare, engad. stopper, fran. étouper, v.-span. estopar, — iar acesta din stappa „călți”). Cf. stupă, destupa.

1 sau

ASTUPĂRE s.f. Acțiunea sau fapta

acoperire, închidere. Cf. L.B.

de a astupa; Astuparea luminii unui tun, ~~astuparea~~ astuparea unei găuri cu pământ, ~~astuparea~~ astuparea unei crăpăturilor unei corăbii, ~~astuparea~~ astuparea găurilor unei uși, unei ferestre, ~~astuparea~~ astuparea unui drum, ~~astuparea~~ astuparea unei feți, ~~astuparea~~ astuparea cu zid, ~~astuparea~~ astuparea nou ridicat de Brâncoveanu la vechea mitropolie târgovișteană, după astuparea celui vechiu. CONV. LIT. XLIII 392. ~~astuparea~~ ~~astuparea~~ ~~astuparea~~ (Pop. în Transilv.) Constipație. Sufere de astupare. [Pl. -ării.]

- Infinitivului astupa, devinut abstract verbal.
Abstract verbal al

19 L2

H 235/13.

ASTUPĂȚ s.n. = astupare. n

Astupatul drumului a costat alăta. Astupatul țesei a împiedecat curgerea apei. HEM. 1916. | Fig. Am multe găuri de astupat = am multe datorii [de plătit]. Com. I. FANTU. Magdiu (dându-i punga): Na, cu ce să-ți astupi ochii... - Marin: De astupat ochii mi-ai dat... Dar de astupat gura? ALECSANDRI, ap. HEM. 1916. Două guri nu-i lesne de astupat (~~de astupare~~) = de hrănit, mai ales când una nu câștigă, ci numai înroșește. SEZ. VI, 10. [pp. paturu.]

- Participiul lui astupa devine abstract verbal Abstract verbal ab.

ASTUPĂȚ, -Ă adj. 1°. (despre găuri, cavități, etc.) Umplut, închis (la deschiderea, cu un dep. etc.), infundat.

Un izvor de apă rece, să fie astupat, de ce folos are și celor însăși? EV-STRATIE, PRĂVILA (n. 1632), ap. GCR. I. 79. Unde urechile adevărului sânt astupate, acolo toate hrizmurile se par basne. CANTEMIR, ap. HEM. 1916. Își simți gura astupată de sărutări. EMINESCU, n. 83. Strada este astupată // în rue est obstruée. DDRF. Sticla n'a fost bine astupată. (Pop. in Transilv.) Constipat.

2°. Acoperit, involit (cu ceva). Mersu prin oraș cu fața astupată, ca să nu-l mai cunoască nimont. RETEGANUL, p. IV 54.

Storul era numai pe jumătate lăsat și bucata de geam neastupată năsară ca o placă albăstrie pe care până atunci n'o băgase în seamă. M. SADOVEANU, M. 1716. Exp. prov. Dala astupată, nu dă guraie în ea. ZANNE, p. IV 13

- Participiul lui astupa devine cu valoare de subiectiv.

H 79/23.

Mustrul acelor cepe... dănașca
le păstrează în gărașoare
bine astupate. SADOVEANU, M. F.
Turătimne bolborosca mere
ceva, cu gura astupată
de palme. DUMITRU, B. F. 140

Forestrelor dau acum
astupate cu scânduri
și saetele de palo. DUMI-
TRIU, B. F. 149.

(Muz.) Tonuri astupate
înăuntru - tonuri
obținute la instrumente
naturale de suflat prin
astuparea pavilionului
cu mâna. T. POPOVICI, D. n.

N. B. drepte!

ASTUPĂTOARE s. f. Bombon, tampon, bandă obturatorie, ~~caușonole~~. Lucru anuno făcut ~~pe~~ a astupa ceva cu el: dop, astupuș (sau) capac, învelitoare. Astupătoare - clausura, obturatorium. ANON. CAR. Am un Sas Cu sacu'n nas (Coșul cu astupătoare). SEZ. IV, 95.

Astupătoare de foc

= Capac pentru infundat foc. PONT-BRIANT, DDRF. Astupătoare la sobă

= capacul sau usa sobei. POLIZU. Astupătoare la cupitor. BARCIANU. [Pi-toni.]

- derivat dela astupe cu suf. -ătoare.

H pentru

ASTUPĂTOR, -OARE adj. Care astupă. Astupător = obturator, occ[el]usor.
 ANON. CAR. Cf. BARCIANU.
 - derivat dela astupa cu suf. - (a)tor.

ASTUPĂTURĂ s.f. 1° (Rar și mai ales adesea cu o ~~nuanță de~~ sens peiorativ) astupare. Ce mai astupătura e și asta? S'a evaporat tot alcoolul din sticlă.

T Acțiunea sau faptul de a astupa;

2° (Cu înțeles concretizat)

~~stare a ceva astupat~~
 Efectul astupării. În canalul acesta trebuie să fie o astupătură. | (Pop. în Transilv.) Constipație. Canal are de-odată astupătură și mare căldură în gură. CALENDARIU 1814, 460. | Astmă. ALRM. I/1 159. |
 Loc, groapă astupată. | Astupătura la apă (BARCIANU) = tăgăz, dig.

L1 nu concordează pop.

[Pl. -turi.]

- derivat dela astupa cu suf. - (a)tură.

ASTUPUȘ s.n. ↑

„Dop de lemn, mototol de cârpă, cocloș de hârtie, cu care se astupă ceva” (COSTINESCU); ~~astupătoare~~. Pescaru luă astupușul cel de plumb și astupă vasul. GORJAN, H. I 45. Astupușul conic ridicându-se împreună cu pistonul va lăsa liberă comunicațiunea. PONI, F. 83. Șipuri cu rachiu, cu astupușuri de flori. MARIAN, N. 499. [Pl. -pușuri.]

drepte
 mespaliat

- derivat dela astupa cu suf. -uș-

ASTURCĂ vb. I. v. astruca.

ASTURCAN, -Ă s.m. sif., adj.

(Rar; despre cai) be rasă persană. Com.

N. GANE. Sultanul i-a dăruit doi cai asturcani. N. GANE, ap. D D R F. 5

Substantivat Mihail-vodă... au stricat oraşul Nicopolului, lăind pe Turcii dintr'insul și când era să bată și cetatea, sangiacul sau profectul cetății l-au cinstit cu multe daruri, adecă cu haîne berluile sau soboli, cu zece astrucani înșelași, înfrânași cu feșranguri tot într'aș/gintile. SINGAI, HR. # 264 / id. 16. 27.

Radul, prințul Valahiei..., ca să se arate a fi client unguresc după credința cea veche... au venit în Buda la Vladislav, aducând cai militărești, împărătește înșelași și asturcani de cei mai buni, sabii poliite cu aur și cu pietre scumpe, și alte daruri. id. 114. SINGAI, HR. 27. 19.

[Si : astucan, asturcon s.m. sif., adj.]

- Etimologie necunoscută. ?

ASTURCON s.m. sif., adj. v. asturcan.

ASTUT, -Ă adj. (Atestat ~~memor~~ în COMAN, Gl. cu explicație necunoscută) (Regional, ^{suspect} despre un copil) „Belit”, răgăiat; istet; (despre = fată) „~~...~~” „cimbă”, COMAN, Gl.

Poate et. ueloge populară dela asturcan, cu denaturarea sensului initial?

ASTUTIE s.f. (Neobișnuit) Fran-

v. neobișnuit)

tuzism) Caracteristica și comportarea celui șiret, viclean, perfid; șiretenie, viclenie, perfidie. / (Cu sens concretizat) Șiretlic, viclesug, înșelătorie; stratagemă. Să 'nceleați pe sisteme, să inventezi astutii. MACEDONSKI, O. II 15. [Pl. - tutii.]

- N. din fr. astuce, lat. astutia idem.

ASTUTIOS, -OASĂ adj. Neobișnuit

(Frantuzism) Șiret, viclean, perfid. v. [Pronunt. -ti-os.]

v. cf. CADE.

- N. din fr. astucieux idem.

ASUD s.m. sg. 1°. Sudoare, transpirație, (pop.) nădusală.

Vine Barbul de la plug, Cu doisprece boi la jug, Cu trupul plin de asud. TEODORESCU, P. P. 329.
2°. Materie grasă, secretată de pielea speciei ovine, cu care impregnându-se lâna devine moale și impermeabilă, usuc.

3° (Bot.) (Transilv.) Asudul-calului, asudul-capului = osul iepurelui. PANTU, PL. 12. Cf.
Sudoarea-calului, sudoarea-capului și asudarea-calului.
- [Pl. (mimai la CIHAC, I 269): ~~Asudul-calului~~ asuduri.]
- Derivat dela asuda.

Compuse:

ASUDA vb. I. 1. (Intrans.) și absolut.

(despre oameni și animale) A secreta sudoarea prin porii pielii, a transpira, a-le trece (pe cineva) sudorile, (pop.) a (în)nădusi, a fi (în)nădusit. Poate tot timpul a asudat CALENDARIU (1814).

H 162/1.
H 69/99.

H 62. Când i s'au apropiat ceasul morții, au început a asuda și a se înfrica și mare neceaz a avea. S. CLAIN, ap. HEM. 1918. De multă osteneală au asudat foarte tare, DRĂGHICI, B. 169. Un tânăr plâns a cărui cal asudat pe totă trosca cu aștepta pe lângă oia. C. NEGROIAN, 169. Nebunul n'asudă, nici la deal, nici la vale. id. ib. 248.

♂ Domnul Ivanca asudă, DUMITRIU, B. F. 48. lute-l cum asudă! id. ib. 49. Omni asuda de frică. id. ib. 53.

Deodată dinții orăscan, Din ochișori lacriman, Pe trupșor asudau... Și nimic nu mai sicau. TEODORESCU, P. P. 264. Să nu ieie femeile sare în mână, că le asudă [mănilor], când cos. Delat, în Transilv., ap. HEM. 1917.

Profuzii de asudat - profuzii pentru transpirant. Baie de asudat - baie pentru transpirant.

Expr. (Ironie) A asuda subit

limbă: se zice (în glumă) când sunt călduri mari, când a alergat cineva prea mult sau "în bănie de joc, de cei care se văit că au nunciat mult, când, la drept vorbind, nu au făcut nimic". ZANNE, P. II 288. Un limbă nu-i asudă = "când asudă ironie, de lenes pe un om nuncitor" (BARONZI, L. 47), a mi-i păsa (HEM. 1919). A nu asuda de vorba cuiva = a mi-i păsa de vorba cuiva. ZANNE, P. II 478, cf. ALEXANDRI, T. 30. A-i asuda (cuiva) urechea pentru ceva = a aștepta cu nerăbdare o veste. BARONZI, L. 40, cf. HEM. 1919, ZANNE, P. II 62.

H nu cred pentru propina

H A nu-i asuda (cuiva) nici limba.

2° Fig. (despre obiecte) Intrans. si absol. A se aburi, a se acoperi la suprafața ~~de~~ ^{cu} aburi condensati în mici picături. Aburii se ridică molateci în tavan de pe mămlăiga ce asudă pe fund. VLAHUTĂ, N. II. Aplă scris cu degetul, pe fereastra asudată, un B. SLAVICI, ap. TDRG. Tavanul trasmeste și zidurile asudează. DELAVRANCEA, H.T. 36. Păreții murdari și asudați de umezeală. CONTEMPORANUL, V, 1.

3° Fig. Intrans. si absolut. A (se) osteni, a (se) obosi, a se trudi, a se nevoi, a-și da mare silință sau osteneală (pînă la cer).

De cât mai multe și mai departe și de fete mai strolia și mai late, mai asudat și mai aburimbat sînt. OSTENIRE, IST. 47. Voi, cari sînteți imboldiți Spre-a artelor cultură, și asudați și vă trudiți, Muncind literatură... I. VĂCĂRESCU, P. 251. Engel... mult asudă ca să areale cum că Săcuii sînt Unguri. P. MAIOR, IST. 124. Florile se cresc în trudă. Grădinarul mult asudă, Cu apă udându-le. BARAC, T. 19.

124/21.
In Tadar... asudă
Fruntă roșie cal-
bră ca ceara. BENVIC,
Y. 80. Asudănd sub
ploaie lumii numai
ații mei me-i secotai
id. ib. 9.

(Rar) A asuda pe cineva s. a. x face pe cineva să asude, (fig.) a-i da (mult) de lucru.

Trans. (= face) 3/9.
P. face pe cineva

1357/6.
P. Tradese canarii și asudă sânge, plătese
Bir. DUMITRIU, B.F. H.
Trecutul meu asudă
lacrimi. BENVIC, Y. 149.

Mai apoi, de i-au și supus supt giugul lor [Turcii pe Moldovenii], de câteva ori i-au asudat [pe Turcii Moldovenii], rocoșindu-se. URECHE, LET. I 98/ab.

[Pres. ind. asudă și (rar) asudez.]

- în lat. assudare idem.

ASUDARE s. f. Infinitivul lui asuda transpiratie - devenit abstract verbal. 1° Actiunea de a asuda, Asudarea face bine la răscălat

2° Fig. (la pl.) Asudări + Ostenele, silințe mari. COSTINESCU.

3° (Bot) Asudarea-calului = osul iepurelui. PONTBRIANT, PANTU, Ph. 12. Cf. Sudoarea-calului, asudul-calului, Sudoarea-capului și asudul-capului.

Compres:

[Pl. - dări.]

- Infinitivul (lui asuda) devenit abstract verbal Abstract verbal. ai

ASUDAREA - CALULUI s.f. sg. (Bot.) v.
asudare, osue, iepurelui.

54

ASUDAT s.n. 1° = asudare (1°).

De asudat = sudatorium...;
schweis[t]treibend; ~~pr~~pravuri de asudat; pulvis
sudatorium...; das-Schwitzpulver. L.B. Baie de asu-
dat; das-Schwitzbad. BARCIANU.

2° Fig. (Regional) Căstig meritorios. PASCA, GL.

Participiul lui asuda devine abstract-verbos.
Abstract verbal al

ASUDAT, -Ă adj. 1° Plin de
suduare, transpirat, înădușit. Priete

tot trupul e asudat. CALENDARIU (1814), 169-170. Un
tânăr plătes, a cărui cal asudat păștea... troscolul
ce creștea pe lângă el... C. NEGRUZZI, I. 169. Mâni
asudate. TDRG.

2° Căstigat sau muncit cu greu,
în sudarea fetei sale. Ne papă banii, mun-
culita noastră a asudată. JIPESCU, O., ap
TDRG.

- Participiul lui asuda devine adjectiv
cu valoare de

ASUDĂTOARE s.f. (Rar) Camere
de baie, plină de aburi, în care intri Apse
a asuda. BARCIANU, DDF. [Pl. -toari].

- Derivat dela asuda cu suf. -(ă)toare.

ASUDĂTOR, -OARE adj. s.m. și f. (Invechit)

Adj. I. Adj. 1° Care asudă. LM.

2° Care ~~cauza~~ cauzează asudarea.

~~Costinescu~~ COSTINESCU.

II. Subst. Persoană care asudă. ~~LM~~ LM, cf. LB.

~~dătorii de Schwitzen~~ L.B.

[Si: (dial., invechit) asudătoriu adj., s.m. și f.]

- Derivat dela asuda cu suf. -(ă)tor.

Asudată, domnia se
trezește din somn.
BENIUC, V. 162. Colomă
[era] asudătoros, asudat
vărnăt la față. O4.
MITRIU, B.F. 23. Se
trezise din toropăcău,
trezindu-se, asudată,
vărnăt urât. d. 16. 50.

H-162/1.

2° Aburit. Află scris cu
getul pe fereastră asudată
cu B. SLAVICI, ap. TDRG. I.
câți muncari și asudate
ubuzate. CONTEMPORANU

II. Fig. (Invechit)

3° Aburit, ostentat, tr
dit. de căi mai multe
și mai departe și de tot
mai străine și mai că
mai asudat și mai str
cunat sânt. CANTEMIR
IST. 97.]

(~~As~~ Invenit mai
totdeauna prin
de asudat. HEM.)
mmmm

ASUDĂTURĂ s.f. (Rar) 1°. (Cu sens peiorativ) Acțiunea de a asuda; asudare. CIHAC, BĂRCIANU, HEM.

2°. Rezultatul acțiunii ^{de a suda;} faptul de-a fi asudat.

[Pl. -turi.]

-derivat dela asuda cu suf. -(ă)tură.

ASUDEALĂ s.f. (Rar, neobișnuit) Sudoare, transpirație, nădușală. Asudeala trupului deschide poftă de mâncare. PIȘCUPESCU, o. 1904 [Pl. -deli.]

-derivat dela asuda cu suf. -eală.

ASUDOARE s.f. v. Sudoare.

ASUGHÎT s.n. v. Sughit.

ASUMA vb. T. Trans. A lua asupra sau pe seama sa. Imi asum întreaga răspundere în chestiunea aceasta. | (Înv. vechit) A(-și) lua pentru sine, a(-și) da, a(-și) araga (ceva). Vedeam adesea... una din... unitati... asumând epitetul de "mare". HASDEU, i.c. 57. [Pres. ind. asum și (rar, învechit) asumez.]

-N. din fr. assumer, lat. assumere.

ASUMARE s.f. Faptul de a(-și) asuma (ceva). Nu mă feresc de asumarea răspunderii.

-Abstract verbal al lui asuma.

H 290/23.

Opera de artă... este... re-
fuzitate unui tuțog fracos...
pe care critica literară trebuie
să-și asume sarcina de a-
pune în evidență. YITNER cr. 14.
Reacționari americani și-au
asumat sarcina de salvare
a sistemului capitalist. GHEOR.
6.11.02, R.P. 12.

ASUMÁT, -Ă adj. Luat asupra sa
pe seama sa. Propunerea făcută de dl.
Marshall contrabice obligatiile asumate
pe baza conventiei celor 3 puteri. VÎSINSKI,
P. P. 28.

- Participiul lui asuma cu valoare de
adjectiv.

AȘUMIE s.f. v. iasomie.

ASUMUTĂ vb.I. Refl. (Maramures)
A se îngreuna, a (se) ameli. T. PAPAHAĞI,
M. 214. Numa Marcu tăt își bea Palin-
cută de cea tare și de cap s'asumeta-re.
id. ib. 123. [Pres. ind. asumute-].

ASUMUTĂ vb.I. (Rar) (= asmuta). COSTINESCU.
[Pres. ind. asumut-].
- Contaminat din sinonimele asmuta și
sumuta.

ASUNĂ vb.I. (Insochit) v. sună. Asunat.
ASUNARE s.f. v. sunare.

asuna
ASUNĂTOARE s.f. (Bot.) v. sunătoare.

ASUNĂTORIU, -OARE adj. (Insochit) v. sunător.

ASUNET s.n. v. sunet.

ASUNGĂ vb.I. Trans. (La Moli) A lovi. FRÂNCI-
CANDREA, M. 98. [Pres. ind. asung-].

- Etimologie recunoscută

ASUNIE s.f. v. iasomie.